

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

HISTORICKÝ ÚSTAV

DIPLOMOVÁ PRÁCE

FRANTIŠEK KRÍŽEK (1909–1993)

A JEHO PROFESNÍ PŮSOBNÍ V DAČICÍCH 1948–1975

Vedoucí práce: PhDr. Jitka Máchalová, Ph.D.

Autor práce: Bc. Leona Krejčí

Studijní obor: Učitelství pro 2. stupeň základních škol – dějepis a zeměpis

Ročník: 2.

2022

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 28. 4. 2022

.....

Leona Krejčí

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Jitce Máchalové, Ph.D., za odborné vedení práce spojené s cennými radami a připomínkami, a také za projevenou trpělivost. Dále bych chtěla poděkovat paní Věře Tomšů a paní Naděži Jahelkové za zprostředkování důležitých informací, stejně tak i Městskému muzeu a galerii v Dačicích. V neposlední řadě patří můj dík celé rodině, která mi poskytovala podporu při psaní této diplomové práce.

Anotace

Diplomová práce se zabývá profesním a vědeckým osudem Františka Křížka od roku 1948. Vznikla na základě studia odborné literatury a pramenů uložených v Městském muzeu a galerii v Dačicích a ve Státním okresním archivu v Jindřichově Hradci. Nedílnou součástí práce jsou i vzpomínky dvou dačických pamětnic – jeho spolupracovnice paní Věry Tomšů a přítelkyně Naděje Jahelkové.

Práce začíná návratem Františka Křížka z moravské metropole Brna do svého rodného města. Nejprve seznamuje s dačickým městským a okresním archivem, kde působil, a zároveň líčí problematické umístění této instituce. Dále stručně objasňuje Křížkův přechod do dačického muzea a popisuje celkový vývoj muzejnictví od svého počátku. Také se zaměřuje na působení badatele v této instituci a na to, co zde dokázal vybudovat. V další části se věnuje vědecké činnosti, archeologii a numismatice, v době komunistického režimu v Československu. Krátce pojednává i o jeho odborných publikacích a problémech s tím spojené. V neposlední řadě poukazuje na problematické cestování vědce do zahraničí v této nelehké době a následné vyrovnání s touto nesnází.

Annotation

The main subject of this diploma thesis is professional and scientific destiny of František Křížek since 1948. It was created on the basis of a study of professional literature and sources stored in the Municipal Museum and Gallery in Dačice and the State District Archive in Jindřichův Hradec. An integral part of the diploma thesis are the memories of two contemporary witnesses of Dačice – his colleague Věra Tomšů and his friend Naděje Jahelková.

This thesis begins with the return of František Křížek from the Moravian metropolis of Brno to his hometown. Firstly, it introduces the Dačice city and district archive, where he worked, and at the same time describes the problematic location of this institution. It also briefly explains Křížek's transition to the Museum of Dačice and continues with the overall development of museums since its inception. The thesis also focuses on the researcher's work in this institution and what he was able to build here. The next part deals with the scientific activities, archaeology, and numismatics, during the communist regime in Czechoslovakia. This diploma thesis also briefly discusses his professional publications and the problems associated with it. Last but not least, it points to the problematic travel of scientist abroad at this hard time and the subsequent settlement of this difficulty.

Obsah

Úvod.....	7
Struktura a zaměření práce.....	7
Prameny a literatura	9
1. František Křížek a Městský a okresní archiv v Dačicích.....	13
2. František Křížek a muzeum v Dačicích.....	19
2. 1 Vývoj českého muzejnictví.....	19
2. 2 Počátky dačického muzea	21
2. 3 František Křížek ředitelem.....	28
2. 3. 1 Stálé expozice.....	30
2. 3. 2 Křížek a příprava krátkodobých výstav.....	33
2. 3. 3 Výzkumná činnost a sběr materiálů	41
2. 3. 4 Rekonstrukce muzejních prostorů	42
2. 4 Muzeum po odchodu Františka Křížka	43
3. Vědecká práce Františka Křížka	45
3. 1 Vědecké působení Františka Křížka v oboru archeologie.....	46
3. 2 Vědecká tvůrčí činnost v oboru archeologie.....	54
3. 3 Numismatika	56
3. 4 Cestování do zahraničí	58
Závěr	70
Seznam použitých pramenů a literatury.....	73
Seznam zkratk	79
Přílohy.....	81

Úvod

Struktura a zaměření práce

Předkládaná diplomová práce s názvem *František Křížek a jeho profesní působení v Dačicích (1948–1975)* se zabývá kariérami a vědeckými osudy archiváře, ředitele muzea, klasického archeologa a numismatika Františka Křížka. V době svržení demokracie a nástupu komunistické vlády v Československu byl donucen z moravské metropole Brna odejít a vrátit se zpět do svého rodného města. Právě zde prožil své dětství a díky jeho stálému pracovnímu vztahu, který si s Dačicemi udržoval, se zde po politické perzekuci uchýlil a začal pracovat jako okresní archivář. Později povýšil na ředitele tamějšího městského muzea.

Diplomová práce navazuje na bakalářskou práci *Historik a archivář František Křížek (1909–1993). Životní a odborné osudy do roku 1948*, která byla zaměřena zejména na soukromý život Františka Křížka a jeho vědecké počátky v Brně a na Slovensku. Tam bylo důležité rozklíčovat, jak mohl nemajetný chlapec studovat na gymnáziu v Brně, následně pokračovat na vysoké škole a z jakého důvodu se rozhodl věnovat vědeckému tématu archeologie. Bakalářská práce byla dovedena do roku 1948, kdy se změnila nejen Křížkova kariéra, ale také celý vědecký život v zemi.

Příběh Františka Křížka se začal psát 6. března 1909 v Dačicích na Jindřichohradecku. Po základní škole, kterou navštěvoval ve svém rodišti, mu bylo umožněno pokračovat na vysněná gymnazijní studia do Brna. Jelikož se narodil do chudé rodiny, rodiče si nemohli dovolit dát svého syna studovat a platit mu školu a bydlení. Díky mecenášství Karolíny Dalbergové mu však bylo vzdělání umožněno a dostal se na České státní gymnázium v Brně. Baronka si vybrala nadějného dačického chlapce a nechala ho studovat na své náklady, patrně z důvodu dobrých studijních výsledků. Na střední škole si zřejmě začal pokládat mnoho badatelských otázek, což ho mohlo přivést k úvaze vystudovat filozofickou fakultu. Vysokoškolská studia započal na Masarykově univerzitě. Mezi jeho hlavní obory patřila klasická a germánská filologie a později ještě klasická a prehistorická archeologie. Titul doktora filozofie obdržel 17. června 1932 ve svých třiatdvaceti letech a stal se prvním doktorem archeologie na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně.

Poté působil jako suplující středoškolský profesor němčiny a latiny, nejprve na Gymnáziu v Kyjově a poté v Brně až do konce 2. světové války. Během své učitelské

dráhy se souběžně věnoval i vědecké práci a vlastní pílí se vypracoval na specialistu v oblasti archeologie a numismatiky římského období. Česká archeologie se v meziválečném období soustřeďovala především na pravěk a na Moravě se badatelé zabývali především paleolitem. Taktéž rostla profesionalizace u amatérských badatelů, zejména regionálních. Na Moravě se jednalo právě o Františka Křížka, jenž se věnoval především římské provinciální archeologii.

Pro něho samotného byla charakteristická neustálá vědecká činnost, která v období komunistického režimu v Československu byla poměrně nelehkou záležitostí. Dále svědomitá badatelská a publikační práce v oblasti archeologie a numismatiky a neuvěřitelná pracovitost a vědychtivost. Avšak doba, kterou prožíval, si s ním pohrávala, ať už byl středoškolským učitelem, přednostou numismatického oddělení v Moravském zemském muzeu v Brně, nebo archivářem, muzejníkem či vědcem. V období normalizace se z Dačic nadobro odstěhoval zpět do Brna a ve svém vysokém věku zůstal nadále věrný své „milované“ vědě.

Jedná se o muže, jenž po sobě zanechal díla neopomenutelných hodnot, avšak jeho osobě nebyla doposud věnována náležitá pozornost. Františkovy vědecké práce jsou zaměřené především na jeho největší zájem, jímž byla numismatika. Články a studie zahrnovaly i otázky z archeologie, obecných dějin a antiky. K místu svých archivářských a muzejních let se vracel v publikacích o historii města, jednotlivých památkách a v medailoncích významných osobností daného regionu.¹

Cílem diplomové práce již nebyl soukromý a studijní život Františka Křížka, jak tomu bylo v bakalářské práci, ale snažila jsem se hlouběji proniknout a pochopit pozici vědce v socialistickém systému. Zajímala mě samotná činnost mimo jeho hlavní obor v archivnictví a muzejnictví a také institucionální dějiny, byť v menší míře. Kladla jsem si otázku, byl-li v těchto institucích jako archeolog a numismatik úspěšný a zda v nich projevoval své vědecké zájmy. Dále jsem si pokládala otázky, jak mohl bádát klasický archeolog, který se nacházel mimo hlavní vědecké instituce. Jaké strategie volil, jestli byly úspěšné či nikoliv, a jaké možnosti a styky měl „obyčejný“ muzejník z malého města se zahraničím v období komunistického režimu.

¹ Marie KUČEROVÁ, *František Křížek, první ředitel Městského muzea a galerie v Dačicích*, Dačický vlastivědný sborník 2 (dále DVS), 2003, s. 216–217.

Po formální stránce je práce rozdělená do tří kapitol, které jsou řazeny tematicky. První kapitola nazvaná *František Křížek a Městský a okresní archiv v Dačicích* předkládá stručnou charakteristiku dvou archivních komplexů. Kapitola si klade za úkol popsat s jakými nesnázemi se zde František Křížek od svého počátku musel vyrovnávat. Dále líčí, co se v dačických archivech uchovalo až do samého odchodu Křížka z této instituce, na což navazuje následující kapitola s názvem *František Křížek a muzeum v Dačicích*. Je rozdělena do čtyř podkapitol a pro lepší pochopení vývoje tehdejšího muzejnictví je nastíněn i celkový rozvoj, který je spojen s počátky dačického muzea. Velká část je věnována tomu, co vše byl Křížek schopný pro muzeum zařizovat a jak vybudoval jedno z nejlepších městských muzeí v rámci Jihočeského kraje, přestože muzejnictví nebylo jeho vysněné povolání. Celá kapitola je uzavřena jeho odchodem do důchodu a dovedením dějin muzea do současnosti.

Celou diplomovou práci uzavírá třetí kapitola, která je taktéž rozdělena do několika podkapitol. Předkládá stručnou charakteristiku vývoje archeologie v době komunistického režimu v Československu a poukazuje na kariérní pád Františka Křížka, v němž sehrály určitou roli jak osobní, tak politické důvody. Poměrně velká část této kapitoly je spjata s tím, že se snažil najít nové zaměstnání, které by odpovídalo jeho vystudované profesi a vedlo by k možnosti více se vědecky prosadit. Navazuje na to, čemu se Křížek nejvíce věnoval v oboru archeologie a numismatiky a s kým si vyměňoval názory. Krátce pojednává i o jeho odborných publikacích a o problémech s tímto spojených. V neposlední řadě se zabývá i samotnou numismatikou, jež byla Františkovým největším koníčkem. Je zde stručně rozebrána i jeho studie, za kterou získal hodnost kandidáta věd. Závěrečnou kapitolu zakončuje Křížkova snaha vycestovat do zahraničí, zejména do Itálie, kde měl možnost studovat pro něj dosud neznámý materiál, jenž potřeboval pro dokončení badatelské práce.

Prameny a literatura

Součástí předkládané diplomové práce je náhled do dějinné etapy, kterou badatel prožil, zejména od nástupu totalitního systému v Československu až do období normalizace. Tato doba změnila životy mnoha lidí, včetně zmiňovaného Křížka. V první řadě je třeba zmínit otázku pramenů a literatury, které by umožňovaly nahlédnout a lépe

poznat postavení vědce v socialistickém systému a také instituce, s kterými byl spojen po svém návratu do rodného města.

Tato práce by se nemohla obejít bez použití archivních dokumentů. Vzhledem k tematickému zaměření jsem vycházela z pozůstalosti Františka Křížka. Ta byla v roce 2001 zařazena a uložena do Městského muzea a galerie v Dačicích. Pozůstalost je tvořena několika kartony, avšak není příliš dobře uspořádaná. Jedná se spíše o shromáždění materiálů a jeho primárního rozdělení na složky. V rámci zvoleného fondu jsem nejvíce vycházela z kartonu č. 3–7, který obsahuje rozsáhlou soukromou i vědeckou korespondenci. Zejména kartony s číslem 4 a 7 byly důležité, neboť obsahovaly dopisy s archeology a numismatiky, ale také s Křížkovými přáteli, kterým si častokrát stěžoval na svou momentální situaci. Dále jsou v nich uchovány pozvánky na zahraniční i domácí kongresy. Potíž byla v tom, že mnohokrát nebylo jasné, komu je daný dopis adresovaný či od jakého odesílatele přišel. Jazykem těchto dokumentů byla převážně čeština. Některá korespondence je i v cizích jazycích, hlavně v německém, italském a francouzském. Velmi přínosný byl i karton s číslem 1, který zahrnuje složky s osobními materiály Dr. Křížka. Přítomné zde byly jeho osobní doklady jako pas a studijní index. Dále různá ocenění, čestné listy a diplomy, například za udělení kandidáta věd. Pro vizuální stránku mi byl nápomocný karton č. 2, kde jsou uloženy fotografie Františka Křížka.²

Neméně důležitý byl bohatý karton s číslem 11, který též spadá pod pozůstalost Dr. Křížka, ale netýká se konkrétně jeho osoby, ale hlavně vývoje a fungování dačického muzea a archivu. Největším přínosem pro poznání dačického muzea v době Křížkova vedení byly dochované zprávy o jeho provozu a činnosti. Z kartonu zaměřeného na dějiny archivu a agendu předávání archivu vychází první kapitola popisující vývoj této instituce a nesnáze s tímto spojené.³

Stranou pozornosti nezůstaly ani prameny Knihovního a muzejního spolku Dačice, které jsou uloženy ve Státním okresním archivu (dále SOKA) v Jindřichově Hradci. V rámci něj jsem vycházela z knih s čísly 1–3, které jsou zaměřeny na historii a činnost muzea od jeho počátku na konci 19. století až do roku 1949, kdy bylo spolkové

² Městské muzeum a galerie Dačice (dále MMG), fond Dr. František Křížek – Pozůstalost.

³ TAMTÉŽ.

muzeum převedeno do správy města.⁴ Také jsem využila Pamětní knihu města Dačic z let 1933–1948, též uloženou v SOkA v Jindřichově Hradci.⁵

Do své diplomové práce jsem zahrнула i vzpomínky pamětníků. Zkontaktovala jsem dvě dačické dámy, které Františka Křížka osobně znaly, a snažila jsem se zjistit další fakta. Přínosné a užitečné informace o jeho práci v muzeu mi poskytla jeho dlouholetá a jediná spolupracovnice paní Věra Tomšů (*1940), která s ním pracovala po celou dobu jeho vedení. Další vzpomínky se týkaly spíše jeho povahových vlastností, s kterými mě seznámila bývalá ředitelka dačické knihovny paní Naděje Jahelková (*1930). Stalo se také to, že jejich vyprávění úplně nekorespondovalo s poznatky, které jsem již zjistila. Přesto byly obě paní velice ochotné a hovorné a ověřování faktů probíhalo i telefonickým hovorem s paní Tomšů.

Jako další prameny byly zvoleny samostatné Křížkovy práce, ať už vědeckého charakteru či různé komentáře k zahraničním kongresům. Jednak byly využívány v rámci zpráv o zahraničních cestách, jenž zahrnovaly vědecké konference, a také byly přínosné pro pochopení toho, čemu se Křížek nejvíce věnoval a o co ho zajímalo. Na tomto základě jsem se taktéž snažila sestavit bibliografii jeho prací, která je součástí příloh.

Primárním zdrojem pro pochopení celkového vývoje muzejnictví byla již starší monografie od českého muzejníka Václava Vlčka s názvem *K vývoji českého muzejnictví*. Kniha pojednává o obecných dějinách muzeí v českých zemích od jejich počátku v 19. století až do doby zestátnění a socializace českého muzejnictví.⁶ Další důležitou publikací na toto téma je práce nazvaná *Přehled vývoje českého muzejnictví I (do roku 1945)* od dalšího českého muzeologa a historika Jiřího Špěta. Kniha nabízí převážně náhled do období od počátku vzniku muzeí, přes prvorepublikový vývoj až do nacistické okupace. Soustřeďuje se na předpoklady zrodu zemských, vlastivědných i průmyslových muzeí.⁷ Stejně přínosný byl i příspěvek zaměřující se na regionální muzea od knihovníka Václava Pubala s názvem *Národní muzeum a regionální muzejnictví*.⁸ Všechny zmíněné publikace mi nabízely zejména všeobecný přehled muzeí, avšak ani jedna z nich není dovedena do současnosti.

⁴ SOkA Jindřichův Hradec, Knihovní a muzejní spolek Dačice, Kniha č. 1–3.

⁵ TAMTÉŽ, Archiv města Dačice, 1933–1945 (1948), Pamětní kniha města Dačic II. díl, bez inv. č.

⁶ Václav VLČEK, *K vývoji českého muzejnictví*, Praha 1970.

⁷ Jiří ŠPĚT, *Přehled vývoje českého muzejnictví I (do roku 1945)*, Brno 2003.

⁸ Václav PUBAL, *Národní muzeum a regionální muzejnictví*, in: Jiří Špět – Miroslav Burian (edd.), 150 let Národního muzea v Praze. Sborník příspěvků k jeho dějinám a významu, Praha 1968, s. 45–53.

Literatura k historii a vývoji dačického muzea je nedostačující, jelikož existuje pouze článek v Dačickém vlastivědném sborníku. Příspěvek je od bývalé ředitelky Městského muzea a galerie v Dačicích Marie Kučerové. Popisuje v něm počátky Národopisného odboru, jenž vedl k založení samotného městského muzea. Dále se zabývá i prvními výstavami, sběrem materiálu, hledáním vhodných prostor pro muzeum a jeho fungováním za Františka Křížka. Je doveden do roku 2003, kdy byl publikován.⁹

Mimo jiné byly stěžejní i novinové články, v nichž se objevovaly různé zprávy o krátkodobých i dlouhodobých výstavách pořádaných ředitelem Františkem Křížkem v Dačicích. Využila jsem je pro ověření správnosti informací k některým výstavám, které Křížek vykresluje ve své dochované pozůstalosti. Nejčastěji se objevovaly v deníku Lidová demokracie a Jihočeská pravda.

Předložená práce věnovaná vědci Františku Křížkovi vychází též z literatury, která se v dostatečné míře zaměřila na vývoj archeologie v období socialismu v Československu a na významné české historiky, badatele a archeology. Dějinám archeologie se věnuje český archeolog a popularizátor vědy Karel Sklenář, který napsal celou řadu titulů. Pro mě byl nejprínosnější *Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů*. Zahrnuje medailonky nejen našich archeologů, ale i zahraničních, kteří naopak působili či působí u nás. Dále kniha zachycuje soudobé poznatky o archeologických památkách Čech, Moravy a Slezska. V neposlední řadě se zabývá i výčtem našich současných archeologických pracovišť.¹⁰

Neméně důležitá byla obsáhlá novější publikace od kolektivu autorů v čele s Martinem Francem a Věrou Vondráčkovou charakterizující dějiny Československé akademie věd (dále ČSAV). Kniha líčí okolnosti založení této důležité instituce vědy ve druhé polovině 20. století a reflektuje vývoj vybraných důležitých vědeckých pracovišť. Velká pozornost je věnována otázce mezinárodních kontaktů, která byla, je a vždy bude pro vědu velmi klíčová. Nechybí ani množství ilustrací a rozsáhlé přílohy, jako je seznam všech členů a vědeckých pracovišť ČSAV v letech 1952–1962.¹¹

Nelze opomenout ani publikace zabývající se numismatikou, což byla Křížkova celoživotní záliba. Kniha od přední české numismatičky Emanuely Nohejlové-Prátové

⁹ M. KUČEROVÁ, *Z historie dačického muzea (ke 110. výročí vzniku)*, DVS 2, 2003, s. 149–158.

¹⁰ Karel SKLENÁŘ, *Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů*, Praha 2005.

¹¹ Věra DVOŘÁČKOVÁ a kol., *Dějiny Československé akademie věd I (1952–1962)*, Praha 2020.

s názvem *Základy numismatiky* nadmíru splňuje nutnost prvotního seznámení s vědní disciplínou a podá čtenáři dostačující informace o tomto oboru. Součástí je i bibliografický přehled československé numismatické literatury od Eduarda Šimka, jenž zahrnuje výběr knižních publikací, článků a studií od roku 1771–1980.¹²

Při zjišťování a ověřování, jakých mezinárodních kongresů se František Křížek účastnil či nikoliv, byly velmi nápomocné zprávy především v archeologických časopisech. Jedna z nich je od profesora prehistorie a protohistorie Jana Filipa nazvaná *Mezinárodní kongres prehistoriků v Hamburku*.¹³ Další důležité příspěvky, které popisují účastníky zahraničního kongresu a vědce představující své referáty, přináší klasický archeolog Oldřich Pelikán¹⁴ či Gabriel Hejzlar.¹⁵ V periodikách je často uvedena délka trvání konference, je popsán program jak z hlediska obsahu, tak i se zaměřením na její další součásti.

1. František Křížek a Městský a okresní archiv v Dačicích

Život Františka Křížka v Dačicích je do jisté míry spjat i s jeho pracovní náplní archiváře. O své rodné město se zajímal po celou dobu života v Brně, což dokazují i publikace zaměřené na Dačice.¹⁶ Lze se domnívat, že i z tohoto důvodu mu byla nabídnuta pozice městského archiváře, kterým byl jmenován městskou radou v Dačicích 1. ledna 1942.¹⁷ Je třeba alespoň krátce nastínit jeho práci v tomto zařízení.

Během 2. světové války Křížek působil zároveň jako suplující středoškolský profesor němčiny a latiny v Brně. Bylo tomu tak až do konce válečného období. Pozicí učitele si pravděpodobně nebyl zcela jistý, je tedy možné, že právě z toho důvodu vzal i funkci městského archiváře. Toto postavení bylo nejspíše velmi málo placené a byl

¹² Emanuela NOHEJLOVÁ–PRÁTOVÁ, *Základy numismatiky*, Praha 1986.

¹³ Jan FILIP, *Mezinárodní kongres prehistoriků v Hamburku*, Archeologické rozhledy (dále AR) 11, 1959, s. 263–264, 266–269, 273–274.

¹⁴ Oldřich PELIKÁN, *Limes Romanus Konferenz Nitra*, Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Řada archeologicko-klasická (E) 10, 1961, č. 6, s. 254–255.

¹⁵ Gabriel HEJZLAR, *VII. mezinárodní kongres klasických archeologů*, Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Řada archeologicko-klasická (E) 9, 1960, č. 5, s. 155–157.

¹⁶ Pro připomenutí se jednalo o dvě publikace: František KŘÍŽEK (ed.), *Dačický listinář*, Dačice 1941 a F. KŘÍŽEK – Věra ČERNÁ, *Dačice*, Praha 1943.

¹⁷ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Duplikát inventářů archivních fondů.

zaměstnán pouze na částečný úvazek.¹⁸ Finanční přivýdělek se mu ovšem v této době zcela určitě hodil.

Z osobního dopisu určenému odbornému učiteli Augustovi Křížkovi¹⁹ v Dačicích se lze dozvědět, že se Křížek pokoušel ucházet o pozici archiváře na plný úvazek v létě 1945. Není jednoznačné, proč tomu tak bylo, ale je patrné, že v té době už ho pedagogická kariéra nenaplňovala. Chtěl se věnovat něčemu, kde by se alespoň trochu zaměřil na svůj badatelský obor. Větší pravděpodobností ovšem bylo, že se obával propuštění ze stávajícího zaměstnání. Avšak finanční stav města Dačice nedovoloval platit vlastního archiváře. Jedinou možností bylo jeho jmenování za podpory okresu, ale k tomu ještě několik let nedošlo.²⁰

Jak často Křížek z Brna dojížděl není zcela jasné. Jeho dlouholetá spolupracovnice v muzeu, paní Věra Tomšů, ho v té době ještě neznala a on sám se jí o tomto období svého života nezmiňoval. Při svých návštěvách v Dačicích vždy přespával v bytě na Novém zámku,²¹ a tak tomu bylo až do roku 1960.²²

Nakonec se jeho život ještě tři roky upínal převážně jen k moravské metropoli a do Dačic jezdil jen občasně zkontrolovat archivní materiál. Po osvobození republiky došlo k obnovení provozu Moravského zemského muzea v Brně a Františkovi Křížkovi se tak naskytla velmi nečekaná příležitost. Došlo ke zjištění, že numismatická sbírka v muzeu je natolik rozsáhlá, že je třeba vytvořit samostatné oddělení s odborným kustodem. Byl zvolen na doporučení Dr. Gustava Skalského,²³ který v té době působil jako ředitel Národního muzea. Na Moravě tak vzniklo první numismatické badatelské a vědecké centrum.²⁴

Na této pracovní pozici působil pouze tři roky. Doba, jež měla přijít, mu nepřála a byl donucen odejít. Po těchto osudových okolnostech se vrátil zpět do rodných Dačic.

¹⁸ TAMTÉŽ.

¹⁹ August Křížek neměl nic společného s Františkem Křížkem. Jednalo se pouze o shodu jmen.

²⁰ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 11, složka Agenda předávání archivu ONV JH.

²¹ Jedná se o státní zámek přezdívaný „Nový“, jelikož v Dačicích existuje ještě jeden tzv. „Starý“ zámek. Historie [online], dostupné na <https://www.zamek-dacice.cz/cs/o-zamku/historie>, [cit. 15. 3. 2021].

²² Rozhovor s Věrou Tomšů vedený 11. února 2022.

²³ Gustav Skalský (1891–1956) byl rodák z Velké Lhoty u Dačic. Je považován za zakladatele české moderní a historicky zaměřené numismatiky. K. SKLENÁŘ, *Biografický slovník*, s. 506.

²⁴ Pavla OBROVSKÁ, *Moravské zemské muzeum v letech 1945–1948*, Brno 2007, s. 35–36 (Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, diplomová práce).

Roku 1948 se více prosadila snaha o ustanovení okresního archivu v Dačicích a po jejím naplnění Křížek konečně získal stabilnější pracovní pozici.²⁵

Z názvu kapitoly je patrné, že do archivu byly sloučeny dva archivní komplexy. Archiv samotného města Dačic a také archiv dačického bývalého okresu,²⁶ který existoval v letech 1850–1960. Součástí sbírek byly i archivy obcí a institucí někdejšího správního obvodu. Archivy byly spojeny pouze společnou správou, a to archivářem, jinak na sobě byly zcela nezávislé.²⁷

O tom, co se v dačických archivech uchovalo do doby Křížkova nástupu, postačí krátké seznámení. V městském archivu se nacházelo a stále nachází mnoho pergamenových privilegií. Jedná se například o privilegia udělovaná městu z doby Jiřího z Poděbrad do konce 18. století. Také stojí za zmínku pestrý obsah zápisů, které popisují zajímavé stránky renesančního života města a sociální struktury jeho obyvatelstva. Úplný obraz o obecním hospodaření od počátku 17. století podávají knihy městských financí. Také nelze opomenout knihy pozemkové, sirotčí, pozůstalostní a kontribuční. Jsou zde uloženy i staré obrazy Dačic z 18. století. Archiv podával, tak jako je tomu dodnes, obraz vývoje města od 15. století do současnosti.²⁸

Okresní archiv obsahoval především prameny k obecné historii tehdejšího okresu. Od venkovských obcí převzal do správy všechn materiál, který byl zachován. Vesměs se jednalo spíše o nové archiválie, ale nechyběly ani cenné doklady o životě venkovského lidu z poddanské doby. Zahrnoval i soubor všech školních archivů. V neposlední řadě sem patřily i nejstarší církevní listiny datované do 14. století. Dále rodinné archivy římských svobodných pánů z Dalbergu, hrabat Wallisů a dalších jejich příbuzných rodů. Součástí byly i panství a velkostatky z Dačic a nedaleké vesnice Český Rudolec. Jak sám František Křížek popsal, materiálu bylo mnoho.²⁹ Nejenomže byly archiválie přebrány ve velmi špatném stavu, ale byly také všude možně roztroušeny. Lze se jen domnívat, kolik práce mu muselo zabrat, dát toto neocenitelné dědictví do pořádku.³⁰

²⁵ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 4, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Curriculum vitae.

²⁶ Dačický politický okres vznikl roku 1849 a existoval do roku 1960. Tehdy bylo sídlo okresu zrušeno a město začleněno do okresu Jindřichův Hradec. Jan BISTRICKÝ – Josef BLÁHA – Michaela CHLÁDKOVÁ a kol., *Dějiny Dačic*, Dačice 2016, s. 225.

²⁷ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Dějiny archivu Dačice. Dačické archivy.

²⁸ TAMTÉŽ, Městský a okresní archiv v Dačicích.

²⁹ Jeho uložení v regálech zabralo 1000 metrů. TAMTÉŽ, Okresní archiv v Dačicích.

³⁰ TAMTÉŽ, Městský a okresní archiv v Dačicích.

Městský archiv je o něco starší, neboť byl samostatně zřízen v již zmíněném roce 1942. V tomto roce zároveň došlo k oddělení archivu od muzejních sbírek pro lepší uspořádání historických listin.³¹

Dačický okresní archiv vznikl trochu později, ale jako jeden z prvních v ještě tehdejší Jihlavském kraji,³² svou činnost zahájil dne 1. září 1948. Stalo se tak na popud Okresního národního výboru (dále ONV) a Městského národního výboru (dále MNV), které nazvaly, že je potřeba zahájit větší péči o archivní památky. Jejich snahy se projeví již dříve, a to ihned po ukončení 2. světové války. Pro nedostatek norem se s realizací začalo později, konkrétně 27. července 1948, kdy byl ustanoven novým archivářem František Křížek.³³

Počáteční činnost okresního archivu byla více spjata s činností toho městského, který tvořil jeho základ. Již od samého vzniku lze sledovat komplikovaný vývoj problému s umístěním archivu a neustálým hledáním vhodných a dostačujících prostor pro uložení archiválií. Archivního materiálu bylo mnoho a docházelo k nepřetržitému stěhování, což znovu a znovu narušovalo již vykonanou práci.³⁴

Již v roce 1945 byl František Křížek velmi nespokojen s umístěním archivu, jelikož zjistil, že se prostory využívají i pro obuvnický materiál. Snažil se tudíž zajistit pro archiválie vhodné prostředí a měl i vlivné přímluvce v brněnském zemském archivu. Přesto se prostorová situace nezlepšila.³⁵ Původně měly být archiválie uloženy v Novém státním zámku. Mělo se uvolnit deset místností v zahradním traktu a přilehlých křídlech v prvním poschodí. Nakonec došlo k obsazení těchto vybraných pokojů úřadem ochrany práce, a proto nemohly být zámecké místnosti archivu propůjčeny.³⁶

Dne 5. října 1948 byl zámek převeden do správy Národní kulturní komise (dále NKK). Zároveň v tento den NKK vyslovila souhlas, aby se k umístění archivu prozatím

³¹ TAMTÉŽ.

³² Jihlavský kraj existoval v letech 1949–1960. Roku 1960 byla provedena územní reforma a stávající kraje i okresy byly nahrazeny sedmi novými kraji a samostatnou územní jednotkou hlavního města Prahy. Historie krajského zřízení sahá hluboko do minulosti [online], dostupné na <https://www.czso.cz/csu/xj/historie-krajskeho-zrizeni-saha-hluboko-do-minulosti>, [cit. 15. 11. 2021].

³³ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Dějiny archivu Dačice. Dačické archivy.

³⁴ TAMTÉŽ, Městský a okresní archiv v Dačicích.

³⁵ TAMTÉŽ, kart. 7, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá).

³⁶ TAMTÉŽ, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Dějiny archivu Dačice. Dačické archivy.

využívala místnost po Svazu české mládeže (dále SČM). SČM však prostory neuvolnil, a tak musel František Křížek využívat místnosti na radnici.³⁷

Na jaře roku 1949 se archiv konečně mohl přestěhovat do zámeckých prostorů, a to díky přemístění městské knihovny do jiné budovy. V těchto místnostech setrval pouze do léta 1949. V této době se konala porada v zámecké knihovně, které se účastnili zástupci NKK.³⁸ Bylo domluveno, že poručík Menšík uvolní pro potřeby archivu svůj byt v mezipatře, tj. místnosti, které dosud využíval SČM, a také zbylé čtyři pokoje svého bytu. Archiv tedy dostal od zástupců NKK celkem pět místností ke svým účelům. Tyto prostory měly být využívány pouze do té doby, dokud nebude možné zaujmout určené místnosti v zahradním traktu, jak tomu mělo být již v době vzniku instituce.³⁹

Za krátkou dobu se však František Křížek setkal s další nesnází. Několik místností musel propůjčit ohrožené zámecké knihovně z nedalekých Budiškovíc.⁴⁰ Zde byla tato knihovna ničena, a tak došlo k jejímu přemístění a svěřeni do správy dačického archivu. Avšak archivní materiály byly rozmístěny velmi nevhodně. Nutno podotknout, že již dříve, nejspíše kolem roku 1945, byly veškeré archiválie roztroušeny zejména zaměstnanci ONV. V největším sále se nacházely části okresního a městského archivu, jednalo se především o rodové dokumenty. Ostatní fondy byly uloženy různě. Například jedna část zůstala na radnici a v zámecké kuchyni byl uschován fond Spisovna hejtmanství. Dále byly využívány i prostory vedle kotelny. Další materiál se našel i na faře v Krasonicích.⁴¹ Vzhledem k nedostatku prostorů ho dlouhou dobu nebylo možné přemístit jinam, a tak byl ohrožen, jelikož trpěl značným vlhkem.

Archivář František Křížek se snažil dát veškeré archiválie stále do pořádku. Upozorňoval několikrát příslušné úřední činitele a vyžadoval jejich pomoc. Jak již bylo zmíněno, prostory původně určené archivu využíval úřad ochrany práce, poté případly soudu. Další pokoje musely posloužit budišovické zámecké knihovně, kvůli jejímu

³⁷ TAMTÉŽ.

³⁸ Za ONV pan Josef Cedr, za MNV pan František Horník, poručík SNB a nájemník čtyř místností, sousedící s archivním sálem, pan Menšík a archivář František Křížek. TAMTÉŽ.

³⁹ TAMTÉŽ.

⁴⁰ Zámek v Budiškovcích patřil od roku 1760–1945 rodu Wallisů, kteří zde zřídili i zámeckou knihovnu. V současnosti slouží jako domov důchodců. Petr MAŠEK, *Zámecké knihovny hrabat Wallisů z Karlovačína*, Sborník Národního muzea v Praze. Řada C – Literární historie 59, 2014, č. 3–4, s. 8.

⁴¹ Krasonice je obec nacházející se ve vedlejším kraji Vysočina v okrese Jihlava. Místopisný průvodce po České republice – Krasonice, [online], dostupné na <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/7985/krasonice/>, [cit. 16. 11. 2021].; MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Dějiny archivu Dačice. Dačické archivy.

uložení ve vlhku. Značné nápravy se dostalo teprve po dodání šesti velkých regálů, v nichž se daly uskladnit alespoň nejohroženější materiály.⁴²

Nakonec byl archiv na nátlak památkové správy vystěhován z Nového zámku a nouzově umístěn v nedaleké vesnici v Kostelním Vydří. Není jisté, v jakém roce k tomu přesně došlo. Lze se domnívat, že to bylo mezi lety 1956–1957, jelikož ve zprávě o dějinách archivu je zmíněno, že teprve více jak po roce bylo možné fond přemístit a následně jej zabezpečit.⁴³ Nutno podotknout, že sám František Křížek byl z tohoto kroku natolik demotivovaný, že chtěl s touto prací nadobro skončit.⁴⁴ Až v roce 1958 se naskytla příležitost přestěhovat archiv zpět do města, a to do bývalého františkánského kláštera v Dačicích, kde se mu dostalo vyhovujících prostorů. Tehdy byl v klášteře zrušen internát zedníků, čehož archivář využil a požádal o prostory v prvním poschodí výhradně pro historický materiál. Archiválie tak byly konečně zabezpečeny.⁴⁵ Zároveň požadoval, aby nějaké prostory dostalo i muzeum a hudební škola.⁴⁶

V roce 1960 František Křížek žádal o převedení z archivní služby do muzejní služby v Dačicích. Mělo se jednat o plný úvazek s platností od 1. července.

Na odchod z archivní služby pomýšlel již dříve, ale vše bylo nutno odložit do doby, dokud se neuvolní vhodné pracoviště. To se stalo dne 15. března 1960, když odešel dosavadní ředitel muzea Dr. Jiří Baborovský do důchodu. Dalšího dne, tedy 16. března, dočasně převzal z rozhodnutí ONV správu muzea na zmenšený úvazek s tím, že při likvidaci okresu Dačice přejde do muzea na plný úvazek.⁴⁷

K této pracovní změně ho vedla nejen plánovaná územní reorganizace, ale i velmi závažné osobní a rodinné důvody, k nimž se později připojily i problémy zdravotní. Dačice měly přestat fungovat jako okres, a to znamenalo přesun dačického okresního archivu do Jindřichova Hradce. Křížek by tímto byl existenčně poškozen, protože si nemohl dovolit dojíždět. Podle propočtu by mzda stěží stačila na jídlo, přechodný pobyt a cesty. Také měl v té době nemocnou manželku v invalidním důchodu, která trvale žila v Brně. Křížek patrně trpěl i astmatem, čemuž nepříspíval pobyt v prašném prostředí

⁴² TAMTÉŽ.

⁴³ TAMTÉŽ, Městský a okresní archiv v Dačicích.

⁴⁴ TAMTÉŽ, kart. 4, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis ze dne 16. října 1956.

⁴⁵ TAMTÉŽ, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Dějiny archivu Dačice. Archiv v Dačicích.

⁴⁶ TAMTÉŽ, kart. 7, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis ze dne 14. května 1958.

⁴⁷ TAMTÉŽ, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Dějiny archivu Dačice. Městský a okresní archiv v Dačicích.

archivu. V neposlední řadě uváděl i svou vědeckou činnost, kterou je vázán na Moravu a Slovensko.⁴⁸

Důležitým mezníkem pro okresní archiv v Dačicích byl tedy rok 1960. Dačice tohoto roku přestaly být po 777 letech správním centrem, a tak okresní archiv přestal fungovat jako samostatné zařízení a zanikl. Následně se stal pobočkou okresního archivu v Jindřichově Hradci. Zároveň byl zrušen i ONV v Dačicích.⁴⁹

Městský archiv zůstal i nadále v Dačicích. O tomto kroku rozhodla rada místního národního výboru na své schůzi konané dne 8. června 1960. Trvala zejména na tom, aby byl archiv města, i přes stěhování okresního fondu, ponechán v Dačicích. Dále aby byl řádně zajištěn, a to jak po stránce vybavení a využívání, tak i po stránce personální. František Křížek se zavázal k tomu, že povede archiv i nadále, ačkoliv odejde z pozice okresního archiváře. Toto opatření mělo tu výhodu, že právě dosavadní pracovník znal nejlépe jeho obsah a mohl proto dobře spravovat dějiny města Dačic.⁵⁰ A pokud by nebylo personální opatření pro zanikající Okresní archiv v Dačicích, byl F. Křížek ochoten v něm pracovat alespoň na poloviční úvazek.⁵¹

2. František Křížek a muzeum v Dačicích

Velká část života Františka Křížka je spojená i s tím, že působil jako ředitel městského muzea. K této funkci se sice dostal až v 60. letech, ale položil základy muzea a městské galerie, které fungují dodnes.⁵² Pro lepší pochopení vývoje tehdejšího muzejnictví je třeba nastínit celkový rozvoj.

2. 1 Vývoj českého muzejnictví

Počátky vzniku českých muzeí se datují do 18. století. Největší úlohu sehráli obrozenečtí patroni,⁵³ ale i učené společnosti, mimo jiné Společnost vlasteneckých přátel

⁴⁸ TAMTÉŽ.

⁴⁹ TAMTÉŽ, Okresní archiv v Dačicích.

⁵⁰ TAMTÉŽ, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Duplikát inventářů archivních fondů.

⁵¹ TAMTÉŽ, kart. 7, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá).

⁵² Josef BÍLEK, *PhDr. František Křížek, CSc., - 65 let*, Historický klub 11, 1974, č. 1, s. 18.

⁵³ V. VLČEK, *K vývoji*, s. 5.

umění,⁵⁴ Společnost Vlasteneckého muzea království Českého⁵⁵ a Královská učená společnost nauk.⁵⁶

České muzejnictví je považováno za jedno z nejstarších na světě a jeho historie zaujímá důležitou pozici ve vztahu k minulosti, ale i současnosti. Původně byla česká muzea zaměřena zejména na kulturní a hospodářsko-politické cíle. Smysl jejich práce lze vidět ve vyzdvížení důležitosti kultury, vědy a umění.⁵⁷

Je třeba zdůraznit, že česká muzea, na rozdíl od těch světových, nebyla budována jako státní organizace, stát se tedy na jejich činnosti a rozvoji nepodílel. Zlom nastal až ve 20. století.⁵⁸ Ve svých počátcích byla nejčastěji spravována muzejními spolky a byla v rukou nadšených laiků, jedinců i kolektivů či organizací.⁵⁹

Podstatu zrodu muzeí a jejich působení lze spatřovat v nadšené sběratelské činnosti jednotlivců, jež sbírali předměty různé hodnoty i charakteru.⁶⁰ Právě shromažďování je propojením vztahu minulosti, současnosti a budoucnosti a je považováno za společenské poslání muzea.⁶¹

Na přelomu 18. a 19. století byla budována dnes již velmi známá muzea. Za zmínku stojí Slezské zemské muzeum v Opavě,⁶² Moravské zemské muzeum v Brně⁶³

⁵⁴ Společnost vlasteneckých přátel umění byl spolek založený Františkem Josefem, hrabětem ze Štemberka a Manderscheidu v Praze v roce 1796. Součástí spolku byla i Obrazárna, jejímž jedním z hlavních úkolů bylo zabránit ničení a vývozu uměleckých děl. Jan ROTREKL, *Šlechtický mecenáš v 2. polovině 19. století (Šlechta v Krasoumné jednotě a Společnosti vlasteneckých přátel umění)*, České Budějovice 2007, s. 20–21 (Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, diplomová práce).

⁵⁵ Společnost Vlasteneckého muzea království Českého byla založena v roce 1822 a zajišťovala správu vlasteneckého muzea. Alice ŠÍMOVÁ, *Časopis Národního muzea, kulturně-historické periodikum a jeho přínos*, Praha 2014, s. 16 (Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, bakalářská práce).

⁵⁶ Královská česká učená společnost vznikla v roce 1784 na základě patentu Josefa II. Jejím hlavním smyslem byla podpora české vědy. Josef PETRÁŇ, *Královská česká společnost nauk. Místo České učené společnosti v dějinách a v proudu vědy*, Vesmír 74, 1995, č. 11, s. 632.

⁵⁷ V. VLČEK, *K vývoji*, s. 6–7.

⁵⁸ TAMTÉŽ, s. 22.

⁵⁹ J. ŠPÉT, *Přehled*, s. 103.

⁶⁰ TAMTÉŽ, s. 10.

⁶¹ V. VLČEK, *K vývoji*, s. 5.

⁶² Slezské zemské muzeum, dříve známe jako *Zemské muzeum v Opavě* či *Opavské gymnazijní muzeum*, nebylo původně budováno jako zemská instituce, ale bylo součástí tamější střední školy. O jeho realizaci se zasloužil především profesor opavského státního gymnázia Faustin Ens, který požádal o pomoc penzionového hejtmána Franze Mückusche von Buchberga a tehdejšího starostu města Opavy Johanna Josefa Schösslera. Veřejnost se mohla setkat s novým kulturním a vzdělávacím fenoménem v roce 1814, ale až v roce 1818 došlo ke schválení stanov císařem Františkem I. Historie Slezského zemského muzea [online], dostupné na <http://www.szm.cz/rubrika/5/muzeum/historie.html>, [cit. 10. 3. 2021].

⁶³ Moravské zemské muzeum, prvotně nazvané na počest císaře Františka I. *Františkovo muzeum*, bylo na základě jeho rozhodnutí zřízeno jako součást hospodářské společnosti v roce 1817. Veřejnost byla s jeho založením seznámena o necelý rok později, tedy v roce 1818, a to vyhláškou moravsko-slezského gubernátora. Historie Moravského zemského muzea, [online], dostupné na <http://www.mzm.cz/historie-muzea/>, [cit. 10. 3. 2021].

či Národní muzeum v Praze.⁶⁴ Patrně největší rozdíl mezi těmito institucemi lze spatřit v orientaci buď na německou, nebo českou politiku, a to jak po kulturní, tak po hospodářské stránce. S tím samozřejmě souvisel vliv na rozvoj české národní kultury.⁶⁵

Klíčovým okamžikem pro zakládání a rozkvět nových muzeí byly bezpochyby světové výstavy mezinárodního měřítka. Jednalo se především o průmyslové expozice, přičemž například u nás tak vzniklo první české průmyslové muzeum.⁶⁶

Počáteční období charakterizované politickým úsilím a snahou po vědeckosti nabralo novou orientaci na konci 19. století. Postupně se změnilo v samoúčelný sběr materiálů bez potřebných hodnot. To se stalo oblíbeným zejména u soukromníků, ale i u institucí. Chod muzeí byl odsuzován z důvodu jejich přílišného a víceméně jediného zaměření na sběratelství, přičemž ztrácel pramenný význam. Velká muzea se postupně změnila v ústavy orientující se na předměty bez kritického hodnocení a společenské užitečnosti. V současnosti lze říct, že sběratelství nám přineslo i něco pozitivního, jako například zachování různých, dnes již historických, dokumentů.⁶⁷

2. 2 Počátky dačického muzea

Počátky regionálních muzeí, stejně tak i toho dačického, lze datovat do 19. století. Jejich masivní rozvoj pak nastal zejména v 80. a 90. letech.⁶⁸ Významným mezníkem ve vývoji sběratelské a regionální vlastivědné činnosti bylo konání dvou výstav – Jubilejní výstavy v roce 1891 a Národopisné v roce 1895. Stěžejní byla hlavně Národopisná výstava, která vyvolala zájem o shromažďování materiálů v mnoha

⁶⁴ Národní muzeum, původní název *Vlastenecké muzeum v Čechách*, bylo založeno počátkem roku 1818. U jeho zrodu stáli především zástupci tehdejší šlechty, a to hrabata Kašpar Šternberk a František Josef Klebelsberg. Další významnou osobností v počátečním vývoji muzea byl historik František Palacký. Velký podíl na vědeckém životě v Čechách sehrálo založení dvou podniků při muzeu – Matice česká a Časopis Národního muzea. Matice česká vznikla v roce 1830, a stala se hlavním centrem rozvoje českého jazyka a literatury. Jejím úkolem bylo šíření publikací v našem jazyce. Historie Národního muzea, [online], dostupné na <https://www.nm.cz/o-nas/historie>, [cit. 10. 3. 2021].

V. VLČEK, *K vývoji*, s. 7–8.

⁶⁵ TAMTÉŽ, s. 8.

⁶⁶ České průmyslové muzeum bylo založeno v roce 1874 Vojtou Náprstkem. Předchůdce Národní muzeum [online], dostupné na <http://muzeum3000.nm.cz/aktuality/naprstkovo-ceske-prumyslove-museum-otevreno>, [cit. 12. 03. 2021].

⁶⁷ V. VLČEK, *K vývoji*, s. 13–14.

⁶⁸ Do 80. let 19. století došlo ke vzniku pouze 25 regionálních muzeí v českých zemích, zatímco v 80. a 90. letech téhož století jich bylo založeno dalších 80. V. PUBAL, *Národní muzeum*, s. 45.

okresech a městech, které postupně zakládaly výbory pro tuto expozici. Díky tomu vznikaly i místní výstavy, které se staly podkladem pro založení regionálních muzejních spolků.⁶⁹

Ve společnosti se postupně rozvíjela touha po poznávání své země, především však kraje a rodného města. V tomto období převažoval názor, že veškeré sbírky, které byly uchovávány pouze v zemských muzeích, nejsou tolik přístupné veřejnosti, jak by měly být, a tak byly postupně přemístěny právě do regionálních muzeí.⁷⁰

Úkolem těchto muzeí bylo ukázat obraz míst, která jsou pro danou oblast typická. Měla mít přímou souvislost se sbíranými památkami, aby tak mohla svým návštěvníkům lépe a názorně přiblížit charakteristické rysy svého rodného města či kraje. Vystavované artefakty měly být i řádně popsány a doplněny fotografiemi či různými nákresy. To ovšem nebylo vždy splňováno, jelikož expozice byla zpočátku hodně jednostranně zaměřená a jednalo se o vystavování exponátů z oblasti národopisu a starožitností.⁷¹

Mezi lety 1891–1898, tedy v období konání těchto významných výstav a krátkém období po nich, došlo ke vzniku 53 nových regionálních muzeí. Zvýšená sbírkotvorná aktivita související právě s těmito expozicemi dala vzniknout mnoha místním muzeím. Jinak tomu nebylo ani na jihozápadní Moravě, konkrétně v Dačicích.⁷²

Město Dačice a jeho přiléhající okolí se rozhodlo také důstojně obeslat Národopisnou výstavu, a proto se v roce 1893 sešlo 60 nadšenců, kteří založili Národopisný odbor (dále NO). Tím byly položeny základy nejen pro shromažďování sbírek do Prahy, ale i pro samotné městské muzeum.⁷³

První schůze NO byla ustanovena v místnostech Měšťanské besedy⁷⁴ v Dačicích, kde se později nacházel hostinec na Kostelním náměstí.⁷⁵ Poradě bylo přítomno mnoho

⁶⁹ TAMTÉŽ, s. 46.

⁷⁰ V. PUBAL, *Národní muzeum*, s. 45–46.

⁷¹ TAMTÉŽ, s. 47–48.

⁷² J. ŠPĚT, *Přehled*, s. 47.

⁷³ M. KUČEROVÁ, *Z historie*, s. 149.

⁷⁴ Měšťanská beseda byla založena roku 1891. Jednalo se o jeden z nejméně aktivních dačických spolků, jejímž účelem bylo pěstovat zábavu a podporovat vzdělávání svých členů, především prostřednictvím četby knih a časopisů, pěstováním hudby a zpěvu, pořádáním divadel, přednášek, zábav, výletů a mnoho dalšího. Miroslava KUČEROVÁ, *Příspěvek ke spolkovému životu v Dačicích v letech 1868–1914*, DVS 4, 2007, s. 45–46.

⁷⁵ V současné době se v těchto prostorách nachází kosmetický salon Halen, [online], dostupné na <https://www.google.cz/maps/place/SalonHalen/@49.079689,15.4340839,15z/data=!4m5!3m4!1s0x0:0x7639536eacd213b4!8m2!3d49.0796862!4d15.434097>, [cit. 10. 6. 2021].

významných osobností. Náměstkem odboru byl zvolen starosta města Josef Příhoda,⁷⁶ místopředsedy se stali advokát Viktor Faber a c. k. okresní soudce Bedřich Kancnýř.⁷⁷ Jednatelem byl ředitel měšťanské školy Karel Kamenář a pokladním účetní Emanuel Elterlein.⁷⁸

Odbor byl rozdělen do čtyř sekcí, jelikož se sbíralo vše, co dokumentovalo život tehdejšího lidu. První sekce se zabývala písemnými památkami, nářečím lidu, pověstmi a pořekadly. Druhá byla zřízena pro náradí a náčiní, stavbu a průmysl. Třetí pro místopis, statistiku a demografii a čtvrtá pro zábavné činnosti, konkrétně zpěv, hry a tance.⁷⁹

Členové NO začali sbírat hmotné památky a zároveň prováděli jejich rozsáhlou písemnou i obrazovou dokumentaci. Již ve stejném roce počítali s expozicí získaného materiálu, aby se zvýšil zájem veřejnosti o sběratelskou činnost.⁸⁰

S tím souvisí i myšlenka založení muzea, které by mohlo památky trvale uchovávat. Díky dobrovolným příspěvkům, a především darům místních peněžních ústavů i okolních obcí, bylo o chod muzea postaráno. Na náklad městské spořitelny byly nakoupeny vitríny, kam byly muzejní sbírky uloženy.⁸¹

Poprvé si obyvatelé města mohli výsledky práce NO prohlédnout na výstavě konané 8. června 1893 v prostorách městské radnice.⁸² Činnost členů i okolních obcí⁸³ byla velmi pestrá. Ocenil ji Dr. Karel Chytil z pražského Umělecko-průmyslového muzea při své návštěvě v Dačicích. Druhá expozice byla hodnocena také velmi kladně, konala

⁷⁶ Josef Příhoda (1854–1919) byl starostou města po celých 27 let, a to nepřetržitě v letech 1892–1919. Byl členem několika tamních spolků a zasloužil se o velký rozvoj Dačic, zejména svým aktivním postojem. Po své smrti veškerý majetek odkázal městu, což se využilo na stavbu a pomoc nemocnice a zdejší Mariánské opatrovny. Michal STEHLÍK, *Zapomenuté dějiny. Dačice ve 20. století*, Dačice 2000, s. 9.

⁷⁷ Bedřich Kancnýř (1850–1940) studoval práva ve Vídni a Krakově a poté působil jako soudní adjunkt v Kroměříži. V roce 1892 byl jmenován okresním soudcem v Dačicích. Měl podíl na založení veřejné knihovny a čítárny v Dačicích a také podnítil vznik zimní hospodářské školy ve zdejším městě. V roce 1905 byl zvolen poslancem Moravského zemského sněmu za volební okres venkovských obcí Dačice a Jemnice. Bohumír SMUTNÝ, *Kdo byl kdo na jihozápadní Moravě*, Dačice 2000, s. 71–72.

⁷⁸ M. KUČEROVÁ, *Z historie*, s. 149.

⁷⁹ TAMTÉŽ.

⁸⁰ TAMTÉŽ.

⁸¹ TAMTÉŽ, s. 150.

⁸² TAMTÉŽ, s. 156.

⁸³ Jednalo se zejména o tyto obce: Knínice, Budeč, Heřmanec, Malý Pěčín, Řečice, Nová Říše, Horní Slatina, Markvarec a Budiškovice. TAMTÉŽ.

se 2. a 3. března roku 1895, nyní na jevišti Měšťanské besedy. Pražská Národopisná výstava byla sbírkami z Dačic obelána v roce 1895. Jednalo se asi o 300 exponátů.⁸⁴

Muzeum se obohatilo o nejrůznější věci, které sem přinášeli členové Knihovního a muzejního spolku.⁸⁵ Vzácné předměty nenosili pouze oni, ale i lidé z Dačic a blízkého okolí. Velmi často to byly předměty z osobního vlastnictví, anebo se jednalo o náhodné nálezy. Dárcům byla za jejich dary vyjádřena vděčnost v Dačických listech⁸⁶ a v Jihlavských listech.⁸⁷ Předměty muzeum získávalo také koupí.⁸⁸

Do muzea nejčastěji přibývaly hodnotné starobylé knihy či spisy. Dárci těchto dokumentů byli převážně učitelé a faráři.⁸⁹ Dále se objevovaly historické mince.⁹⁰ Se sbírkou vzácných mincí pokračoval i František Křížek, který se podílel i na jejich hledání. Mnohdy o nich podával zprávu v tehdejších numismatických časopisech.

⁸⁴ Mezi exponáty byly porcelánové talíře, lidové džbánky, klíče, razítka, formy na cukroví, na bábovky, cínové talíře, svatební praporec, ostruhy, sekery, čepce, sošky, malovaná truhla, kancionály, pergamenové listiny a mnoho dalšího. TAMTÉŽ.

⁸⁵ Zásluhy si zasloužil zejména kustod Jaroslav Liška, jenž daroval řadu rozličných starožitných předmětů. O jaké konkrétní příspěvky šlo není uvedeno. Dále také jeden ze členů spolku Emanuel Bystřický. TAMTÉŽ, s. 75–76.

⁸⁶ Dačické listy poprvé vyšly v roce 1893, kdy změnilý název z původního *Oznamovatele pro politický okres Dačický*. Časopis se věnoval národním, hospodářským, průmyslovým a obchodním tématům v tamějším okrese. Roku 1907 se přejmenovaly na *Obranu z Podyjí*, aby tak mohly rozšířit působnost mimo kus jihozápadní Moravy. O dva roky později vyšly naposledy. Jaromír KUBÍČEK, *Bibliografie Dačicka a Slavonicka*, Brno 2013, s. 16–17.

⁸⁷ Politický týdeník agrární strany Jihlavské listy vycházel v Jihlavě od roku 1892. Zaměřoval se zejména na hospodářské články, ale i kulturní aktivity. Z Dačicka měl mnoho korespondentů. TAMTÉŽ, s. 18.; SOKA Jindřichův Hradec, Knihovni a muzejní spolek Dačice, Kniha č. 1, s. 141.

⁸⁸ TAMTÉŽ, s. 108.

⁸⁹ Roku 1903 byl farářem z Matějovce Eduardem Höchsmannem darován opis *knihy Naučení a příkladův církve katolické* z roku 1745 pořízený učitelem z Bílkova Petrem Burešem v roce 1832. Písmo svatého Starého zákona z roku 1785 věnoval učitel Stanislav Elster a katecheta Jan Smetana obohatil muzeum o listiny z roku 1848, které pojednávaly o nastoupení vlády císaře Františka Josefa I. Jedním z posledních darů před propuknutím 1. světové války byly historické zprávy zachovány v rukopise o založení lesnické školy v Dačicích. Muzeu je daroval lesmistr Max Stögr. Emanuel Bystřický, člen Knihovni a muzejní spolku, věnoval *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae*, svazek 6 z roku 1854. Později přispěl i dílem od Jana Svatopluka Pressla *Počátkové rostlinosloví* z roku 1848, poté *Lehrbuch der allgemeinen Weltgeschichte* z roku 1791. TAMTÉŽ, s. 85, 109, 132–133, 141, 153 a 176.

⁹⁰ Co se týče historických mincí, bylo jich muzeu věnováno opravdu mnoho. Roku 1905 přibyla do muzea mince z roku 1676 nalezená při kopání nového chodníku pod hřbitovem. V roce 1907 přibyla 63 měděných mincí od učitele Jana Růžičky a o rok později darovala žákyně 2. třídy Ludmila Skálová, chodící na zdejší měšťanskou školu, též 63 mincí. Přispěl i kotlář František Klang, a to 23 starými měděnými mincemi. Také sám starosta Josef Příhoda obohatil muzeum o 16 mincí, z toho 10 měděných a 6 stříbrných a k tomu přidal jednu jubilejní korunu. Knihovni a muzejní spolek několikrát významnější mince i zakoupil. Například koupil dvacet jedna stříbrných mincí z nálezů za Dobrohoštskou myslivnou. Jednalo se o velmi staré mince, datované do 17. století. Jejich popis provedl učitel Jan Liška. Popis stříbrných mincí lze nalézt v protokolu spolku č. 2 ze dne 26. října 1912. TAMTÉŽ, s. 123, 132, 134 a 174.

Starožitnosti tvořily další cennou část muzea. Do sbírek lidé z regionu darovali různé sekery,⁹¹ vozy,⁹² nádobí,⁹³ oblečení⁹⁴ a další předměty, jež občané doma nepostrádali.⁹⁵ Dále to byly obrazy,⁹⁶ pohledy⁹⁷ a fotografie,⁹⁸ které se později staly důležitou součástí dačického muzea. Již roku 1909 byly některé vzácnější malby vyvěšovány, což lze považovat za zrod místní galerie.⁹⁹ Neustále přibývalo nových věcí a bylo třeba je správně roztrždit do sbírek. Velké uznání si zasloužil učitel Jan Liška z Dolních Němčic, nedaleké vesnice u Dačic, a to za zpracování sbírek mincí, ale i celkovou práci v muzeu.¹⁰⁰

Podobně jako v celém Rakousko-Uhersku, tak i v samotných Dačicích byla činnost zábavních i vzdělávacích spolků přerušena 1. světovou válkou.¹⁰¹ Po ukončení války a vzniku samostatné Československé republiky mohla muzea opět pokračovat ve své práci.¹⁰² Menší kulturní instituce se ovšem nerozvíjely tak rychle jako v předešlých letech. Vedlo k tomu především to, že nové politické poměry již nepotřebovaly pomoc od těchto ústavů při utváření národní svébytnosti. Dalším důvodem byl také fakt, že kultura či vzdělávání byly převedeny na knihovny a osvětové organizace.¹⁰³

Činnost dačického muzea byla obnovena patrně 16. srpna 1921. Toho dne se ve městě sešla první mimořádná valná hromada Knihovního a muzejního spolku od jeho posledního setkání před 1. světovou válkou. Ovšem další schůze byla zaznamenána až v roce 1939.¹⁰⁴ Je tedy možné, že muzeum od vzniku Československa až zhruba

⁹¹ Konkrétním příkladem může být zmínka z roku 1902, kdy stavitel Kovář daroval do sbírek starou sekuru, kterou našel při opravě cesty u kostela. Další sekuru našel rolník Tomáš Pokorný z Volfířova v lese u Lipnice. TAMTÉŽ, s. 73 a 85.

⁹² Vůz od Františka Navrátila z Dolních Němčic. TAMTÉŽ, s. 75.

⁹³ Za zmínku stojí i 4 starožitnosti od paní Julie Jelínkové, a to kuřácký příbor, sklenice, talířek a džbánec. TAMTÉŽ, s. 134.

⁹⁴ Starý čepec od obchodníka Davida Freunda. TAMTÉŽ, s. 85.

⁹⁵ Rohové pouzdro na prach od pana Jana Scheidla či opět od paní J. Jelínkové vykládaný korbílek na pivo. Jedním z posledních darů od člena spolku před 1. světovou válkou byl předmět poněkud rozměrnější. Roku 1912 keramik pan Fuka věnoval muzeu barokní kamna. TAMTÉŽ, s. 147 a 175.

⁹⁶ Obrazy například od kazatelů Františka Pelikána z Volfířova a od E. Höchsmanna TAMTÉŽ, s. 75 a 132–133.

⁹⁷ 50 pohlednic Dačic od E. Bystřického. TAMTÉŽ, s. 153.

⁹⁸ Dr. Evžen Fischer přispěl fotografií Markéty Tyrolské zvané Pyskaté, dcery Jindřicha Korutanského. Originál obrazu se nachází na zámku Červená Lhota. TAMTÉŽ, s. 164.

⁹⁹ TAMTÉŽ, s. 147.

¹⁰⁰ TAMTÉŽ, s. 98.

¹⁰¹ SOKA Jindřichův Hradec, Knihovni a muzejní spolek Dačice, Kniha č. 2, nestránkováno.

¹⁰² J. ŠPÉT, *Přehled*, s. 9 a 104.

¹⁰³ V. PUBAL, *Národní muzeum*, s. 49.

¹⁰⁴ Na tomto shromáždění byla popsána situace muzea po ukončení 1. světové války. SOKA Jindřichův Hradec, Knihovni a muzejní spolek Dačice, Kniha č. 2, nestránkováno.

do 2. světové války nefungovalo tak, jak by mělo, a veškeré získané předměty tak byly nepřístupné. Velký problém představovalo zejména umístění muzea.

Typické pro dačické muzeum, stejně jako i předtím pro archiv, bylo neustálé hledání vhodných prostor. Muzejní sbírky byly za první republiky přestěhovány do obecního domu na Palackého náměstí. Za krátký čas došlo opět k jejich přemístění do nevhodné místnosti v obecní škole. Předměty zde byly pouze uskladněny, nikoliv uspořádány, takže muzeum nebylo možné navštěvovat. Teprve v roce 1938 poskytla dačická radnice dvě místnosti, opět v obecním domě, a tak se v létě téhož roku mohlo stěhovat.¹⁰⁵ Dlouho zde však nepobylo a za necelý rok, těsně před vypuknutím 2. světové války, dne 15. června 1939, se muzeum přestěhovalo do prostor Starého zámku v Dačicích, kde bylo umístěno v přízemí nalevo od hlavního vchodu.¹⁰⁶ Po dlouhé době tak mohlo být znovu konečně otevřeno. Celá budova byla nyní uvolněna demobilizací československé armády a likvidací československé místní vojenské posádky. Město upravilo bývalé panské obydlí ze 16. století pro muzeum, policejní strážnici, kancelář starosty a městského úřadu, zasedací síň a nájemní byty.¹⁰⁷

První kontakt Františka Křížka s dačickým muzeem lze spatřit krátce po propuknutí 2. světové války.¹⁰⁸ Tehdy chtěl dlouholetý kustod Jaroslav Liška odejít ze své funkce, a to vzhledem k nátlaku a nespokojenosti mnohých stran. Jeho rezignace nebyla přijata a byl požádán, aby na svém místě nadále setrval, pokud mu budou ostatní členové spolku více nápomocni. J. Liška dostal doporučení, aby se obrátil s žádostí o pomoc na dačického rodáka F. Křížka. V této době začíná Křížkova první činnost v tomto zařízení, a to při organizaci muzejních sbírek.¹⁰⁹

Důležitým mezníkem pro dačické muzeum byl rok 1942. V tomto roce došlo k oddělení archivu od vlastních muzejních sbírek. Toto oddělení bylo nutné vzhledem k uspořádání historických listin, které byly a jsou majetkem města. Pro jejich seřazení získaly Dačice povolaného a zkušeného odborníka Františka Křížka,¹¹⁰ jenž byl

¹⁰⁵ TAMTÉŽ.

¹⁰⁶ Dnes je v tomto prostoru obřadní síň. M. KUČEROVÁ, *Z historie*, s. 157.

¹⁰⁷ SOkA Jindřichův Hradec, Archiv města Dačice, 1933–1945 (1948), Pamětní kniha města Dačic II. díl, bez inv. č., s. 86.

¹⁰⁸ Poprvé se v knize Knihovního a muzejního spolku objevuje jméno Františka Křížka ve spolupráci s dačickým muzeem na schůzi 28. listopadu 1939. Poté až 10. února 1941 ohledně sepsání Dačického listináře a obsáhlých dějin města. SOkA Jindřichův Hradec, Knihovni a muzejní spolek Dačice, Kniha č. 2, nestránkováno.

¹⁰⁹ TAMTÉŽ.

¹¹⁰ TAMTÉŽ.

jmenován archivářem města 27. ledna 1942. S prací nezhálel, což dokazuje informace ze dne 28. ledna, kdy se začalo s přípravnými pracemi pro zřizování městského archivu. V době jeho nepřítomnosti pracoval na evidenci archiválních knih a spisů odborný učitel Augustin Křížek, a to do 13. února 1942.¹¹¹

Po ukončení 2. světové války a nastolení komunistického režimu v Československu stát stále více zasahoval do činnosti spolků a společností a mnoho těchto organizací bylo postupně zrušeno. Správu muzeí po spolcích postupně převzaly národní výbory, zde však nepracovali zcela kvalifikovaní jedinci. Problémy nastaly zejména v oblasti finančnictví, kdy dané prostředky nebyly rozdělovány podle potřeb.¹¹²

Postihlo to také Knihovní a muzejní spolek v Dačicích. Původně tedy spolkové muzeum bylo v roce 1949 převzato do správy města, neboť se doufalo, že tam bude jeho činnost více oživena.¹¹³ Městské muzeum se nacházelo v prostorách Nového zámku v Dačicích. Zároveň došlo k jeho spojení s okresním archivem, který fungoval od roku 1948. Správcem muzea a archivu se stal Dr. František Křížek, který byl již několik let ve funkci městského archiváře.¹¹⁴

Během jednoho desetiletí byl stav muzea neměnný. Částečné oživení proběhlo v roce 1958, kdy ONV v Dačicích převzal správu nad dačickým muzeem od MNV. Současně byl přijat i nový ředitel, jímž se stal Dr. Jiří Baborovský, dne 1. září 1958. Převedení muzea do správy ONV proběhlo oficiálně až v listopadu, poté mohlo plnit funkci okresního muzea. Současně se stala muzea ve Slavonicích a v Jemnici pobočkami Okresního vlastivědného muzea v Dačicích.¹¹⁵ Teprve až roku 1958 lze poprvé mluvit o muzeu jako takovém, které plní svoji funkci, a nikoliv jako o muzejním skladišti, jak tomu bylo od jeho počátků.

¹¹¹ SOKA Jindřichův Hradec, Archiv města Dačice, 1933–1945 (1948), Pamětní kniha města Dačic II. díl, bez inv. č., s. 107.

¹¹² V. VLČEK, *K vývoji*, s. 33–37.

¹¹³ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v letech 1961–1967. Vývoj městského muzea v Dačicích v letech 1945–1965.

¹¹⁴ TAMTÉŽ, složka Muzeum Dačice – Dějiny archivu Dačice. Dačické archivy.

¹¹⁵ TAMTÉŽ, složka Muzeum Dačice – Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v letech 1961–1967. Vývoj městského muzea v Dačicích v letech 1945–1965.

K předání klíčů od uložení muzejních sbírek v budově Státního zámku v Dačicích došlo o měsíc dříve, a to 16. října.¹¹⁶ Podle tehdejšího správce muzea Františka Křížka sbírky neměly doposud vytvořeny žádný inventář. Ten jím byl pořízen až teprve v době, kdy vedl agendu muzea, a to tak, že byl sestaven seznam všech věcí, které se v něm nacházely. Sbírkou byly zároveň i několikrát přestěhovány do jiných místností, a to bez jeho vědomí. Přístup k nim měly i neznámé osoby bez jakéhokoliv dozoru, jak se později F. Křížek dozvěděl. Nebyly proto vyloučeny nějaké menší ztráty.¹¹⁷

Národnímu výboru se naskytla příležitost umístit muzeum do bývalého františkánského kláštera¹¹⁸ přímo ve městě. Po dlouhých letech se tak konečně dočkalo dostatečných prostorů. Jednalo se o čtyři místnosti v přízemí kláštera, které sloužily jako výstavní. Dále v prvním poschodí dostalo muzeum další tři místnosti. V těchto třech pokojích byla již v květnu roku 1959 otevřena prozatímní expozice a tehdejší obrazový fond, který tvořil základ budoucích uměleckých sbírek muzea a galerie.¹¹⁹

Sbírkový fond byl tvořen 2000 předměty a obsahově působil velmi roztržštěně. Přesto se zde začínala tvořit muzejní knihovna. Hlavním úkolem muzea byl památkový průzkum a sběr předmětů v okrese. Dačicko bylo v této době považováno za památkově velmi chudé. Tento fakt se patrně snažil změnit zdejší ředitel, jelikož právě on společně s Dr. Skutilem prováděl výzkum pravěku v tomto okrese.¹²⁰

2. 3 František Křížek ředitelem

Počátkem 60. let 20. století se projevila snaha o rozvoj muzejnictví, které mělo dosáhnout vyšší odborné úrovně.¹²¹ Taktéž i v dačickém muzeu docházelo k patřičným

¹¹⁶ Přítomni byli za ONV František Valeš, okresní inspektor za kulturu, za Okresní muzeum v Dačicích Dr. Jiří Baborovský a Dr. František Křížek, který vedl dosud agendu Městského muzea v Dačicích. TAMTÉŽ, složka Muzeum Dačice – Agenda předávání archivu ONV JH.

¹¹⁷ TAMTÉŽ.

¹¹⁸ Františkánský klášter byl postaven v letech 1660–1664 jako barokní stavba. O jeho založení se zasloužil dačický primátor Matěj Jiří Kapeta. Klášter byl určen pro františkány, kteří zde působili od založení kláštera do roku 1950. Tohoto roku byli zdejší františkáni jako nepřátelé komunistického režimu vyvezeni a internováni v kláštere Želiv. Následně sloužil klášter jako kasárna vojáků. Od roku 1957 v něm byla umístěna zednická učňovská škola s internátem, která fungovala do roku 1959. Po zrušení školy zde zřídili vlastivědné muzeum a od roku 1961 městské muzeum a galerii. Po sametové revoluci 1989 byl dačický klášter vrácen bratřím františkánům. Ti jej roku 1996 darovali řádu bosých karmelitů. Historie kláštera [online], dostupné na <https://www.karmelitky.cz/historie-klastera/> [cit. 2. 11. 2021].

¹¹⁹ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v letech 1961–1967. Vývoj městského muzea v Dačicích v letech 1945–1965.

¹²⁰ TAMTÉŽ, Městské muzeum v Dačicích.

¹²¹ V. VLČEK, *K vývoji*, s. 42.

změnám, jež vedly ke zvýšení jeho prestiže. Stalo se tak během roku 1960, kdy prošlo dvěma zásadními obměnami. První se týkala územní reorganizace. Došlo ke zrušení dačického okresu a většina této oblasti tak nově spadala pod okres Jindřichův Hradec. Zároveň přestalo být muzeem okresním a dne 26. ledna 1961 přešlo zpět do správy města a dostalo od něho svůj organizační řád. Slavonické a jemnické muzeum už tak nebyly pobočkou dačického muzea.¹²²

Další významná změna nastala v oblasti personální. Dne 28. února 1960 odešel doktor Jiří Baborovský z funkce ředitele. Jak bylo zmíněno v předešlé kapitole, o toto místo se ucházel doktor František Křížek. V březnu byl ustanoven správcem muzea na poloviční úvazek. Po tomto dočasném opatření byl v červnu téhož roku zvolen novým ředitelem. Na toto místo nastoupil s účinností od 1. června 1960. V této době mu končila funkce městského a okresního archiváře v Dačicích. Plně se muzeu začal věnovat až 1. července. Jeho hlavním úkolem bylo zajistit vnitřní chod muzea a vybudovat nové expozice. Nástupem Františka Křížka začala i bohatá výstavní činnost, která přetrvává dosud.¹²³

Personální stav muzea se skládal po celou dobu Křížkovy činnosti pouze ze dvou pracovníků. Na plný úvazek zde působil pouze jeden pracovník (ředitel) a na zkrácený pracovní úvazek paní Věra Tomšů, která zároveň plnila správu muzejní budovy, uklízení a průvodcovskou službu v muzeu.¹²⁴

František Křížek byl tak jediný, kdo řídil veškeré dění v muzeu. Vytvářel dlouhodobé i krátkodobé výstavy, ale také se sám podílel na výzkumné činnosti a sběru materiálu. Snažil se podporovat místní školy například vytvářením výukových programů. Jeho pracovní náplň pro muzeum byla na jednoho člověka opravdu nebývalá.¹²⁵

¹²² MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v letech 1961–1967. Městské vlastivědné muzeum v Dačicích.

¹²³ TAMTÉŽ.

¹²⁴ TAMTÉŽ, Městské muzeum v Dačicích.

¹²⁵ Rozhovor s Věrou Tomšů vedený 11. února 2022.

2. 3. 1 Stálé expozice

S budováním stálých expozic začal ředitel Jiří Baborovský již roku 1958. Tehdy je rozdělil na pět částí. První čtyři se zabývaly historií města.¹²⁶ Poslední, pátá, vznikla jako okresní obrazárna zejména z důvodu velkého počtu přírůstků obrazů a grafik v rámci konfiskace. Následně proběhla její instalace v prvním patře kláštera ve třech místnostech. Pro veřejnost byla otevřená 4. července 1959. Skládala se z barokních obrazů ze zámku v Řečici a z novodobých obrazů tehdejší doby.¹²⁷

Základ dačické galerie tedy tvořily obrazy, které byly zabaveny státem. Již v roce 1950 muzeum zaznamenalo vysoký počet přírůstků, zejména obrazů a plastik. Důvodem bylo zabavení předmětů z klášterů v Kostelním Vydří a v Dačicích.¹²⁸

Další velká sbírka pocházela od Antonína Koláře z Dačic,¹²⁹ kterému bylo v roce 1959 zkonfiskováno 55 kusů obrazů a mnoho knih. Nejvíce přínosný byl soubor čtyř obrazů Rajská sonáta od Maxe Švabinského,¹³⁰ na jehož tvorbu se F. Křížek později zaměřil.¹³¹ Další cenná sbírka pocházela od rodiny Šikýřů, kterým byl zabaven celý majetek v roce 1948. Jednalo se o zámek v Řečici u Dačic s kompletním vybavením. Všechny obrazy, starožitné předměty a zbraně byly sepsány jako bezplatné dary a odkazy Československu roku 1959.¹³² Nejednalo se tedy pouze o obrazy, ale i vzácné předměty, které se staly základem celého dačického muzea.¹³³

Krátce po nástupu Křížka do ředitelské funkce se muzeum rozšířilo a nyní se rozprostíralo celkem ve 14 místnostech. Historická expozice byla instalována v přízemí

¹²⁶ První síň byla zaměřená na samotné město Dačice. Ukazovala městské listiny, staré tisky, středověké mince a keramiku či staré pohledy na tehdejší město. Další expozicí bylo 16. století. Obyvatelé se měli seznámit s dobou předběllohorskou, českou renesancí a s městem za Krajířů z Krajku. Třetí místnost ukazovala dobu poběllohorskou se zaměřením na ukázky řemesel, tisků, keramiky a dobové obrazy. Dále návštěvníci vcházeli do národopisného oddělení. Zde bylo představeno staré nářadí, malovaný nábytek, lidová keramika a malby na skle. Ovšem mezi nejvýznamnější ukázkou v tomto sektoru patřil jednoznačně model cukrovaru. Lenka BRYCHTOVÁ, *Dačické muzejnictví po roce 1945 se zaměřením na konfiskáty*, Brno 2007, s. 28–29 (Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, bakalářská práce).

¹²⁷ TAMTÉŽ, s. 29.

¹²⁸ TAMTÉŽ, s. 39.

¹²⁹ Antonín Kolář byl přítelem Františka Křížka. Společně jezdili na různé výstavy, kde si A. Kolář kupoval cenné obrazy. Měl slušnou sbírku obrazů i knih. Na konci 50. let 20. století doplatil na to, že vlastnil nepřihlášené zlato, což v době komunistické totality bylo trestným činem. Nejmenované osoby z města ho nahlásily a následně byl trestně odsouzen. Rozhovor s Věrou Tomšů vedený 11. února 2022.

¹³⁰ Max Švabinský (1873–1962) je považován za jednoho z nejvýznamnějších malířů 20. století. V roce 1943 dostal čestné občanství města Dačic. Státní zámek, [online], dostupné na <https://muzeumdacice.cz/o-galerii/novy-zamek/>, [cit. 6. 11. 2021].

¹³¹ L. BRYCHTOVÁ, *Dačické muzejnictví*, s. 23.

¹³² TAMTÉŽ, s. 25.

¹³³ Všechny věci, zabaveny pod tlakem tehdejších okolností, byly v roce 1992 a 1993 navraceny zpět svým původním majitelům. TAMTÉŽ, s. 24 a 27.

v šesti pokojích a sahala od pravěku do roku 1848. Tuto expozici však nebylo možné považovat za dokončenou, poněvadž bylo nutné znázornit vývoj Dačicka až do současnosti.¹³⁴

V průběhu roku 1963 byla historická expozice rozšířena instalací dlouhodobé výstavy v další místnosti a došlo k jejímu dovedení až do současnosti. Dříve to nebylo možné, jelikož pro období 1848–1963 nebylo dostatek vhodného materiálu. Nyní byla zbývající část dokončena. Typickými výběry byly zdůrazněny jednotlivé fáze života města v uvedeném časovém rozsahu.¹³⁵

Za zmínku stojí i její stručný popis. Nacházela se v sedmi místnostech přízemí bývalého dačického kláštera a rozvržena byla chronologicky, sledovala tak historii města od pravěku až po současnost. První prostor byl zaměřen na Dačice a přilehlé okolí. Zde se návštěvníci seznamovali s místními archeologickými památkami. Tato místnost by se dala označit jako síň archeologie.¹³⁶

Další část expozice se věnovala přehledu prehistorických nálezů (archeologické pozůstatky koně a mamuta). Značná pozornost byla věnovaná etapě paleolitického osídlení Moravy. Tato skutečnost je pochopitelná, protože byla v popředí zájmu archiváře Křížka. Některé originální nálezy pocházely z Předmostí u Přerova.¹³⁷

Následoval popis celkové situace na Moravě v době slovanského osídlení. Na to navázala dačická kolonizace a celkový rozmach velkostatků v okolí. V této části byla zařazena i numismatická sbírka, která znázorňovala ekonomické poměry středověku.¹³⁸

Čtvrtá místnost sledovala vývoj města od počátku husitství až do doby zrušení nevolnictví. Byla ukončena ekonomickým vyvrcholením rozvoje dačického panství.¹³⁹

V pátém pokoji byly soustředěny doklady života lidí na venkově. Byly zde zobrazeny tradiční lidové zvyky a ostatní prvky této kultury. Jednalo se o exponáty

¹³⁴ Její novější část byla otevřena až o dva roky později. V době instalace historické expozice muzeu výrazně pomohli 4 dobrovolní pracovníci. Jejich jména nejsou bohužel nikde uvedena. TAMTÉŽ.

¹³⁵ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v letech 1961–1967. Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích za rok 1963.

¹³⁶ Evžen SCHNEIDER, *Společenskovoední expozice muzeí a památníků Jihočeského kraje*, České Budějovice 1974, s. 114.

¹³⁷ TAMTÉŽ.

¹³⁸ TAMTÉŽ.

¹³⁹ TAMTÉŽ, s. 115.

malovaného nábytku, nádobí a lidových výšivek. Jejich protipólem pak byly ukázky městské kultury.¹⁴⁰

Dějiny výrobců přelomu 18. a 19. století byly ukázány v následující části. Podoba této síně se objevovala již za bývalého ředitele muzea J. Baborovského. Hlavní pozornost byla věnována modelu prvního cukrovaru v Kostelním Vydří u Dačic. Další ukázkou byla produkce bolíkovských železáren.¹⁴¹

Poslední a nejnovější místnost byla dovedena do roku 1963. Dokládala osudy dačického panství od zrušení poddanství v roce 1848. Vzhledem k ideologické situaci musel Křížek značnou část věnovat počátkům dělnického hnutí a dále pak vzniku Komunistické strany Československa v Dačicích. Závěr tvořil vývoj města po 2. světové válce.¹⁴²

Umělecké sbírky byly umístěny do prvního poschodí v osmi místnostech. To byl asi pětinasobně větší prostor než předtím. Taktéž se Křížkovi podařilo rozšířit sbírku obrazů.¹⁴³ Z původních 84 obrazů a grafických listů vzrostla série na 315 inventárních čísel.¹⁴⁴ Započal se systematickým budováním sbírky grafických děl čestného občana města Maxe Švabinského a staroříšského Michaela Floriana.¹⁴⁵

Bývalý ředitel Dr. Jiří Baborovský také věnoval jistou pozornost malíři a grafikovi Maxi Švabinskému, jelikož součástí okresní obrazárny byla místnost s jeho malbou.¹⁴⁶ Stálá výstavní síň jeho prací je umístěna v městském muzeu a galerii dodnes. Vystavený soubor podává ukázkou ze všech oblastí jeho grafické tvorby. Za připomínku stojí portréty, krajiny, náboženské motivy, známková tvorba a navržené bankovky.¹⁴⁷

Křížek uspořádal Švabinskému i krátkodobou výstavu obsahující téměř 200 prací.¹⁴⁸ Rozsahem byla zcela největší, ale také nejnáročnější. Ředitel chtěl poukázat

¹⁴⁰ TAMTÉŽ.

¹⁴¹ TAMTÉŽ.

¹⁴² TAMTÉŽ, s. 116.

¹⁴³ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v letech 1961–1967. Městské muzeum v Dačicích v roce 1961.

¹⁴⁴ Ze zisků galerie Křížek uváděl obrazy a grafika Cyrila Jančálka, Aloise Moravce či Jaroslava Panušky. TAMTÉŽ, Městské vlastivědné muzeum v Dačicích.

¹⁴⁵ Michael Florian (1911–1984) byl český grafik. Narodil se ve Staré Říši, kde také celý život působil. Jeho otcem byl spisovatel a nakladatel Josef Florián, jenž ho vychovával v křesťanské víře. M. KUČEROVÁ, *Stoleté jubileum Michaela Floriana*, DVS 6, 2011, s. 215.

¹⁴⁶ L. BRYCHTOVÁ, *Dačické muzejnictví*, s. 29.

¹⁴⁷ Nový zámek, [online], dostupné na <https://muzeumdacice.cz/o-galerii/novy-zamek/>, [cit. 18. 3. 2022].

¹⁴⁸ V roce 1963 s názvem *Max Švabinský – grafické dílo*. Miloslav RACEK – Taťána BULIONOVÁ – Zuzana ŠVABINSKÁ a kol., *Max Švabinský 1873–1962*, Praha 1973, s. 22.

na velké dílo českého grafika, které vycházelo z tradice národního realistického výtvarného umění a významně tak obohatilo naši kulturu.¹⁴⁹

Městské muzeum v Dačicích zřídilo stálou pamětní síň i Michaelu Florianovi, který byl malířem z Vysočiny. První souborná výstava jeho prací proběhla již v roce 1958. Také F. Křížek pokračoval s Florianovými výstavami, a to v roce 1966 a 1971.¹⁵⁰ Další samostatné výstavy jeho díla proběhly i v Praze, Jihlavě, Počátkách a Třešti. Ve svém díle používal techniku dřevorytu a linorytu, hlavně v ilustracích, dále tvořil volnou grafiku a exlibris. Námětově čerpal z přírody, předně z oblasti svého kraje a blízkých míst – Stará Říše, Dačice, Telč. Výtvarník vytvořil několik souborů grafických listů pro tyto města, které jsou v muzeu uloženy dodnes.¹⁵¹

Místnosti v prvním poschodí, jak již bylo zmíněno výše, byly vyhrazeny pro výtvarné umění. Kromě rozsáhlé a bohaté obrazárny se zde nacházela ještě jedna část, která se věnovala rodákům města Dačic. Jednalo se o významné představitele vědy a umění přelomu 19. a 20. století. Z nejdůležitějších představitelů lze zmínit mykologa Jana Macků, profesora Gustava Skalského a zakladatele lesnické školy Vincence Hlavu.¹⁵²

2. 3. 2 Křížek a příprava krátkodobých výstav

Výstavní prostory se nacházely v prvním patře františkánského kláštera v Dačicích. Od roku 1960 bylo zahájeno mnoho výstav výtvarného i muzejního zaměření. Ve dvou chodbách a jedné místnosti bylo možné nalézt kolem osmi krátkodobých výstav každý rok.

František Křížek se o výtvarné umění zajímal. Tento zájem se u něj projevil již na vysoké škole, kde docházel na přednášky z dějin umění.¹⁵³ Znalost uměleckých děl, architektury, sochařství či malířství se mu tak v této profesi velmi hodila. Často jezdil

¹⁴⁹ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v letech 1961–1967. Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích za rok 1963.

¹⁵⁰ Viz přehled výstav 1960–1975.

¹⁵¹ M. KUČEROVÁ, *Stoleté jubileum*, s. 215–217.

¹⁵² E. SCHNEIDER, *Společenskovední expozice*, s. 116.

¹⁵³ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 1, složka Osobní záležitost Dr. Křížka – Studijní index Dr. Křížka, 1928–1932.

po různých výstavách a v této tvorbě se patrně vyznal, neboť on sám dělal mnohdy kurátora.¹⁵⁴

Křížek se snažil pořádat takové expozice, o které měl zájem především on sám.¹⁵⁵ Alespoň jednou ročně musel udělat výstavu politického charakteru. Témata s ideologickým zaměřením jistě nebyla vybrána samotným Františkem Křížkem, ale vzhledem k dobové situaci je bylo potřeba zmiňovat. Například se jednalo o připomenutí stranických výročí.¹⁵⁶ Dle rozhovoru s paní Tomšů se takovými tématům snažil vyhýbat, a proto je omezoval na co nejmenší počet ročně.¹⁵⁷

Byť muzejnictví nebylo jeho vysněné povolání, dokázal se zde realizovat díky svým kontaktům, jež poté využíval k uspořádání výstav v Dačicích. Na tomto základě organizoval mnoho obrazových expozic. Jednalo se v nich zejména o prezentaci umělcova díla.

Velmi často spolupracoval s akademickým malířem Františkem Bílkovským, rodákem z nedalekého Mrákotína u Telče.¹⁵⁸ S umělcem se dlouho znal a přátelil. Pro Dačice vytvořil hned několik výstavních malířských prací, první v roce 1962. Od té doby se jeho grafické listy a obrazy objevovaly v rodinách na Dačicku, Telečsku a širším okolí. Tuto oblast nikdo jiný po výtvarné stránce takto „nezmapoval“. I po tom, co F. Křížek odešel do důchodu, se F. Bílkovský do muzea rád vracel a nadále s ním spolupracoval.¹⁵⁹ Dnes má v muzeu vytvořenou stálou pamětní síň.¹⁶⁰

Další spolupráci lze zaznamenat s akademickým malířem a grafikem Emilem Kotrbou. Narodil se v Praze, ale v dětství navštěvoval svého strýce, který choval koně, a právě láska k nim ho přivedla do Dačic. Vytvořil si zde i vztah k malebné přírodě.¹⁶¹

¹⁵⁴ Rozhovor s Věrou Tomšů vedený 11. února 2022.

¹⁵⁵ TAMTÉŽ.

¹⁵⁶ Viz Přehled výstav 1960–1975.

¹⁵⁷ Rozhovor s Věrou Tomšů vedený 11. února 2022.

¹⁵⁸ Lidová demokracie, 11. 7. 1973.

¹⁵⁹ Bohuslav VAŠEK, *František Bílkovský*, Dačice 1989, s. 2–3.

¹⁶⁰ Nový zámek, [online], dostupné na <https://muzeumdacice.cz/o-galerii/novy-zamek/>, [cit. 18. 3. 2022].

¹⁶¹ B. VAŠEK (ed.), *Dačice 1183–1983*, Dačice 1983, s. 132.

Křížek navázal pracovní vztah i se slavnými osobnostmi mimo Dačicko, a to například s malířkou Libuší Pilarovou – Kverkovou, která zemřela teprve nedávno (v roce 2021). Ve své tvorbě vycházela z generace malířů českého moderního realismu.¹⁶²

Kromě přímé spolupráce s umělci navázalo dačické muzeum také kooperaci s jinými institucemi z jeho blízkého okolí. V prvních letech se jednalo zejména o muzeum v Jindřichově Hradci či v nedalekých Počátkách. Důkazem je propůjčení uměleckých sbírek, které byly tvořeny souborem děl Maxe Švabinského.¹⁶³

Tyto výstavy lze volně označit jako putovní nebo zapůjčené, neboť je dačické muzeum nepořádalo samo, ale získalo je. V tomto případě hodně záleželo na vztazích ředitele s ostatními pracovníky. Spolupracoval s muzeem v Jihlavě, dříve známým pod názvem Oblastní galerie Vysočiny, jež zapůjčilo část svých exponátů dvěma dačickým výstavám roku 1963. Ještě téhož roku se uskutečnila ukázka souboru sovětské grafiky, přejaté z Alšovy jihočeské Galerie.¹⁶⁴ Z této galerie byly převzaty ještě například další dvě, a to *Ota Janáček: ilustrace dětské knihy* a *Reprodukce děl ruských malířů 19. století*.¹⁶⁵

Dále se spojil i s Moravskou galerií v Brně, jež dačickému muzeu propůjčila expozici *Česká kresba*. Její náplní byl přehled moderní české tvorby a různých kresebných technik.¹⁶⁶ Následující roky se spojil s Jihočeským muzeem v Českých Budějovicích, jednalo se o expozici *Architektura jižních Čech 1945–1965*¹⁶⁷ či fotografie M. Šechtlové nazvané *Strom uprostřed Rusi*.¹⁶⁸

Místní rámec daleko přesáhla výstava s názvem *Dante Alighieri* z roku 1965, která se uskutečnila s velkorysou pomocí italského velvyslanectví v Praze. Tato akce předvedla jedinečné působení Dantova díla na evropskou kulturu. Mimo hlavní město se jako jediná konala právě v „zapadlých“ Dačicích.¹⁶⁹ Našla ohlas i v Itálii, kde o ní

¹⁶² Libuše Pilarová-Kverková, [online], dostupné na <https://www.pre.cz/cs/profil-spolecnosti/dalsi-aktivita-pre/kultura-pre/galerie-pre/archiv-akci/libuse-pilarova-kverkova-bazam-pro-dusi/>, [cit. 18. 3. 2022].

¹⁶³ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v letech 1961–1967. Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích za rok 1962.

¹⁶⁴ TAMTĚŽ, Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích za rok 1963.

¹⁶⁵ TAMTĚŽ, Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v roce 1965.

¹⁶⁶ TAMTĚŽ, Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v roce 1964.

¹⁶⁷ TAMTĚŽ, Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v roce 1966.

¹⁶⁸ TAMTĚŽ, Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v roce 1967.

¹⁶⁹ Svobodné slovo, 28. 6. 1966.

informoval italský zpravodaj. Navštívili ji i četní zájemci ze vzdálených míst státu.¹⁷⁰ Důvod uskutečnění této unikátní výstavy v Dačicích lze spatřit v Křížkově zájmu o italskou kulturu a jeho stycích a vazbách na Itálii. Italské velvyslanectví si výstavu velmi pochvalovalo a na tomto základě Křížek obdržel studijní stipendium na Apeninský poloostrov.¹⁷¹

Přejaté výstavy byly často pořádány při příležitosti výročí narození či úmrtí významné osobnosti. Takovým příkladem ze zahraničních představitelů období renesance může být 500. výročí narození italského sochaře a architekta Michelangela Buonarrotiho. Jednalo se o fotoreprodukce jeho výtvarných děl.¹⁷² Opět se projevilo Křížkovo napojení na Itálii. Navštívilo ji přes 4000 osob a stala se tak jednou z nejvýznamnějších nejen roku 1964.¹⁷³ Z dalších putovních expozic s tímto zaměřením zaznamenáváme prezentaci německého malíře Albrechta Dürera. Byla uspořádána k pětistému výročí jeho narození.

Další krátkodobé výstavy lze označit jako předpokládatelné či „povinné.“ František Křížek byl ředitel městského muzea, a proto se zde musely objevovat i náměty zaměřené na vývoj, dějiny a osobnosti regionu. Výstavy přibližující historii a současnost měly pravděpodobně za úkol oslovit a komunikovat s místním obyvatelstvem. Důležité bylo podnítit jeho zájem o kulturu a život ve městě. Některé se vztahovaly k významným rodákům a mohly tak vyvolávat hrdost na příslušnost k dané oblasti.¹⁷⁴

Expozice *Dačice v letech 1918–1968* patřila mezi ty, jež zahrnovaly podstatné události a významná výročí regionu. F. Křížek se tak mnohdy snažil přiblížit své rodné město místním obyvatelům, aby si mohli zavzpomínat na minulost. Jedna z dalších takových výstav se konala již v roce 1960 s názvem *Dačice v obrazech čtyř staletí*. Zde chtěl předvést tvář dačického města, jak se nám zachovala ve starých kresbách, ale také

¹⁷⁰ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v letech 1961–1967. Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v roce 1965.

¹⁷¹ TAMTÉŽ, kart. 7, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis od italského velvyslanectví ze dne 9. 2. 1966.

¹⁷² House of the Lords of Kunštát, [online], dostupné na <https://www.dum-umeni.cz/en/michelangelo-buonarroti-fotoreprodukce-vytvarnych-del-a-knihy-k-petistemu-vyroci-narozeni/t7341>, [cit. 29. 3. 2022].

¹⁷³ MMG Dačice, MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v letech 1961–1967. Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích za rok 1964.

¹⁷⁴ Kristýna BÍNOVÁ, *Komunikační strategie v Městské knihovně a Městském muzeu a galerii v Dačicích*, Brno 2005, s. 18.

jak ji vidí umělec současnosti a jak ji zachycuje pro budoucí generaci.¹⁷⁵ Byla prezentována i v Jindřichově Hradci.¹⁷⁶ Největší ohlas měla výstava v roce 1965 *Dvacet let života Dačic v osvobozené vlasti*. Dokumentární materiál ukazoval všechny aspekty života města od května 1945. Občané Dačic si tak mohli znovu připomenout to, co prožili od osvobození.¹⁷⁷

Za zmínku stojí i významné osobnosti Dačicka, kterým František Křížek věnoval značnou pozornost. Jedna z takových výstav se týkala moravského spisovatele, novináře, sběratele pohádek a pověstí a účastníka revolučních událostí roku 1848 Matěje Mikšíčka narozeného v Toužíně u Dačic.¹⁷⁸ Na konci 19. století mu byla ve městě odhalena pamětní deska.¹⁷⁹ Expozice byla vytvořena v roce 1962, tedy při příležitosti 90. výročí jeho úmrtí.¹⁸⁰

Dále organizoval takové výstavy, které se týkaly jeho zájmů. Nejčastěji se realizoval v oblasti numismatiky. Již v roce 1961 vystavoval hromadný nález mincí z Dačic ukrytý v době kolem událostí Bílé hory.¹⁸¹ Podobné motivy se několikrát opakovaly. Například roku 1966 se jednalo o téma *Krásná mince a historická medaile*. Ředitel chtěl poukázat na vysokou úroveň a krásu kovoryteckého díla starých mistrů – medailérů. Sehnal mince a medaile z různých evropských států v časovém sledu od 12. století až do počátku 20. století.¹⁸² Tato výstava byla téhož roku nejnavštěvovanější, jelikož ji vidělo přes 5000 osob.¹⁸³ Zvláštní pozornost věnoval i řeckým mincím a dva roky po sobě historii římských mincí. Poslední ukázka z oboru numismatiky se uskutečnila v roce 1972 s konkrétním zaměřením na mince českého státu.¹⁸⁴

Nelze opomenout ani rodáka z Velké Lhoty u Dačic, docenta Gustava Skalského, největšího tuzemského odborníka v této vědní disciplíně. Právě díky němu dostal

¹⁷⁵ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Pozvánky na vernisáže do Muzea a galerie v Dačicích.

¹⁷⁶ TAMTÉŽ, složka Městské vlastivědné muzeum v Dačicích.

¹⁷⁷ TAMTÉŽ, složka Vývoj městského muzea v Dačicích v letech 1945–1965.

¹⁷⁸ Lidová demokracie, 10. 7. 1986.

¹⁷⁹ Martin LEBR, *Moravský národní buditel Matěj Mikšíček na pozadí doby*, Brno 2021, s. 49 (Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, bakalářská diplomová práce).

¹⁸⁰ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v letech 1961–1967. Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v roce 1962.

¹⁸¹ TAMTÉŽ, Městské muzeum v Dačicích v roce 1961.

¹⁸² Jihočeská pravda, 29. 4. 1966.

¹⁸³ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v letech 1961–1967. Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v roce 1966.

¹⁸⁴ Viz Přehled výstav 1960–1975.

František Křížek krátce po 2. světové válce příležitost vést tři roky numismatické oddělení v Brně.¹⁸⁵ Chtěl na něj zavzpomínat k příležitostem jeho nedožitých sedmdesátin a pátému výročí úmrtí.¹⁸⁶

Díky jeho cestě roku 1968 na mezinárodní vědecký kongres do Pistoje uspořádal výstavu na toto téma. *Umělecké dědictví Pistoje* zahrnovalo fotodokumentaci a cennou publikaci o městě a jeho nádherném okolí. Návštěvníka provedla všemi pamětihodnostmi starobylého italského kraje, zejména jeho architektonickým a sochařským bohatstvím doby románské.¹⁸⁷ V následujících letech se Křížek ještě několikrát zúčastnil stáží v zahraničí, ale expozice na podobné téma už neuskutečnil.

Jedna z velmi významných prezentací antického období nesla název *Kronika válek markomanských*. Měla za cíl připomenout si jedno z nejdůležitějších období našich pravěkých dějin, kdy se setkali obyvatelé Moravy s římským impériem. Téma vybral F. Křížek, jelikož tato doba byla jeho specializací. Lidé mohli shlédnout reliéfní keramiku, šperky, bronzové nádoby, nářadí, sklo, lampy, římské lampy z vojenských staveb i fotografie Sloupu císaře Marka Aurelia v Římě. K jejímu uskutečnění podstatně přispěla svou pomocí městská římská muzea, Podunajské muzeum v Komárně a prehistorické oddělení Moravského muzea v Brně.¹⁸⁸

Za zmínku stojí i výstava, která byla veřejnosti otevřená pouze necelou jednu hodinu. Doktor Křížek si v roce 1968 domluvil spolupráci s jedním z nejvyhledávanějších mistrů litografických listů, ilustrací a exlibris Bohumilem Krátkým.¹⁸⁹ Od roku 1948 žil v nedaleké Telči, která se stala motivem jeho výtvorů. Umělecká dráha B. Krátkého byla po roce 1968 utlumena. Angažoval se v demokratizačním procesu a organizoval protestní akce a provolání proti vstupu cizích vojsk do Československa. Po těchto událostech došlo k vyřazení veškerých jeho grafických děl z galerií, nesměl vystavovat a dostávat veřejné zakázky.¹⁹⁰

¹⁸⁵ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 4, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Curriculum vitae.

¹⁸⁶ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v letech 1961–1967. Městské muzeum v Dačicích v roce 1961.

¹⁸⁷ Lidová demokracie, 22. 8. 1969.

¹⁸⁸ Jihočeská pravda, 15. 7. 1967.

¹⁸⁹ Rozhovor s Věrou Tomšů vedený 11. února 2022.

¹⁹⁰ ArtBohemia, [online], dostupné na https://www.artbohemia.cz/cs/364_kratky-bohumil, [cit. 18. 3. 2022].

Zorganizování expozice v Dačicích proběhlo patrně ještě v roce 1968.¹⁹¹ Dle slov paní Tomšů proběhly přípravy v naprostém pořádku a výstava byla dovolena. Po jejím slavnostním otevření přišla zpráva s tím, aby se vystavované práce okamžitě stáhly. Veškeré jejich úsilí tak bylo zničeno.¹⁹²

František Křížek tvořil poměrně pestrou nabídku, někdy doplněnou o zapůjčené práce na atraktivní témata. Zvyšující se zájem o expozice se projevil již v počátečních letech. Například v roce 1961 shlédlo muzeum a jeho výstavy 6100 návštěvníků. Pro porovnání s předchozím rokem je to více o téměř 4000 lidí.¹⁹³ Jednalo se spíše o individuální návštěvy. Také se zde konaly i kulturně osvětové akce,¹⁹⁴ podařilo se navázat spolupráci se školou a s výtvarným kroužkem,¹⁹⁵ a tak se téměř každý rok objevovaly práce tamějších dětí. Byly zde vyvěšeny výtvořky žáků a absolventů základních škol. Pro studenty to bylo atraktivní hlavně proto, že zde mohli nalézt své vlastní práce. Výstavy měly poměrně velkou návštěvnost, což je pochopitelné, jelikož školáci se chtěli pochlubit všem svým blízkým, ale i širokému okolí.¹⁹⁶

I v následujících letech návštěvnost muzea stoupala. V roce 1962 došlo k navýšení počtu návštěvníků více jak o polovinu. Také se zvýšila návštěvnost školami ve srovnání s uplynulým rokem. Zajímavostí je, že větší účast měly školy ze sousedního Jihomoravského kraje, muzejní práce zde našla pěknou odezvu. Právě školám byla věnována část odborných výkladů. Ředitel muzea pro ně připravil i libreto průvodce po Dačicku a jeho okolí. Krom toho vypracoval i libreto pro průvodce po městě, aby podle něho byly žákům vykládány městské zajímavosti.¹⁹⁷ Takto hojná účast byla pravděpodobně díky tomu, že muzeum bylo zařazeno do programů turistických tras školního putování. Během několika let narostla návštěvnost žáků i z Východočeského kraje.¹⁹⁸

¹⁹¹ Nelze stanovit přesný rok, poněvadž tato výstava není zaznamenána v archivních materiálech a paní Věra Tomšů si datum nepamatuje. Není uvedena ani v seznamu expozic, patrně proto, že se jednalo o zakázanou výstavu, která neměla dlouhého trvání.

¹⁹² Rozhovor s Věrou Tomšů vedený 11. února 2022.

¹⁹³ V roce 1960 navštívilo muzeum 2460 lidí. MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v letech 1961–1967. Městské muzeum v Dačicích v roce 1961.

¹⁹⁴ Konaly se zde přednášky zaměřené na památky a muzejnictví a také se četly kapitoly z Dějin Dačic a Dačicka. Dále se pořádaly večerní besedy v galerii a v historické expozici a vlastivědné vycházky *Znáte své město?*. TAMTÉŽ.

¹⁹⁵ TAMTÉŽ, Městské vlastivědné muzeum v Dačicích.

¹⁹⁶ TAMTÉŽ.

¹⁹⁷ TAMTÉŽ, Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích za rok 1962.

¹⁹⁸ TAMTÉŽ, Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích za rok 1964.

Vzestup těchto návštěv i z Jihočeského kraje a samotných Dačic lze zaznamenat v dalších letech. Dačické školy využívaly muzea především v dodatkové výuce na podkladě muzejního materiálu a výstav.¹⁹⁹ Byly vytvářeny soubory materiálů podle probírané školní látky. Následně byly pořádány výklady pro jednotlivé třídy, při nichž se studenti seznamovali s hmotnými památkami, popřípadě technologií příslušného období.²⁰⁰

Co se týče jednotlivců a hromadných zájezdů, nastala stagnace či dokonce snížení zájmu, které trvalo skoro po celou dobu Křížkova působení. Důvodem mohlo být podle Křížkova názoru to, že Dačice byly u organizací cestovního a turistického ruchu opomíjeny a nebyly zařazovány pořadateli zájezdů do jejich programů. Cestovní kanceláře patrně nevěnovaly přílišnou pozornost „novým“ krajům a nerozšiřovaly tak své obzory.²⁰¹ Další důvod lze spatřovat v celkovém poklesu turistického zájmu o Dačice a jeho okolí, které byly považovány pouze za stravovací stanici různých návštěvníků.²⁰²

Patrný zlom v celkové návštěvnosti nastal v roce 1967. Oproti předcházejícím rokům došlo k podstatnému poklesu, a to o 8000 lidí. Jednou z příčin byla menší návštěvnost škol z Východočeského a Jihomoravského kraje. K tomu došlo dle Křížkova soudu nejspíš proto, „že organizace zaměřená na putování mladých turistů přestala být oblíbená, a tak mohla ztratit svou přitažlivost.“ Muzeum žilo převážně ze školních akcí, a tak to pro něj znamenalo značný úbytek návštěvníků.²⁰³

Dačické školy ovšem využívaly muzeum stále hodně. Ředitel muzea byl dokonce na požádání učitelů vyzván k tomu, aby odučil několik vyučovacích hodin věnovaných lokální historii.²⁰⁴ František Křížek dokázal plně rozvinout vztah se školami, což dokládá i fakt, že vytvářel výukové programy, různé besedy, vlastivědné vycházky, pracovní a regionální listy pro studenty a podporoval výzkumnou činnost žáků.²⁰⁵ Pro přilákání návštěvníků sloužila muzeu propagace všeho druhu, především pak městský i okresní rozhlas, denní tisk, pozvánky k jednotlivým akcím, ale i zasílání materiálů cestovní službě.²⁰⁶ Od roku 1965 navíc přibyla spolupráce při natáčení filmu Československou

¹⁹⁹ TAMTÉŽ, Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích za rok 1963.

²⁰⁰ TAMTÉŽ.

²⁰¹ TAMTÉŽ.

²⁰² TAMTÉŽ, Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v roce 1966.

²⁰³ TAMTÉŽ, Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v roce 1967.

²⁰⁴ TAMTÉŽ.

²⁰⁵ TAMTÉŽ, Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v roce 1967.

²⁰⁶ TAMTÉŽ, Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích za rok 1963.

televizí. Jednalo se pořad zaměřený na město Dačice. Dále také reportáž pro krajské vysílání československého rozhlasu.²⁰⁷ Dačické muzeum se také často objevovalo v novinách.²⁰⁸ Jednalo se zejména o články zaměřené na expozice či na samotného Františka Křížka, případně jeho činnost v muzeu.²⁰⁹

2. 3. 3 Výzkumná činnost a sběr materiálů

Muzeum se věnovalo i výzkumné práci. Byl proveden zjišťovací průzkum a dokumentace neolitické lokality v Hradištku.²¹⁰ Dále byla pořizována památková dokumentace vesnic a byl zpracován hromadný nález mincí z roku 1961 v Dačicích.²¹¹ Jak již bylo zmíněno dříve, o objevech mincí Křížek informoval v numismatických časopisech. Lze konstatovat, že pokud to bylo možné, tak rád propojoval práci v muzejnictví s vědeckou činností.

Došlo také k uspořádání literární pozůstalosti básníka Stanislava Cyliaka.²¹² K velkým ziskům patřilo zakoupení archeologické a paleontologické sbírky od zemřelého dačického sběratele Jaroslava Lišky, která obsahovala cenný moravský materiál.²¹³

Z významnějších přírůstků, které se F. Křížkovi podařilo během let nashromáždit, jich většina přibyla především v roce 1965. Jako první lze uvést nepočtený hromadný nález mincí z 16. století. Byly objeveny ve zdi domu patřícímu kdysi nejslavnějšímu primátorovi v Dačicích, a to Matěji Jiřímu Kapetovi. Nalezena byla ovšem i významnější sbírka mincí a medailí, která byla vytvořená Bedřichem Kammenerem z Wormsu,

²⁰⁷ TAMTÉŽ, Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v roce 1965.

²⁰⁸ Jednalo o Lidové noviny, Jihočeskou pravdu, Rudé právo, Rozvoj, Jiskra, Práce, Svobodné slovo, Lidovou demokracii či Rovnost.

²⁰⁹ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v letech 1961–1967, složka Muzeum Dačice – Novinové zprávy o Dačicích, výstřižková služba Dr. Křížka.

²¹⁰ Hradištko je obec spadající pod město Dačice. Místopisný průvodce po České republice – Hradištko, [online], dostupné na <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/12888/hradistko/>, [cit. 12. 11. 2021].

²¹¹ Celkem se jednalo o 352 mincí, které byly nalezeny 22. června 1961 v Dačicích při zemních pracích. MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v letech 1961–1967. Zápis o nálezu mincí.; TAMTÉŽ, Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v roce 1962.

²¹² Stanislav Cyliak (1859–1939) byl moravský básník, dramatik a pedagog. Během let 1893–1909 učil na měšťanské škole v Dačicích. B. SMUTNÝ, *Kdo*, s. 25.

²¹³ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v letech 1961–1967. Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v roce 1962.

říšským svobodným pánem z Dalbergu. Lze se domnívat, že F. Křížek, jakožto numismatický sběratel, měl částečnou zásluhu na objevení těchto mincí.²¹⁴

Dalším důležitým objevem v této době byl soubor cínového nádobí z měšťanského dačického majetku a zlomky keramiky ze slovanského sídliště nad Dyjí u Starého Hobzí nedaleko Dačic z první poloviny 10. století. Byl to první nález slovanského sídliště na horní Dyji.²¹⁵ Další doklady pro počátky slovanského osídlení na horním toku Dyje jsou z roku 1966, kdy byla nalezena keramika na ostrůvku v Toužíně u Dačic.²¹⁶

2. 3. 4 Rekonstrukce muzejních prostorů

Kláster, v němž se část muzejních prostor nacházela, nebyl úplně ve vyhovujícím stavu. Po jeho zrušení se zde vystřídalo několik uživatelů. Pár měsíců bylo tudíž věnováno jeho rekonstrukci. Bylo nutné upravit výstavní prostory, restaurovat vstupní schodiště z ulice, rekonstruovat osvětlení, zabezpečit bleskosvody a vyspravit krytiny střech. Pro vybavení interiéru bylo třeba i opatřit provozní zařízení, nábytek a jeho doplňky.²¹⁷ V klášteře se zároveň nacházel i byt,²¹⁸ ve kterém od roku 1960 pobýval právě František Křížek. Trávil v něm pravděpodobně hodně času, jelikož zde zůstával celý pracovní týden, o víkendech pak dojížděl zpátky do Brna. Společné chvíle s manželkou Marií trávili v Dačicích především v letních měsících.²¹⁹

Finanční prostředky na opravy F. Křížek ochotně získával od ONV v Jindřichově Hradci i MNV v Dačicích. Bez jejich pomoci by muzeum nemohlo nadále fungovat.²²⁰

Rok 1961 je možno považovat za rok úplné reorganizace muzea, jehož hlavním účelem bylo položit základy k příští činnosti. Od 1. ledna bylo pro veřejnost uzavřeno. Znovuotevření bylo plánováno na léto 1961. Do té doby bylo ještě zapotřebí

²¹⁴ TAMTÉŽ, Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v roce 1965.

²¹⁵ TAMTÉŽ.

²¹⁶ TAMTÉŽ, Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v roce 1966.

²¹⁷ Značné opravy muzea prováděl architekt Vilém Hank z Moravského muzea v Brně. Navrhoval především stolové, hranolové a nástěnné vitríny a panely. TAMTÉŽ.

²¹⁸ Od roku 1958–1960 v něm bydlela paní Věra Tomšů se svým manželem. Její manžel pracoval jako učitel v zednické učňovské škole a ona měla na starost chod kláštera. Po jejich přestěhování se byt uvolnil pro ředitele muzea. Rozhovor s Věrou Tomšů vedený 11. února 2022.

²¹⁹ TAMTÉŽ.

²²⁰ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v letech 1961–1967. Vývoj městského muzea v Dačicích v letech 1945–1965.

nashromáždít sbírky, založit řádnou evidenci a dokončit řemeslnické práce rozpracované v klášteře.²²¹

Můžeme konstatovat, že to všechno ředitel muzea stihl, neboť slavnostní otevření proběhlo 27. srpna 1961. V pracích se pak ještě pokračovalo, jelikož bylo třeba provést nové úpravy místností, aby byl získán další výstavní prostor. Nová muzejní galerie byla otevřena ještě dříve, a to 1. května.²²²

2. 4 Muzeum po odchodu Františka Křížka

Ve funkci ředitele formálně setrval do konce roku 1971, kdy odešel do důchodu. Ve skutečnosti však vedl muzeum až do roku 1975.²²³ V této době už měl častější zdravotní problémy, a tak některé měsíce pobýval více v Brně než v Dačicích.²²⁴

Muzeologická práce F. Křížka byla velmi cenná. To dokládá i fakt, že v roce 1972 bylo Městské muzeum v Dačicích vyhlášeno jako nejlepší městské muzeum v rámci Jihočeského kraje.²²⁵

Také byl příslušník různých organizací. Byl členem například památkové péče při ONV, členem rady Osvětové besedy, národním sekretářem pro Československou mezinárodní společnost badatelů o římské keramice a spolupracoval s různými vědeckými institucemi, zvláště s Archeologickým ústavem Slovenské akademie věd.²²⁶

Křížek se věnoval i publikační činnosti. Přispíval popularizačními články²²⁷ v Dačickém zpravodaji²²⁸ se zaměřením na historii města, jednotlivé památky a medailonky významných městských osobností.²²⁹ Také zůstal stále věrný i vědě. Zabýval se vědeckým pojednáním v numismatice, ale i archeologii. Psal články, které se

²²¹ TAMTÉŽ, Městské muzeum v Dačicích v roce 1961.

²²² TAMTÉŽ.

²²³ Oficiální předání dačického muzea bylo sepsáno dne 1. října 1975. Přítomni byli: Dr. František Křížek, Dr. Bohuslav Vašek jako nastupující ředitel, Adolf Liška, předseda školské a kulturní komise MNV v Dačicích, Karel Svoboda, ekonom MNV a Dr. Vladimír Koutek, pracovník MNV. TAMTÉŽ, složka Muzeum Dačice – Předávání muzea Dr. Křížkem Dr. Vaškovi v roce 1975.

²²⁴ TAMTÉŽ, kart. 7, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis Ladislavu Ruskovi ze dne 17. 8. 1971.

²²⁵ M. KUČEROVÁ, *Z historie*, s. 157.

²²⁶ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 11, složka Dačice – Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v letech 1961–1967. Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v roce 1966.

²²⁷ Viz Bibliografie prací Františka Křížka z let 1933–1993.

²²⁸ Dačický zpravodaj vycházel jako dvouměsíčník od roku 1972. J. KUBÍČEK, *Bibliografie*, s. 24.

²²⁹ M. KUČEROVÁ, *František*, s. 217.

objevovaly jak v domácích, tak v zahraničních časopisech.²³⁰ Muzejní činnost Františka Křížka sice živila, ale zcela ho nenaplňovala. Věda pro něj představovala to nejdůležitější v jeho pracovním životě.

V letech 1975–1984 byl ředitelem dačického muzea PaedDr. Bohuslav Vašek, který pokračoval v muzejní aktivitě. Převážně se jednalo o budování nových expozic, které byly obsahově i prostorově rozšířeny. Nově přibyla výstava nejnovějších dějin města a zvětšila se síň významných rodáků z Dačicka. Dále projevil snahu systematicky vytvořit galerijní expozici, rozšířit sbírkový fond muzea, rekonstruovat klášter a zároveň začal spolupracovat s jinými kulturními organizacemi ve městě. V roce 1980 došlo ke kompletní přestavbě galerijní části nacházející se v prvním poschodí dačického kláštera, která byla slavnostně otevřena téhož roku.²³¹

Mezi Františkem Křížkem a Bohuslavem Vaškem byl velký rozdíl. Dr. Křížek se velmi často snažil prosazovat své zájmy, kterými byly numismatika a antika, a ne vždy lákaly širokou veřejnost. Svou vzdělanost dával velice najevo, a tak si nedělal starosti s tím, aby jeho výstavy byly zajímavé i pro ostatní.²³² Galerie se také velmi často skládala z kreseb Františka Bílovského a Maxe Švabinského.²³³

Dr. Vašek naopak otevřel zcela nový pohled na muzeum a jeho výstavy. Byli zváni mladí nadaní malíři a Dačice se tak mohly stát galerií otevřenou všem vrstvám společnosti. S pořádáním výstav mu velmi často pomáhala i ředitelka dačické knihovny Naděje Jahelková.²³⁴ Společně vydali knihu s názvem *Dačice 1183–1983*,²³⁵ která pojednává o životě města a jeho obyvatelích.²³⁶

Za provozu ředitele Vaška se také zvýšil počet zaměstnanců. Paní Věra Tomšů už se tak nemusela starat o výstavy, úklid a celkový chod muzea sama. Z jejího vyprávění lze usuzovat, že ač na Františka vzpomíná s velkou úctou a vědomím si jeho výjimečného

²³⁰ Více o vědeckých studiích v další kapitole. MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 11, složka Dačice – Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v letech 1961–1967. Městské muzeum v Dačicích v roce 1961.

²³¹ TAMTÉŽ.

²³² Rozhovor s Věrou Tomšů vedený 11. února 2022.

²³³ Viz Přehled výstav 1960–1975.

²³⁴ Rozhovor s Nadějí Jahelkovou vedený 8. 2. 2022.

²³⁵ B. VAŠEK (ed.), *Dačice*.

²³⁶ TAMTÉŽ, s. 3.

talentu a intelektu, zřejmě si více porozuměla s novým ředitelem. Ten již nebyl tolik uzavřený a nebál se komunikovat o osobních věcech a běžném životě.²³⁷

Dačické muzeum i s galerií sídlilo v klášteře až do konce roku 1995, přestože byl v roce 1991 vrácen františkánskému řádu. Ředitelka muzea Mgr. Marie Kučerová (ve funkci od roku 1985) musela začít hledat nové prostory, jelikož nový majitel chtěl objekt využívat k původnímu účelu. V roce 1996 probíhalo stěhování celé instituce do současných prostor jižního křídla Státního zámku v Dačicích. Ještě v srpnu téhož roku byly otevřeny výstavní sály. Nové expozice byly vybudovány následujícího roku.²³⁸

Městské muzeum a galerie Dačice má v současnosti ve svých fondech necelých 18 000 inventárních čísel sbírkových předmětů. Jedná se o 30 000 kusů exponátů, z toho 1 700 různých obrazů, kreseb a grafických listů. Jsou řazeny do jednotlivých muzejních sbírek, jenž se třídí na oddíly – archeologický, numismatický, etnografický, dále výtvarné umění, umělecká řemesla, dokumenty a fotografie. Stejně jak tomu bylo za dob Františka Křížka, i dnes mezi nejvýznamnější výtvarná díla patří grafické listy od Maxe Švabinského.²³⁹

Současným ředitelem muzea je od roku 2020 dačický rodák Mgr. Martin Rychlík,²⁴⁰ který pokračuje v pořádání množství akcí pro širokou veřejnost. Jedná se například o Velikonoční či Vánoční jarmark, Muzejní noc, Zvonkový průvod či odborné přednášky zvané Muzejní čtvrtky.²⁴¹

3. Vědecká práce Františka Křížka

František Křížek si určil svoji kariéru v roce 1948. V té době dostal nabídku vstoupit do Komunistické strany Československa (dále KSČ). Tuto možnost odmítl, a tak byl následně vypovězen z jeho vysněného povolání – působil jako přednosta numismatického oddělení a ředitel Moravského zemského muzea (dále MZM) v Brně. Jistě v tom hrála roli i jeho křesťanská víra. Navíc v letech 1945–1948 byl členem

²³⁷ Rozhovor s Věrou Tomšů vedený 11. února 2022.

²³⁸ M. KUČEROVÁ, *Z historie*, s. 157–158.

²³⁹ Historie muzea, [online], dostupné na <https://muzeumdacice.cz/o-muzeu/historie-muzea/>, [cit. 18. 3. 2022].

²⁴⁰ Jindřichohradecký deník, 11. 4. 2020.

²⁴¹ Kalendář akcí, [online], dostupné na <https://muzeumdacice.cz/kalendar-akci-na-rok-2022/>, [cit. 18. 3. 2022].

Československé strany lidové.²⁴² Sám Křížek nepřisuzuje svůj kariérní pád z vedoucího místa pouze politice té doby. Uvědomoval si, že zcela jistě překážel méně schopným kolegům, kteří se ucházeli o jeho pozici. Z tohoto důvodu byl na nátlak nejspíše doc. Jana Šmardy²⁴³ z brněnské metropole odstaven.²⁴⁴

Díky jeho vazbám na Dačicko a tomu, že zde působil již od roku 1942 jako městský archivář, dostal nabídku začít pracovat i jako okresní archivář na plný úvazek. Dr. Křížek neměl jinou možnost, a tak tuto volbu přijal, i když byl tímto profesním vývojem velmi zklamán. Pro město však znamenal cenný přínos.

3. 1 Vědecké působení Františka Křížka v oboru archeologie

Podle dochovaných dopisů Františka Křížka, a také stejných výpovědí paní Jahelkové a Tomšů, se lze domnívat, že za jeho profesní pád mohly jak osobní, tak politické důvody. Problémy se objevily už v době vysokoškolských studií a následně při jeho vědeckém bádání. V té době už si byl jist, že chce svůj život zasvětit vědě a jednou se stát univerzitním profesorem, což se mu bohužel nikdy nesplnilo.²⁴⁵

Potíž byla jednak v tom, že se narodil do rodiny, která nepatřila mezi majetnější vrstvu. Jeho rodina dožívala v obecním dačickém chudobinci. Již v úvodu bylo zmíněno, že na studia se dostal pouze díky své vlastní schopnosti a dobrodincům, zejména

²⁴² MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 4, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Curriculum vitae.

²⁴³ Jan Šmarda (1904–1968) byl botanikem, ředitelem Moravského muzea v Brně v letech 1949–1952 a zakladatelem brněnské pobočky Geobotanické laboratoře ČSAV. Internetová encyklopedie dějin Brna: doc. RNDr. Jan Šmarda, [online], dostupné na https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=382 [cit. 20. 2. 2022].

²⁴⁴ Místo přednosta numismatického oddělení bylo po Křížkovi odchodu z muzea neobsazeno až do roku 1953. Tehdy se dostal do jejího čela cílevědomý a pilný Jiří Sejbal. E. NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ – Eduard ŠIMEK, *Dvě století vědecké numismatiky v českých zemích (1771–1971)*, Praha 1971, s. 125.; MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 4, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis Dr. E. Nohejlové-Prátové ze dne 6. 2. 1956.

²⁴⁵ Rozhovor s Nadějí Jahelkovou vedený 8. 2. 2022 a s Věrou Tomšů 11. 2. 2022.

šlechticně Karolíně Dalbergové²⁴⁶ a později jeho tetě Antonii Svobodové.²⁴⁷ F. Křížek se domníval, že byl zámožnějším okruhem lidí vnímán negativně pro svoji nemajetnost. Druhou komplikací byla jeho ambice.²⁴⁸

Nepochybně měl na této situaci velký podíl on sám, a to kvůli svým vlastnostem, které byly prý určitým lidem nesnesitelné. Jednalo se zejména o přímost, hrdost, zvyk nazývat věci pravým jménem, stát si za svým i proti mínění autorit oboru. Nebál se říct vlastní názor, čímž proti sobě popudil značnou část intelektuálů.²⁴⁹ Především tímto mohl být spoustě odborníků velice nepříjemný. Otázkou zůstává, zdali měl Křížek problém i s „prostými“ lidmi nebo pouze s úzkým okruhem osob z jeho badatelského prostředí. Z rozhovoru s jeho kolegyní paní Tomšů vyplynulo, že nikdy neměl žádné potíže vycházet s ostatními lidmi. Je tedy možné, že to bylo spojeno pouze s některými „zaujatými“ domácími vědci.²⁵⁰ Za určitou výjimku v Československu považoval Slovensko, kde se našlo pár osobností,²⁵¹ které pro něj měly pochopení.²⁵²

Již v počátečních letech jeho badatelské činnosti narazil na odpor, a to při pokusu získat titul docenta na Univerzitě Komenského v Bratislavě, který mu byl zamítnut. Zřejmě za to mohla nepříznivá doba roku 1939. Dle dochovaných dopisů mu to bylo znemožněno možná i kvůli Vojtěchu Ondrouchovi, významnému badateli zaměřenému na rané dějiny našeho území, který byl nejen historikem, ale i archeologem a numismatikem.²⁵³ Právě on doporučil Františku Křížkovi téma disertační práce. Zpočátku

²⁴⁶ Karolina von Raab se narodila 9. ledna 1874 v Brně a zemřela 30. listopadu 1935 v Dačicích. Otcem byl Josef rytíř von Raab a matkou Ludovika roz. von Bernhausen. Jana BISOVÁ, *Dalbergové v českých zemích*, DVS 3, 2005, s. 46.; Díky mecenášství Karolíny Dalbergové se František Křížek dostal na vysněná gymnaziální studia. Šlechticna si vybrala tři nadějně dačické chlapce a nechala je studovat na své náklady. Z jakého důvodu si vybrala právě Františka Křížka, není zcela jasné. Patrně se lze domnívat, že se zaměřila na hochy, kteří měli dobré studijní výsledky a pocházeli, dá se říct, z velmi chudých rodin. Františkův otec, který živil rodinu jako mistr klempířský, a matka, jež si přivydělávala jako služebná, si nemohli dovolit dát syna studovat a platit mu školu a bydlení v Brně. Již tak, podle slov paní Tomšů, měli velké potíže si zajistit základní potřeby k životu. Rozhovor s Věrou Tomšů vedený 11. 2. 2022.

²⁴⁷ Antonie Svobodová byla sestra Františkovy matky, která žila ve Vídni. Přispívala mu nejen na studium, ale i základní potřeby a bydlení, a to ve výši 200–300 korun měsíčně do skončení studií po dobu tří let. MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 1, složka Osobní doklady Dr. Křížka. Dopis okresnímu doplňovacímu velitelství v Jihlavě.; Rozhovor s Věrou Tomšů vedený 11. 2. 2022.

²⁴⁸ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 4, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis Dr. E. Nohejlové-Prátové ze dne 6. 2. 1956.

²⁴⁹ Rozhovor s Nadějí Jahelkovou vedený 8. 2. 2022 a s Věrou Tomšů 11. 2. 2022.

²⁵⁰ Rozhovor s Věrou Tomšů vedený 11. 2. 2022.

²⁵¹ Například slovenský archeolog Anton Točík, redaktor časopisu Slovenská Archeológia. MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 7, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá).

²⁵² TAMTĚŽ, Dopis Josefovi Benešovi ze dne 27. 6. 1963.

²⁵³ O. PELIKÁN, *Za Vojtěchem Ondrouchem*, Listy filologické 87, 1964, s. 147.

si spolu dopisovali jako vědci, později i jako přátelé.²⁵⁴ Jeho studii nejprve prohlásil za plně vyhovující, krátce na to ji odsoudil za velmi nevhodnou k habilitaci. Co ho k této změně názoru vedlo, není zcela jasné. F. Křížek měl pocit, že ho V. Odrouch začal vnímat jako konkurenci. Zdali je toto prohlášení objektivní nelze s jistotou určit, jelikož to bylo zjištěno na základě doktorových dopisů.²⁵⁵

Dalším byl například Innocenc Ladislav Červinka, významný moravský výzkumník zabývající se římskými mincemi na přelomu 19. a 20. století.²⁵⁶ I jeho považoval za velmi dobrého přítele. Tato situace se změnila zejména po tom, co Červinka Křížka nařkl z toho, že spolupracuje s NSDAP.²⁵⁷ V té době F. Křížek pochopil, jak vědec dokáže „blokovat“ vědce.²⁵⁸

Co se týče jeho politických názorů, stál vždy spíše v ústraní, ať už to bylo před 2. světovou válkou, během ní nebo i po ukončení bojů a narůstání komunistické moci v Československu. Během války mu byla nabízena možnost publikovat v časopisu *Böhmen und Mähren* (1940–1945)²⁵⁹ či do Nadace Reinharda Heydricha.²⁶⁰ Tuto možnost mu nabídl archeolog Karl Schirmeisen²⁶¹ s tím, že by mohl přispívat různými

²⁵⁴ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 7a, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá).

²⁵⁵ TAMTÉŽ, kart. 4, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis Dr. E. Nohejlové-Prátové ze dne 26. 4. 1956.

²⁵⁶ Jakub MRÁZ, *Vývoj bádání o římských památkách na Moravě (1918–1976)*, Olomouc 2013, s. 14 (Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, bakalářská diplomová práce).

²⁵⁷ Národně socialistická německá dělnická strana byla německá pravicová politická strana, někdy též označována jako nacistická strana, založená roku 1920. V jejím čele stál Adolf Hitler. Její činnost byla ukončena po 2. světové válce, kdy byla prohlášena za zločineckou organizaci. Michal KUŠNÍŘ, *Protižidovská propaganda NSDAP na přelomu 20. a 30. let 20. století v Německu*, České Budějovice 2014, s. 30 (Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Filozofická fakulta, bakalářská práce).

²⁵⁸ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 7, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis neznámé adresátovi ze dne 9. 2. 1943.

²⁵⁹ Časopis vycházel mezi léty 1940–1945 jako oficiální list říšského protektora v Čechách a na Moravě. Byl prezentován jako objektivní, seriózní či dokonce nezávislý tisk. Ve skutečnosti byl ovšem jedním z mnoha periodik, které šířily základní stereotypy nacistické propagandy. Moderní dějiny, [online], dostupné na <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/protektoratni-realita-na-snimcich-z-casopisu-bohmen-und-mahren/>, [cit. 22. 2. 2022].

²⁶⁰ Nadace byla založena v roce 1942. Měla se zabývat vědeckým výzkumem a zkoumat etnické, kulturní, hospodářské a politické poměry v Čechách a na Moravě. Jako předcházející časopis a zde se mělo jednat o nacistickou propagaci. Nadace Reinhard Heydricha [online], dostupné na <https://de.wikipedia.org/wiki/Reinhard-Heydrich-Stiftung>, [cit. 22. 2. 2022].

²⁶¹ Karl Schirmeisen (1868–1958) byl učitelem a archeologem. Během 2. světové války působil ve Státní archeologickém ústavu v Brně. Po roce 1945 odešel do Rakouska. Internetová encyklopedie dějin Brna: Karl Schirmeisen, [online], dostupné na https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=15675, [cit. 22. 2. 2022].

články z jeho oboru. Vzhledem k tomu, že F. Křížek nepodporoval nacistickou propagandu, tak se této „příležitosti“ nechopil a jednoznačně odmítl.²⁶²

Křížek později dospěl k názoru, že „díky“ své politické nestrannosti se s ním po válce v oboru archeologie nepočítalo, přestože docházelo k určitému rozvoji.²⁶³

Po 2. světové válce nastalo poměrně rychlé oživení české archeologie, která utrpěla jen minimální ztráty na lidských životech. Sbírkový materiál také nezaznamenal žádné významnější škody. Došlo k obnovení studia archeologie na Univerzitě Karlově profesorem prehistorie a protohistorie Janem Filipem²⁶⁴ a na Masarykově univerzitě díky Emanuelu Šimkovi, který byl bývalým vyučujícím F. Křížka.²⁶⁵ Muzejní pracoviště taktéž navázala na předválečné fungování. V Národním muzeu pokračoval Jiří Neustupný,²⁶⁶ v Moravském zemském muzeu to byl přírodovědec Karel Absolon²⁶⁷ a archeolog Josef Skutil.²⁶⁸ Postupně i další velká regionální muzea obnovovala svoji činnost.²⁶⁹

Státní archeologický ústav (dále StAÚ), založený roku 1919, byl obnoven Jaroslavem Böhmem.²⁷⁰ Ústav nevznikl jako teoretické pracoviště, nýbrž jako zařízení pro záchranný výzkum. J. Böhm se snažil zajistit návrat instituce k původní koncepci činnosti, ovšem s rozšířenou tematikou. Rozvinul velké systematické výzkumy. V roce 1942 podpořil dobudování brněnské pobočky, kterou vedl Josef Poulík.²⁷¹

²⁶² MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 7, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis J. Benešovi ze dne 27. 6. 1963.

²⁶³ TAMTÉŽ, Dopis Dr. E. Nohejlové-Prátové ze dne 26. 4. 1956.

²⁶⁴ Jan Filip (1900–1981) byl univerzitní profesor a archeolog. Získal členství v ČAVU jako člen Archeologické komise. Po J. Böhmovi se stal ředitelem ARÚ ČSAV (od roku 1963–1974). Založil časopis *Archeologické rozhledy* a řídil je do roku 1975. K. Sklenář, *Biografický slovník*, s. 166.

²⁶⁵ Emanuel Šimek (1883–1963) byl profesorem a zakladatel archeologie na FF MU. V roce 1930 založil Ústav pro protohistorii a prehistorii. Lukáš FASORA – Jiří HANUŠ, *Filozofická fakulta Masarykovy univerzity: Pohledy na dějiny a současnost*, Brno 2010, s. 249–250.

²⁶⁶ Jiří Neustupný (1905–1981) byl archeolog, muzejník a vysokoškolský pedagog. V NM pracoval v pravěkém oddělení. K. Sklenář, *Biografický slovník*, s. 403.

²⁶⁷ Karel Absolon (1877–1960) byl geografem, zoologem, paleontologem a archeologem. Lze ho považovat za jednoho z velkých postav evropské archeologie první poloviny 20. století. TAMTÉŽ, s. 49.

²⁶⁸ Josef Skutil (1904–1965) jeden z prvních odborně školených paleolitiků, který pracoval od roku 1929–1948 v MZM v Brně. Od roku 1959 působil v Archeologickém ústavu ČSAV v Brně. TAMTÉŽ, s. 511.

²⁶⁹ TAMTÉŽ, s. 27–28.

²⁷⁰ Jaroslav Böhm (1903–1962) byl archeolog, který již od roku 1923 pracoval ve StAÚ v Praze. Později se vypracoval na funkci ředitele, kterou vykonával až do své smrti. TAMTÉŽ, s. 82.

²⁷¹ Josef Poulík (1910–1998) byl archeolog a univerzitní profesor na FF v Brně. Po vzniku ČSAV pracoval jako ředitel brněnské pobočky ARÚ až do roku 1990. Byl ředitelem i obou ústavů (Praha a Brno) v době jejich rozdělení. TAMTÉŽ, s. 457.

Dle názoru doktora Křížka byly jeho práce odmítány, aniž by byl projeven alespoň strojený zájem o jeho „titul“. Nebylo pro něj tedy publikačních možností. Nutno podotknout, že jeho pracovní elán byl velký. Z toho vyplývá, že pokud by všechny jeho texty vycházely, jednalo by se o ohromné množství prací. Přesto i těch několik statí, které mohl uveřejnit, mu přineslo uznání v cizině a také přátelství s řadou zahraničních vědců. Domácí odborníci jeho práce spíše ignorovali a umlčovali.²⁷²

V oboru archeologie se nejvíce věnoval velmi kvalitnímu keramickému materiálu s červeným zbarvením a lesklým povrchem zvanému terra sigillata (dále TS). Stěny této keramiky byly hustě zdobeny reliéfně provedenými obrazy, mají římský původ nebo pocházejí z římských provincií na území Moravy.²⁷³ Základem poznání nálezů TS ve slovenském prostředí byla právě jedna z prvních studií Františka,²⁷⁴ na kterou poté navázali další badatelé.

Mezi hlavní akademické centrum v období komunistického režimu patřila Československá akademie věd.²⁷⁵ V systému tehdejší vědy patřila k nejprestižnějšímu pracovišti. Byla zřízena v roce 1952 na základě České akademie věd a umění (dále ČAVU) a Královské české společnosti nauk (dále KČSN), které tím de facto zanikly.²⁷⁶ Autonomní součástí byla i nejvyšší vědecká instituce Slovenska s názvem Slovenská akademie věd (dále SAV).²⁷⁷

V rámci centralizace probíhající po roce 1948 byla do ČSAV sloučena většina mimouniverzitních vědeckých pracovišť. Řada badatelů, jenž nemohla z politických důvodů působit na univerzitách, našla „azyl“ právě v ČSAV.²⁷⁸

Nejvýznačnějším polem její působnosti byla publikační činnost.²⁷⁹ I přesto, že věda byla až do pádu totalitního systému podřízena ideologickému tlaku, nalézala cestu ke komunikaci s ostatními zahraničními institucemi, zajišťovala plánování a vzdělávání

²⁷² MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 7, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis J. Benešovi ze dne 27. 6. 1963.

²⁷³ Vladimír SAKAŘ, *Terra sigillata v českých nálezech*, Památky archeologické 47 (dále PA), 1956, s. 52.

²⁷⁴ F. KŘÍŽEK, *Terra sigillata in der Slowakei*, Brno 1939.

²⁷⁵ ČSAV zanikla v roce 1992 spolu s Československem a následně vznikla nová Akademie věd České republiky. K. Sklenář, *Biografický slovník*, s. 676.

²⁷⁶ M. FRANC – V. DVOŘÁČKOVÁ a kol., *Dějiny*, s.171–172.

²⁷⁷ Akademie věd České republiky, [online], dostupné na <https://www.avcr.cz/cs/o-nas/historie/prehled-historie/>, [cit. 20. 3. 2022].

²⁷⁸ TAMTÉŽ.

²⁷⁹ M. FRANC – V. DVOŘÁČKOVÁ a kol., *Dějiny*, s. 639.

vědců. Pro akademiky bylo tím pádem snazší vycestovat do zahraničí než pro badatele z mimoakademických center.²⁸⁰

Díky archeologovi J. Böhmovi v ČSAV působil StAÚ přeměněný na Archeologický ústav ČSAV (dále ARÚ) jako vědecké pracoviště pro archeologii.²⁸¹ Hlavním badatelským pracovištěm pro antickou kulturu se stal Kabinet pro studia řecká, římská a latinská. Na mimoevropskou kulturu se soustřeďoval Orientální ústav ČSAV.²⁸²

Mezi další důležitá centra archeologie, ale s mnohem menší mírou rozhodovací autonomie, patřily vysoké školy. Platilo to zejména pro Univerzitu Karlovu, kde systematická výuka oboru probíhala na Filozofické fakultě. Zde vyučoval například klasický archeolog Jan Bouzek.²⁸³ Totéž platilo i pro brněnskou Masarykovu univerzitu, kde se jí také věnovala FF, ale i PF, na které přednášel František Kalousek.²⁸⁴ Kromě toho byly významnými středisky i velká muzea. Za zmínku stojí Národní muzeum (dále NM), kde též působil J. Bouzek, a to v pododdělení klasické archeologie. Dále Moravské zemské muzeum či Slezské zemské muzeum v Opavě.²⁸⁵

Z tohoto tvrzení vyplývá, že u regionálních muzeí zůstala vědecká činnost v pozadí, což se týkalo i dačického. Zaměřovala se spíše na domácí archeologii než na tu klasickou. Pro Františka Křížka, jakožto vystudovaného klasického archeologa, to představovalo značný problém. V socialistickém Československu bylo poměrně nemožné věnovat se této disciplíně, a to především z důvodu uzavření hranic do „západního“ světa.²⁸⁶ Veškeré prameny této vědy se přitom nalézaly v Itálii a Řecku. V důsledku toho se Křížek celoživotně snažil najít takové pracoviště, které by mu umožňovalo vycestovat do zemí, kde je dostatek zázemí pro jeho milovanou archeologii.

Jeho zájem o vědu se však nijak nezměnil a ubíral se stejným směrem. Dá se konstatovat, že v těchto letech už byl známým specialistou v oblasti klasické a

²⁸⁰ TAMTÉŽ, s. 695.

²⁸¹ Böhm Jaroslav, [online], dostupné na <https://www.arup.cas.cz/kontakty/personalia/emeritni-pracovnici/boh-m-jaroslav/>, [cit. 16. 3. 2020].

²⁸² K. Sklenář, *Biografický slovník*, s. 676.

²⁸³ Jan Bouzek (1935–2020) byl univerzitním profesorem na FF UK a archeologem. Přednášel i na MU v Brně. TAMTÉŽ, s. 85.

²⁸⁴ František Kalousek (1901–1988) byl archeologem se zaměřením na slovanskou archeologii, prehistorikem a vysokoškolským pedagogem. TAMTÉŽ, s. 275.; TAMTÉŽ, s. 686 a 698.

²⁸⁵ TAMTÉŽ, s. 687, 690 a 695.

²⁸⁶ Obdobím od vzniku Československa až po uvolnění cestování v devadesátých letech 20. století se zabývá Jan Rychlík ve své knize *Devizové přísliby a cestování do zahraničí v období normalizace*, Praha 2012.

prehistorické archeologie a numismatiky římského období. Jak již bylo zmíněno výše, cestu k profesní kariéře měl poměrně komplikovanou, ať už z osobních či politických důvodů. Po nastolení komunistického režimu se situace ještě zhoršila.

Ve druhé polovině 50. let se snažil vědecky prosadit, a proto si hledal nové zaměstnání, které by více odpovídalo jeho vystudované profesi. Z jeho korespondence je patrné, že v Dačicích nechtěl strávit zbytek života. Práce v archivu ho příliš nenaplňovala a také byla velice bídne placena. Navíc se mu stýskalo po Brně a dojíždění ho unavovalo. Ovšem žádná práce se pro něj mimo rodné Dačice nenašla, a tak se s nucenou situací musel vyrovnat.²⁸⁷

Další šanci viděl v 60. letech, kdy se pokoušel ucházet o místo knihovníka v MZM nebo v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Brně. Pozici se snažil získat zřejmě proto, že funkce okresního archiváře nemohla být zařazena do pracovního plánu jako vhodná pro studijní cesty. Dále také z toho důvodu, že tato funkce nebyla nikterak výdělečná, a tak si pobyty v zahraničí nemohl sám dovolit. A v neposlední řadě se práce ve vědecké instituci jevila vhodnější proto, že by měl větší šanci být vybrán ministerstvem kultury a školství (dále MŠK) jako vhodný kandidát účasti mezinárodního kongresu.²⁸⁸

V MZM v Brně působil jako ředitel profesor Jan Jelínek.²⁸⁹ František Křížek se domníval, že to byl jeho někdejší žák na gymnáziu v Brně. J. Jelínek neměl námitky vůči jeho nástupu, ale velký odpor se začal ozývat od zřizence Hladíka,²⁹⁰ který Křížka před 12 lety v podstatě nahradil.²⁹¹ Ředitel s tím poté bohužel nemohl nic udělat. V Uměleckoprůmyslovém muzeu v Brně pracovala pravděpodobně ředitelka,²⁹² která

²⁸⁷ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 4, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis Buňce ze dne 16. 10. 1956.

²⁸⁸ TAMTÉŽ, kart. 7, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis historikovi a archeologovi Rudolfovi Turkovi ze dne 12. 2. 1960.

²⁸⁹ Jan Jelínek (1926–2004) byl ředitelem Moravského muzea v letech 1958–1969. Poté z ředitelské pozice odešel. Nejspíše na to měla vliv jeho role při zřizování profesní organizace v roce 1968 s názvem Svaz muzejních pracovníků. Cílem bylo stát se rovnocenným partnerem stranických a státních orgánů při vytváření muzejní politiky v českých zemích. Nadále však věc muzeologie podporoval. Tomáš BOROVSKEÝ, Jiří NĚMEC, *Pod ochranou Kleiô: Historické obory na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity*, Brno 2019, s. 99–100.

²⁹⁰ O jakého Hladíka se jedná se bohužel nepodařilo zjistit.

²⁹¹ O nástup Hladíka se zasloužil v roce 1948 J. Šmarda. Obsadil ho jako zřizence svého oddělení. MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 4, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis Dr. E. Nohejlové-Prátové ze dne 6. 2. 1956.

²⁹² V korespondenci není uvedeno její jméno. Podle historie ředitelů daného muzea byla ve vedení paní Alena Kudělková, jež tuto funkci vykonávala od roku 1954–1961. Uměleckoprůmyslové muzeum (Brno), [online], dostupné na [https://cs.wikipedia.org/wiki/Um%C4%9Bleckopr%C5%AFmyslov%C3%A9_muzeum_\(Brno\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Um%C4%9Bleckopr%C5%AFmyslov%C3%A9_muzeum_(Brno)), [cit. 22. 2. 2022].

byla zřejmě též bývalá žačka F. Křížka, ta mu ovšem rovnou odpověděla, že je zcela nevhodným kandidátem.²⁹³

O jiné pozice se v této době už nepokoušel ucházet. O archeologii jako o vědě tvrdil, že byla proti němu zaujata už dlouhá léta. Dále byl toho názoru, že mnoha lidem se jeho odstavení v době svržení demokracie a nástupu komunistického vlády v Československu výborně hodilo, a tak by jistě ani teď neměli důvod ho podporovat v jeho činnosti a bádání.²⁹⁴

V Brně se mu zaměstnání získat nepodařilo, ale v Dačicích alespoň profesně povýšil. Jak je patrné z předchozí kapitoly, roku 1960 odchází z oboru archiváře a stává se ředitelem dačického muzea. I on sám vnímal, že to pro něj byl velký krok dopředu.²⁹⁵

V nadcházejících letech však nepřestával bojovat a usilovat o získání pracoviště, kde by se uznávala akademická hodnost. Především mu šlo o to, aby byl převeden na nějaké vědecké místo, kde by mohl pracovat ve svém vlastním oboru. I přes to, že se za něj přimlouval jeden z předních českých agrogeologů profesor Jiří Neustupný na jedné ze schůzí ČSAV,²⁹⁶ došlo k zamítnutí a v některých případech i k silnému odporu. J. Neustupný ho stále nabádal, aby se nevzdával.²⁹⁷

Další rada od významného archeologa byla, aby F. Křížek alespoň požádal o zvýšení svého příjmu. Ovšem i zde došlo k negativní odezvě, jelikož pro malá muzea nebyla požadována vědecká kvalifikace, a tak jeho plat odpovídal normám.²⁹⁸ Na jeho místě se vyžadovala pouze oborná škola, a mzda byla tedy adekvátní.²⁹⁹

V této době již začínal být velmi pochybovačný a pomalu rezignoval. Nadále se už nechtěl ucházet o jinou vědeckou pozici. Nutno podotknout, že s Dačicemi byl vždy spokojen, jednalo se pouze o vědecké příčiny.³⁰⁰ Kromě toho měl i značné problémy v oblasti publikační, kde se mnoho let snažil sdílet své studie z oboru archeologie.

²⁹³ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 7, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis R. Turkovi ze dne 12. 2. 1960.

²⁹⁴ TAMTÉŽ.

²⁹⁵ TAMTÉŽ, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v letech 1961–1967. Městské muzeum v Dačicích v roce 1961.

²⁹⁶ Schůze se konala koncem června 1965 v záměčku ve Vozokanech za Nitrou a jednalo se o oborovou archeologickou komisi při ČSAV. TAMTÉŽ, kart. 7, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis od Jiřího Neustupného ze dne 12. 7. 1965.

²⁹⁷ TAMTÉŽ.

²⁹⁸ Jeho plat činil 190 Kč měsíčně. TAMTÉŽ, Dopis J. Neustupnému ze dne 8. 6. 1965.

²⁹⁹ TAMTÉŽ.

³⁰⁰ TAMTÉŽ.

3. 2 Vědecká tvůrčí činnost v oboru archeologie

Křížek se věnoval i publikační činnosti. Například v Dačickém zpravodaji³⁰¹ mu vycházely popularizační články³⁰² zaměřené na historii města, jednotlivé památky a medailonky významných osobností Dačicka.³⁰³ Zůstal stále věrný i vědě, zabýval se hlavně vědeckým pojednáním v jeho oblíbeném oboru numismatice, ale i archeologii. Psal články, které se objevovaly jak v domácích, tak v zahraničních časopisech.³⁰⁴ Odborné články v oblasti archeologie přestal zveřejňovat v roce 1939. Během 2. světové války měl sice možnost vydat některé studie, ale nechtěl tisknout v nacistických publikacích a stát se tak kolaborantem. Po ukončení bojů jeho archeologické práce začaly být odmítány, a tak až zhruba od 60. let začal být v této oblasti publikačně činný v domácích periodikách. V mezinárodních časopisech publikoval už koncem 50. let.³⁰⁵ Jeho práce se týkaly především Slovenska, a to jeho římské doby a limitu. Toužil zpracovat římské období u nás dopodrobna, a tak se tomu věnoval soukromě bez vědeckých výstupů.³⁰⁶ Také se zabýval zpracováváním římských keramických importů na naše území, uložených zvláště v Archeologickém ústavu SAV a ČSAV.³⁰⁷

Jak již bylo zmíněno výše, trochu jiná situace byla na Slovensku. Roku 1957 požádal o pomoc u slovenského archeologa a redaktora Slovenské archeologie Antona Točíka. F. Křížek ho prosil o možnost najít trvalé vědecké zaměstnání ve Slovenské akademii věd, neboť v té době zde Točík působil jako ředitel. Bohužel Křížkovi nemohl vyhovět, ale nabídl mu publikační možnosti v tamním časopise. Doktor Křížek byl pravděpodobně velmi nadšený, jelikož na zveřejňování svých článků z oboru archeologie čekal dlouhá léta.³⁰⁸ Hned následujícího roku mu vydali první práci.³⁰⁹

³⁰¹ Dačický zpravodaj vycházel jako dvouměsíčník od roku 1972. J. KUBÍČEK, *Bibliografie*, s. 24.

³⁰² Viz Bibliografie prací Františka Křížka z let 1933–1993.

³⁰³ M. KUČEROVÁ, *František*, s. 217.

³⁰⁴ Více o vědeckých studiích v další kapitole. MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v letech 1961–1967. Městské muzeum v Dačicích v roce 1961.

³⁰⁵ F. KŘÍŽEK, *Römische Keramik in der Tschechoslowakei*, *Rei Cretariae Romanae Fautorum Acta* 1, (dále RCRF Acta) 1958, s. 18–23.; TÝŽ, *Zur Publikation der keramischen Inventarien*, RCRF Acta 2, 1959, s. 17–19.; TÝŽ, *Bibliografie zur römischen Keramik in Czechoslovakia* (sic), s. 21.; TÝŽ, *Vasa Arretina*, RCRF Acta 3, 1961, s. 35–43.

³⁰⁶ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 4, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Curriculum vitae.

³⁰⁷ TAMTÉŽ, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v letech 1961–1967. Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v roce 1962.

³⁰⁸ TAMTÉŽ, kart. 7, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis Antonu Točíkovi ze dne 2. 4. 1957.

³⁰⁹ F. KŘÍŽEK, *Ke carnuntskému reliéfu v Městském muzeu v Bratislavě*, *Slovenská archeológia* (dále SlA) 6, 1958, s. 239–240.

V roce 1961 mu v Československu vyšla další a mnohem významnější studie z oblasti římské keramiky. Soustřeďoval se především na oblast Slovenska a Moravy. Jednalo se o *Nové nálezy terry sigillaty na Slovensku*³¹⁰ a *Terra sigillata ze Žďánic*.³¹¹ O svých nálezech podal zprávu ve Slovenské archeologii a v Pravěku východní Moravy společně s Vlastou Šikulovou. Doplnil tak své monografie o sigillatě vydané v roce 1939. Nové nálezy sigillaty postupně publikoval z několika sídlišť, a to konkrétně z lokality Těšany a Ždánice.³¹² Na nálezy sigillaty z oblasti Čech byl zaměřen především archeolog Vladimír Sakař.³¹³

Slovenská archeologie přijala do tisku i další jeho referát, a to v roce 1966. Jednalo se o rozsáhlou studii *Nové nálezy terry sigillaty na Slovensku II*.³¹⁴ Zpracování římské keramiky v daných oblastech přineslo jistě velmi užitečný příspěvek k lepšímu poznání této problematiky.

Určitým důkazem, že jeho práce byla v Československu respektována, byla celostátní konference o antice, kterou uspořádal Kabinet pro studia řecká, římská a latinská při ČSAV v roce 1964. V oboru klasické archeologie byl určen hlavní směr výzkumu, jímž se stal soupis sigillaty u nás. Souborné vydání TS na našem území měl v programu právě Křížek, který se jím zabýval několik desetiletí.³¹⁵

Jeho pojetí dějin území Československa přineslo mnoho podnětů k dalšímu bádání. Týká se to i jeho nejobsáhlejší a poslední knihy *Limitní paralipomena. Mušov, Děvín, Staré město*, které mu vydalo Městské muzeum a galerie v Dačicích v roce 1986.³¹⁶

³¹⁰ TÝŽ, *Nové nálezy terry sigillaty na Slovensku*, SIA 9, 1961, s. 3013–24.

³¹¹ TÝŽ – V. ŠIKULOVÁ, *Terra sigillata ze Žďánic*, Pravěk východní Moravy 2, 1961, s. 127–129.

³¹² Jakub HALAMA, *Terra sigillata z Čech v kontextu evropského barbarika*, Praha 2018, s. 8.

³¹³ Vladimír Sakař (1930–2004) byl archeolog působící v ARÚ ČSAV v Praze a posléze i v NM v Praze. Soustřeďoval se na dobu římskou, výzkum germánského osídlení Čech a jeho styků s římskými provinciemi na Dunaji. K. Sklenář, *Biografický slovník*, s. 488.; Pro lepší poznání římské keramiky na území Čech je vhodná již výše uvedená Sakařova studie *Terra*.

³¹⁴ F. KRÍŽEK, *Nové nálezy terry sigillaty na Slovensku II*, SIA 14, 1966, s. 97–145.

³¹⁵ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 7, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis J. Benešovi ze dne 27. 6. 1963.

³¹⁶ F. KRÍŽEK, *Limitní paralipomena. Mušov, Děvín, Staré město*, Dačice 1986.

3. 3 Numismatika

Tento obor byl pouze jeho badatelským koníčkem. I tak se v něm vypracoval na zkušeného odborníka. Doma vlastnil sbírku mincí značné hodnoty.³¹⁷ Věnoval se zejména studiu římského mincovnictví, soupisu nálezů římských mincí, mincím z Mušova a jejich dataci. V počátečních letech se zaměřil na identifikaci mince s dochovanými starožitnostmi. Měl o ní velmi dobré znalosti, takže kritika a hodnocení pro něj nebyly problém. Po skončení Protektorátů Čechy a Morava se začal zabývat problematikou mincovnictví olomouckých biskupů.³¹⁸ Na požádání také určoval numismatický materiál z cizích sbírek.³¹⁹

O jeho zásluhách v tomto oboru svědčí také studie publikované v prestižních numismatických časopisech té doby. Oproti archeologii zde neměl žádné problémy. Lze se domnívat, že tuto vědu bral jako únikové pole, kde se mohl zaměřit na výzkum. Patrně zde nebyla taková personální nevraživost vůči němu, a tak byly jeho příspěvky přijímány. V Československu vznikaly časopisy tohoto typu až po 1. světové válce. Jeden z nich nese název Numismatický časopis československý, jehož vydavatelem byla Numismatická společnost československá v letech 1925–1952 s krátkou nucenou přestávkou mezi lety 1943–1949.³²⁰ V roce 1953 bylo periodikum změněno na knižní formu s pojmenováním Numismatický sborník vydávaný ČSAV. Nejdéle publikovaným českým časopisem u nás jsou Numismatické listy, které poprvé vyšly v roce 1945.³²¹ Samozřejmě existovala i další populárně vědecká periodika, do kterých F. Křížek posílal své příspěvky.³²²

V době, kdy byl zaměstnán jako dačický archivář, se kromě organizace instituce soustředil i na mince. Do výše zmíněných periodik přispíval nejvíce. Statí na toto téma napsal poměrně velké množství. Z počátku se soustředil na ražby světských a církevních

³¹⁷ Rozhovor s Věrou Tomšů vedený 11. 2. 2022.

³¹⁸ Zdeněk PETRÁŇ – Pavel RADOMĚŘSKÝ, *Encyklopedie české numismatiky*, Praha 1996, s. 166.

³¹⁹ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v letech 1961–1967. Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v roce 1965.

³²⁰ Redakce Gustava Skalského a Emanuely Nohejlové-Prátové. E. NOHEJLOVÁ–PRÁTOVÁ, *Základy*, s. 169.

³²¹ TAMTÉŽ.

³²² Více je rozebírá ve výše zmíněné knize E. NOHEJLOVÁ–PRÁTOVÁ – E. ŠIMEK, *Dvě století*.

feudálů.³²³ Do Numismatického sborníku velmi často přispíval články o objevených mincích. Lokalita se většinou nacházela v bývalém dačickém okrese.³²⁴

Poté se začal více orientovat na problematiku antického mincovnictví. Jednu z takových prací publikoval v Numismatických listech roku 1955 s titulkem *Italské aes grave*.³²⁵ Na základě nálezových okolností objevených mincí věnovali někteří badatelé pozornost „*datovacím schopnostem*“ římských mincí.³²⁶ Největší jeho předložená studie v tomto oboru nese název *K počátkům římského mincovnictví*.³²⁷ Jednalo se o součást rozsáhlejší práce, kterou česká odborná literatura dosud neměla.³²⁸

Ve svém článku uvedl kritický přehled novodobých prací a nastínil vlastní přístup k této problematice. Například datoval římské mincovnictví do jiné doby.³²⁹ Jeho pojednání vzbudilo značný mezinárodní ohlas.³³⁰ Hodnotu Křížkova zpracování potvrzuje skutečnost, že ji Německá numismatická společnost roku 1958 přeložila do němčiny a vydala ji svým nákladem.³³¹

Rok 1964 byl pro Františka Křížka velmi důležitý, a to díky této výjimečné studii, neboť se stala námětem kandidátské disertace. Na základě usnesení vědecké rady brněnské univerzity mu byla udělena vědecká hodnost kandidáta věd, ve zkratce CSc.³³²

³²³ F. KRÍŽEK, *Počátky kroměřížského mincování za biskupa Karla z Lichtenštejna*, Numismatické listy 3 (dále NL), 1948, s. 26–30.; TÝŽ, *Studie o mincovnictví biskupů a arcibiskupů olomouckých. Karel III. vévoda lotrinský (1695–1710)*, Časopis Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci 59, 1950, s. 27–37.; TÝŽ, *Studie o mincovnictví biskupů a arcibiskupů olomouckých. 3. arcibiskup Antonín Theodor hrabě Colloredo-Waldsee (1777–1811)*, Vlastivědný věstník moravský 5, 1950, s. 116–128.; TÝŽ, *Mincovní úředníci biskupů olomouckých*, NL 5, 1950, s. 73–77.

³²⁴ TÝŽ, *Nález v Českém Rudolci, okres Dačice*, Numismatický sborník 3 (dále NS), 1956, s. 215–220.; TÝŽ, *Nález v Dačicích*, s. 229.; TÝŽ, *Nález ve Velkém Jeníkově, okres Dačice*, s. 214.; TÝŽ, *Nález v Budči, okres Dačice*, s. 212–213.; TÝŽ, *Nález grošů v Brandlíně, okres Dačice*, s. 208.; TÝŽ, *Nález dukátu v Dačicích*, NL 7, 1962, s. 325.

³²⁵ TÝŽ, *Italské aes grave*, NL 10, 1955, s. 13–20.

³²⁶ Karel KURZ, *Mince starověkého Řecka a Říma. Antická numismatika*, Praha 2006, s. 18.

³²⁷ F. KRÍŽEK, *K počátkům římského mincovnictví*, NS 3, 1956, s. 5–63.

³²⁸ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 4, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis Dr. Libuši Halasové ze dne 19. 1. 1956.

³²⁹ F. KRÍŽEK, *K počátkům*, s. 5–63.

³³⁰ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 3, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Odůvodnění žádosti o povolení studijní cesty do Itálie.

³³¹ F. KRÍŽEK, *Über die anfänge des römischen münzwesens*, Hamburg 1958.

³³² Jednalo se vědeckou hodnost nižšího stupně, která byla udělována zejména v zemích bývalého Východního bloku. V České republice tento titul momentálně udělován není. Kandidát věd, [online], dostupné na https://cs.wikipedia.org/wiki/Kandid%C3%A1t_v%C4%9Bd, [cit. 19. 3. 2022].; MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v letech 1961–1967. Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v roce 1964.

Pro jeho práce, ať už z oblasti archeologie či numismatiky, byly nutné zahraniční cesty, což byla v této nelehké době velmi složitá záležitost.

3. 4 Cestování do zahraničí

František Křížek svou vědeckou činnost už v počátečních letech své badatelské kariéry doplňoval výjezdy do zahraničí. Chtěl v tom samozřejmě pokračovat i nadále, jelikož pro archeology či klasické filology bylo osobní setkání jedinečnou příležitostí, jak doplnit svůj výzkum o přímou zkušenost s originály (významný byl zejména italský prostor). V meziválečné době podnikal nejvíce cesty po muzeích v Německu, Rakousku a Itálii.³³³ Jeho poslední studijní cesta před vypuknutím 2. světové války se konala v roce 1935. Poté své výjezdy obnovil až v roce 1947. Po nastolení komunistické vlády v Československu bylo jeho cestování na dlouhou dobu přerušeno.³³⁴

Teprve v roce 1957 se mu naskytla příležitost zúčastnit se 1. kongresu badatelů o římské keramice v Badenu a Bruggu ve Švýcarsku, kam byl osobně pozván profesorem klasiky z Haverford College v Pensylvánii Howardem Comfortem. Jednalo se o ustavující sjezd pro Mezinárodní společnost badatelů o římské keramice (dále Mezinárodní společnost) známou pod zkratkou RCRF.³³⁵

Prezidentem společnosti byl profesor Comfort a generální sekretářkou německá archeoložka žijící ve Švýcarsku Elisabeth Ettlinger.³³⁶ Bylo pozváno pouze 35 odborníků z celého světa. Organizace částečně vznikla na podnět Františka Křížka, a tak se stal jedním ze zakládajících členů. Brzy na to byl zvolen prvním sekretářem pro Československo.³³⁷ Národní tajemníci měli být v neustálém kontaktu s ostatními členy a

³³³ Největší štěstí pro Františka Křížka byla cesta na Apeninský poloostrov v roce 1925. Po komunistické totalitě měl problém se tam znovu podívat, přesto se stále snažil najít nějakou možnost, která by mu tuto cestu dovolila. Ve svých písemných vzpomínkách Itálii chválí a popisuje, jak při své první cestě propadl Římu i celé zemi. TAMTÉŽ, kart. 4, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis slovenskému archeologovi Titovi Kolníkovi ze dne 13. 11. 1962.

³³⁴ TAMTÉŽ, kart. 7, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Curriculum vitae.

³³⁵ *Rei cretariae romanae fautores (RCRF)* je mezinárodní učená společnost věnovaná studiu římské keramiky ustanovená v roce 1957 ve Švýcarsku. Jejím úkolem je podporovat bádání o všech druzích římské keramiky a jejích předstupních. Měla a má usnadňovat vědcům pracujícím v archeologii často velmi izolovaně, osobní kontakt. F. KRÍŽEK, *Mezinárodní společnost badatelů o římské keramice*, AR 10, 1958, s. 434.

³³⁶ HISTORIA FAVORVM, [online], dostupné na <https://www.fautores.org/pages/historia-fautorum.htm#1961>, [cit. 17. 3. 2022].

³³⁷ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 7, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis Josefu Benešovi ze dne 27. 6. 1963.

sestavovat bibliografii všech prací o římské keramice ve své zemi.³³⁸ Soupisy literatury, ale i další studie zaměřené na sigillaty, poté publikovali do svého časopisu *Rei Cretariae Romanae Fautorum Acta*.³³⁹ Příslušníky se mohly stát pouze vědecké ústavy a společnosti, z jednotlivců jen specialisté v římské keramice.³⁴⁰ Zda byl doktor Křížek tak dobrým znalcem sigillaty, že byl žádán v zahraničí jako jediný zástupce své země, nebo jestli zde sehrála určitou roli osobní známost, lze následovně objasnit.

Je pravděpodobné, že se František Křížek s Howardem Comfortem seznámil během studií v Itálii koncem 20. let. Český vědec v té době vycestoval³⁴¹ a profesor Comfort tam byl na studijním pobytu v Americké akademii v Římě.³⁴² Jejich společné dopisy však sahají až do pozdějších let po 2. světové válce.³⁴³ Profesor³⁴⁴ se snažil udržovat rozšířenou korespondenci s dalšími specialisty na sigillaty, z čehož vzešlo přání dozvědět se o těchto jednotlivcích více. Chtěl spojit dosud nejlepší odborníky v této oblasti, kteří často pracovali izolovaně.³⁴⁵ Lze se tedy domnívat, že F. Křížek byl vybrán nejen na základně osobní známosti, ale také v něm profesor viděl nadějněho vědce, který je nucen pracovat osamoceně.

Tohoto kongresu se ovšem nemohl zúčastnit. Přišlo mu zamítnutí, a to zejména z důvodu nedostatku devizových prostředků.³⁴⁶ To byl jeden z problémů tehdejšího Československa v době komunistického režimu. Vláda se snažila cestování do zahraničí omezovat. Bylo to nežádoucí jak ekonomicky, tak politicky. Došlo k izolaci našeho státu nejen od západních evropských zemí, ale i k zúžení kontaktů mezi socialistickými zeměmi.³⁴⁷ Světové konference přitom byly a stále jsou pro badatele klíčové, neboť mají

³³⁸ F. KRÍŽEK, *Mezinárodní společnost*, s. 434–435.

³³⁹ F. Křížek do něj přispěl celkem 4x, a to v roce 1958, 1959 a 1961. *RCRF Acta*, [online], dostupné na https://www.fautores.org/pages/contents_acta_1-47.htm#acta1, [cit. 21. 3. 2022].

³⁴⁰ F. KRÍŽEK, *Mezinárodní společnost*, s. 435.

³⁴¹ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 4, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Curriculum vitae.

³⁴² *HISTORIA FAVORVM*, [online], dostupné na <https://www.fautores.org/pages/historia-fautorum.htm#1961>, [cit. 17. 3. 2022].

³⁴³ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 4–7, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá).

³⁴⁴ Po úspěšném založení společnosti působil mnoho let jako její prezident a vždy byl jejím vůdčím duchem. *HISTORIA FAVORVM*, [online], dostupné na <https://www.fautores.org/pages/historia-fautorum.htm#1961>, [cit. 17. 3. 2022].

³⁴⁵ TAMTÉŽ.

³⁴⁶ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 7, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis J. Benešovi ze dne 27. 6. 1963.

³⁴⁷ J. RYCHLÍK, *Devizové přísliby*, s. 12–13.

kromě vědeckého účelu také společenský smysl. Umožňují seznámení osobností z různých zemí a tím usnadňují jejich budoucí spolupráci.³⁴⁸

Švýcarští pořadatelé se hodně angažovali a snažili se jednat s československým velvyslanectvím o Křížkově účasti, a také nabízeli krytí všech výloh. I přes tyto možnosti mu nebyla umožněna účast. Tato cesta by znamenala povznesení československé archeologické vědy. F. Křížek měl navíc připraveny referáty o badatelské situaci v Československu. Paradoxem doby bylo, že dokonce MŠK po něm žádalo, aby on sám našel vhodný způsob, jak taktně vysvětlit svou nepřítomnost na tomto sjezdu. Měl tedy vzít svoji neúčast na sebe.³⁴⁹

Jediná konference, které se mohl tohoto roku zúčastnit, byla domácí – konala se v Nitře.³⁵⁰ Projednávaly se zde problémy římského limitu, především na našem území. František Křížek byl vyzván, aby zde přednášel.³⁵¹ Jeho esej byla zaměřena na římské hranice na slovenském Dunaji.³⁵² Účastnilo se mnoho zahraničních delegátů,³⁵³ kteří poté F. Křížka veřejně chválili.³⁵⁴ Připravený referát měl i Vojtěch Ondrouch.³⁵⁵ Přednášky z tohoto sjezdu vydala Slovenská akademie věd v německém jazyce.³⁵⁶

V následujícím roce se měla konat druhá pracovní porada Mezinárodní společnosti o TS.³⁵⁷ Společnost si zvolila zasedání konference v ústředním místě nálezů italské sigillaty, v Arezzu. Opět profesor Comfort poslal doktoru Křížkovi osobní pozvání. Bylo zcela překvapivé, že se mohl sjezdu zúčastnit.³⁵⁸ Tento neobvyklý postup

³⁴⁸ J. FILIP, *Mezinárodní kongres*, s. 273.

³⁴⁹ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 7, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis J. Benešovi ze dne 27. 6. 1963.

³⁵⁰ Z československých archeologů byli například přítomni: J. Eisner (Slovanský ústav ČSAV), J. Bohm (ARÚ ČSAV Praha), J. Filip (Prehistorický ústav KU, Praha), F. Kalousek (FF MU, Brno), V. Ondrouch (UK, Bratislava), J. Neustupný (NM, Praha). *Konferencia Limes Romanus v Nitre*, SLA 6, 1958, s. 235.

³⁵¹ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 7, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis Bohoušovi ze dne 14. 5. 1958.

³⁵² F. KŘÍŽEK, *Das Problem der römischen Grenzen am nordpannonischen Limes*, in: Anton Točík (ed.), *Limes Romanus Konferenz Nitra, Bratislava 1959*, s. 49–61.

³⁵³ Za zmínku stojí například maďarští archeologové László Barkóczi a Sándor Soproni, němečtí archeologové Hans Jürgen Eggers a Georg Kossack či polský historik Kazimierz Majewski. J. FILIP, *Mezinárodní konference Limes Romanus na Slovensku*, AR 10, 1958, s. 121.

³⁵⁴ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 7, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis Bohoušovi ze dne 14. 5. 1958.

³⁵⁵ Vojtěch ONDROUCH, *Historische Voraussetzungen für die Limesforschung in der Tschechoslowakei*, in: A. Točík (ed.), *Limes*, s. 63–106.; O. PELIKÁN, *Limes*, s. 254–255.

³⁵⁶ TAMTÉŽ.

³⁵⁷ F. KŘÍŽEK, *Mezinárodní společnost*, s. 434.

³⁵⁸ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 7, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis J. Benešovi ze dne 27. 6. 1963.

si lze vysvětlit celonárodním politickým uvolňováním po neblahých 50. letech.³⁵⁹ Následně se členové Mezinárodní společnosti, včetně Křížka, odebrali na mezinárodní konferenci klasických archeologů konanou v Římě a Neapoli.³⁶⁰ Přítomni byli reprezentanti vlády, akademií, archeologických institutů, univerzit a muzeí. František Křížek na ní mohl také být pravděpodobně díky svému zastoupení v RCRF. Přednáškový program byl proložen exkurzemi do několika archeologicky významných míst. Navštívili například Florencii, Tivoli a Pompeje.³⁶¹

Cesta do vysněné Itálie mu umožnila poznat dosud neznámý a pro něj zcela nepřístupný materiál. Za velmi přínosné považoval také to, že mohl ostatním odborníkům z různých států předvést výsledky své badatelské práce a ukázky z našeho sbírkového materiálu. Ty vzbudily opravdový zájem, poněvadž podobné příklady zahraniční vědecké veřejnosti nebyly známy. Příznivý ohlas zaznamenaly i nové nálezy TS na Slovensku, kde se začala ve větším množství objevovat i sigillata středogallská.³⁶² Také zde navázal i nová přátelství s ostatními vědci, což se prokázalo dalším pozváním na významné kongresy v příštích letech.³⁶³ Po tomto setkání bylo domluveno, že budoucí schůzky RCRF se budou konat pouze každé dva nebo tři roky.³⁶⁴

V příštích letech Křížek neustával ve snaze získat povolení účasti na zahraničních kongresech. Chtěl si stále doplňovat své odborné znalosti, a navíc by při té příležitosti mohl navštívit různá muzea a vykopávky. Na většinu konferencí byl sám osobně několikrát zván, a to zřejmě z důvodu jeho získaných známostí. Začínal však být poměrně skeptický, jelikož mu byly stereotypně zamítány odjezdy na jakýkoliv sjezd. Věděl, že není možné být přítomný na všech kongresech, ale chtěl, aby mu byly umožněny alespoň některé z nich.³⁶⁵

³⁵⁹ K této problematice a obecně k vývoji Československa v období komunistického režimu Vojtěch MENCL, *Křížovatky 20. století: světlo na bílá místa v nejnovějších dějinách*, Praha 1990.

³⁶⁰ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 7, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis J. Benešovi ze dne 27. 6. 1963.

³⁶¹ G. HEJZLAR, *VII. mezinárodní kongres*, s. 155.

³⁶² MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 3, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Mezinárodní společnost badatelů o římské keramice.

³⁶³ Jedná se například o francouzského archeologa Huguese Verteta, který ho pozval v roce 1964 na vykopávky do Francie. TAMTÉŽ, kart. 7, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis od H. Verteta ze dne 1. června 1964.

³⁶⁴ HISTORIA FAUTORVM, [online], dostupné na <https://www.fautores.org/pages/historia-fautorum.htm#1961>, [cit. 17. 3. 2022].

³⁶⁵ TAMTÉŽ.

Lze se domnívat, že jistým problémem mohlo být to, že František Křížek nesplňoval určité podmínky. Jednak v té době byly realizovány studijní pobyty především v těch vědních oborech, které měly přední význam „pro budování socialistické vlasti.“³⁶⁶ A dále, pokud vůbec někoho do zahraničí z oboru archeologie pustili, se jednalo nejčastěji o vědce a badatele z hlavních akademických center.³⁶⁷ O to těžší pozici měl František coby ředitel malého městského muzea kdesi na Moravě.³⁶⁸

Příčinou jeho zakázaných výjezdů mohl být i fakt, že byl na seznamu zájmových osob, vedeným v archivu Státní bezpečnosti (dále StB). Jeho jméno bylo evidováno od 19. ledna 1960.³⁶⁹ Vzhledem k tomu, že v září roku 1959 směl vycestovat do „západní“ země za účelem vědeckého semináře, se tak nejspíše ocitnul v hledáčku StB se záměrem prověření jeho osoby.

V dalších letech byl několikrát znovu zván na významné archeologické kongresy do zahraničí. V roce 1961 dostal pozvání na mezinárodní sjezd o římské keramice do Klagenfurtu v Rakousku.³⁷⁰ Šlo o třetí konferenci RCRF.³⁷¹ O rok později, tedy v roce 1962, mu přišla pozvánka na kongres prehistorických a protohistorických věd opět do Říma. V obou případech došlo k zamítnutí z důvodu nedostatku financí.³⁷²

Přestože on sám nic jiného než odmítnutí nečekal, byl poměrně zklamáný z neúčasti na obou kongresech, a to ze dvou důvodů. U rakouské stáže zejména proto, že ústředním tématem kongresu se na našem území v mezinárodním měřítku zabýval pouze

³⁶⁶ František Křížek si byl ovšem jistý, že do zahraničí jezdí pracovníci v těch vědních oborech, které spadají do oboru působnosti ministerstva školství a kultury. MMa Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 5, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis Bohoušovi ze dne 14. 5. 1958.

³⁶⁷ Nejčastěji se jednalo o členy z ARÚ ČSAV v Praze (Jaroslav Böhm) či z jeho brněnské pobočky. Dále o odborníky z univerzit či muzeí (Jan Bouzek). Josef POULÍK, *VI. Mezinárodní kongres věd prehistorických a protohistorických v Římě*, Věstník Československé akademie věd 71, 1962, č. 5, s. 609–611.; Miroslava HAVELKOVÁ, *Biografie Jana Bouzka*, Praha 2017, s. 45 (Karlova univerzita, Fakulta humanitních studií, diplomová práce).

³⁶⁸ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 5, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis Bohoušovi ze dne 14. 5. 1958.

³⁶⁹ Z jakého konkrétního důvodu byl zaveden a proč právě v tomto roce není zcela jasné.

Evidence zájmových osob StB (EZO), [online], dostupné na <https://www.svazky.cz/test/svazkyMT.php?display=byname&jmeno=FRANTISEK&prijm=KRIZEK>, [cit. 26. 2. 2022].

³⁷⁰ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 7, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis J. Benešovi ze dne 27. 6. 1963.

³⁷¹ HISTORIA FAVORVM, [online], dostupné na <https://www.fautores.org/pages/historia-fautorum.htm#1961>, [cit. 17. 3. 2022].

³⁷² MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 7, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis J. Benešovi ze dne 27. 6. 1963.

on. Jednalo se o jeho publikaci *K počátkům římského mincovnictví*³⁷³ uveřejněnou v roce 1956. A za druhé jej mrzelo i to, že na italské konferenci byl československý podíl mimořádně veliký. Zastoupení zde měli i poměrně mladí badatelé,³⁷⁴ a proto se F. Křížek domníval, že žádné devizové potíže nejsou.³⁷⁵ Tito vědci byli ovšem členy ARÚ ČSAV, takže jako akademici měli větší šanci na obdržení peněz, což si dačický badatel asi zcela neuvědomoval.³⁷⁶

V dochované korespondenci František uvádí, že i přes jeho neúčast na sjezdu v Itálii byla jeho práce jako jediného Čechoslováka stručně přečtena v kongresovém referátu, který byl vysílán italským rozhlasem dne 2. listopadu 1961.³⁷⁷ Bohužel nebylo zjištěno, jak se tuto informaci dozvěděl. Lze se domnívat, že mu tuto zprávu pověděl či napsal³⁷⁸ některý z účastníků. Další možností by mohla být jeho dlouholetá přítelkyně žijící v Telči. Podle rozhovoru s paní Tomšů se jednalo o Italku, která se do Československa přestěhovala. Je tedy možné, že právě ona podala Františkovi toto sdělení, a to díky její korespondenci s italskými přáteli či rodinou.³⁷⁹

Po Švýcarsku, Itálii a Rakousku byla další zemí pro konání kongresu Mezinárodní společnosti badatelů o římské keramice zvolena Francie, která hostila zahraniční archeology. Seznam členů se masivně rozrostl.³⁸⁰ V roce 1963 obdržel Křížek pozvání od ředitele RCRF na kongresy v Paříži a ve Štrasburku. Nyní byly důvody pro zamítnutí následující: nedostatek financí na úhradu, ale také to, že sjezd nebyl plánovaný alespoň rok dopředu. Dokonce nebyli zváni ani pracovníci centrálních muzeí. Žádost by se mohla projednat, pokud by pořadatelé hradili pobyt. František Křížek se cítil zrazen, jelikož tvrdil, že se jednalo o individuální pozvánku, která se mohla řídit jinými hledisky než pozvánka hromadná. Ta by měla být zaslaná institucím z úřední povinnosti či slušnosti.

³⁷³ F. KRÍŽEK, *K počátkům*.

³⁷⁴ Například archeologové Evžen Neustupný, Radomír Pleiner a Bohumil Soudský. J. POULÍK, VI. *mezinárodní kongres*, s. 609–610.

³⁷⁵ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 7, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis J. Benešovi ze dne 27. 6. 1963.

³⁷⁶ J. POULÍK, VI. *mezinárodní kongres*, s. 609–610.

³⁷⁷ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v letech 1961–1967. Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v roce 1962.

³⁷⁸ Ovšem v dochované korespondenci nebyl nalezen žádný takový dopis.

³⁷⁹ Rozhovor s Věrou Tomšů vedený 11. 2. 2022.

³⁸⁰ HISTORIA FAVORVM, [online], dostupné na <https://www.fautores.org/pages/historia-fautorum.htm#1961>, [cit. 17. 3. 2022].

Podle něj tedy nebylo třeba, aby pozvání bylo známé rok dopředu. Navíc by s největší pravděpodobností pořadatelé pobyt hradili, jelikož měl být jejich hostem.³⁸¹

Z výše uvedených informací plyne, že důvodem neustálého zamítání byly stereotypní devizové potíže. Doktor Křížek se po celá léta domníval, že tento problém nebyl zcela věrohodný a byl pouze krycím argumentem. Měl pocit, že kdyby byl chronický nedostatek deviz pro všechny cesty, pak by nemohli určití lidé tak často vyjíždět za hranice.³⁸²

Byl si jistý, že určitou roli sehrálo to, že nebyl členem oficiálních vědeckých institucí. Tím pádem nemohl čekat běžné výsady, které podle něj měli členové KSČ. Jinou otázkou zůstává, co všechno by byl F. Křížek ochoten pro profesní růst udělat. Zůstal ovšem rovným člověkem a do KSČ nikdy nevstoupil.³⁸³ Ovšem ne vždy byli intelektuálové akademických center součástí komunistické strany. Toto Františkovo tvrzení nejspíše znamená, že byl zatrpklý vůči ostatním vědcům, kterým se možnost vycestovat naskytla.

Dačický vědec také dospěl k přesvědčení, že obvyklé zamítnutí jeho účasti na kongresech si vytvořilo jakousi tradici a chtěl na to poukázat. Rozhodl se, že nejvhodnějším způsobem bude osobní dopis. V roce 1963 se sám obrátil soukromým listem na pana Josefa Beneše, odborného pracovníka ministerstva školství a kultury v Praze. Z tohoto psaní lze konstatovat, že se ho snažil přesvědčit, aby mu alespoň povolili následující možné konference.³⁸⁴ Zdali mu zaměstnanec ministerstva školství a kultury odpověděl, není zcela jasné, jelikož se nenašel žádný dochovaný dopis v korespondenci. Nutno ovšem poukázat, že v následujících letech získal alespoň některá povolení.

Navíc od roku 1963 mělo být krátkodobé cestování do socialistických států umožněno téměř všem. Do kapitalistické ciziny pak bylo možné vycestovat pouze s cestovní kanceláří nebo na pozvání příbuzných. Podmínkou pro vydání doložky bylo

³⁸¹ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 7, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis J. Benešovi ze dne 27. 6. 1963.

³⁸² TAMTÉŽ.

³⁸³ TAMTÉŽ.

³⁸⁴ TAMTÉŽ.

devizové krytí, buďto devizový příslib nebo pozvání ze zahraničí, které bylo mnohdy fiktivní. Tato celkem benevolentní praxe trvala až do podzimu 1969.³⁸⁵

Pravděpodobně díky tomu byla dačickému badateli umožněna cesta na vykopávky v Lezoux ve Francii a na to navazující sjezd do sousedního Německa. Nejdříve mu to bylo zakázáno, ale na základě odvolání se MŠK rozhodlo, že jeho studijní cestu do Francie bude podporovat. Podmínkou ovšem bylo, že francouzská strana zcela uhradí výlohy spojené s cestou.³⁸⁶ Za překvapivým umožněním cesty můžeme také pozorovat uvolňující se poměry, které směřovaly k pražskému jaru.³⁸⁷

Francouzské archeologické vykopávky se konaly v září v Roanne a v Lezoux. Křížek se jich účastnil jako čestný host na pozvání ředitele archeologických výkopů Huguese Verteta, jednoho ze členů RCRF.³⁸⁸ Navštívil i výkopy sigallitových dílen, které ve 2. století vyvážely své výrobky na naše území. Vědecky pracoval v archeologii, především zpracováváním římského importu do Československa a nových keramických nálezů pro Archeologický ústav SAV. Dále v antické numismatice.³⁸⁹

Krátce poté odcestoval na šestý mezinárodní limitní kongres do jižního Německa. Rovněž jako host na náklad presidia kongresu,³⁹⁰ organizovaným profesorem Wilhelmem Schleiermacherem a Hansem Schönbergerem.³⁹¹ S Křížkem se patrně znali přes RCRF, jelikož všichni tři byli jedni ze zakládajících příslušníků této společnosti.³⁹² Opět zde referovalo mnoho významných badatelů z Mezinárodní společnosti o římské keramice.³⁹³ Sám František přednesl svou studii zaměřenou na římské hranice.³⁹⁴

³⁸⁵ J. RYCHLÍK, *Devizové přísliby*, s. 14–17.

³⁸⁶ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 7, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis od MŠK Václava Vlčka ze dne 10. 7. 1964.

³⁸⁷ HISTORIA FAVORVM, [online], dostupné na <https://www.fautores.org/pages/historia-favorum.htm#1961>, [cit. 17. 3. 2022].

³⁸⁸ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 7, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis od H. Verteta ze dne 1. června 1964.

³⁸⁹ TAMTÉŽ, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v letech 1961–1967. Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v roce 1964.

³⁹⁰ TAMTÉŽ.

³⁹¹ F. KŘÍŽEK, *VI. mezinárodní limitní kongres*, SIA 13, 1965, s. 465.

³⁹² HISTORIA FAVORVM, [online], dostupné na <https://www.fautores.org/pages/historia-favorum.htm#1961>, [cit. 20. 3. 2022].

³⁹³ Například za Švýcarsko Elisabeth Ettlinger, za Velkou Británii Eric Birley a za Československo František Křížek. F. KŘÍŽEK, *VI. mezinárodní limitní kongres*, s. 465.

³⁹⁴ TÝŽ, *Die römischen Stationen im Vorland des norisch-pannonischen Limes bis zu den Markomannenkriegen*, in: *Studien zu den Militargrenzen Roms, Vorträge des 6. internationalen Limes-Kongresses*, Köln – Graz 1967, s. 131–137.

V dalším roce se mu zhoršil zdravotní stav, jenž mu znemožňoval normální pohyb. Nemělo tak cenu žádat o povolení zahraničního výjezdu.³⁹⁵

Druhá polovina 60. let byla doba celkového uvolnění jak politického, tak kulturního, včetně oblasti cestování. Projevilo se to v každodenním životě všech občanů, včetně Františka Křížka, který v této etapě dostal nové možnosti a povolení vycestovat do zahraničních zemí.

Také se za něj postupně začali přimlouvat různí přední historici a archeologové. Tato doba se jim zdála více vhodná k tomu, aby ho do zahraničí pustili. Například Karel Janáček, předseda Jednoty klasických filologů (dále JKF) při ČSAV, napsal dopis určený Komisi vědeckých společností při ČSAV s prosbou o radu a pomoc. Snažil se, aby Křížkova studijní cesta do Itálie, o kterou se snažil několik let, byla zařazena jako výzkumný úkol vědecké společnosti JKF. Tím pádem by s ním počítali i ve finančním plánu určitou částkou na rok 1966.³⁹⁶

Další podobná doporučení se našla i v následujících letech. Jednalo se například o přímlovu Miloslava Janíčka, inspektora kultury ONV v Jindřichově Hradci. Snažil se vědce prosadit na mezinárodní numismatický kongres do Itálie.³⁹⁷

Dá se konstatovat, že nejenom díky politickému uvolňování, ale také přímlovám několika vlivných osob se F. Křížkovi začal postupně splňovat sen o znovu navštívení Říma. Důležité pro něj bylo, že roku 1966 obdržel od italského velvyslanectví stipendium na studijní pobyt na Apeninském poloostrově. K tomuto kroku je vedla Křížkova organizace Dantovské výstavy, jež byla v Dačicích předvedena roku 1965. Z dopisu lze usoudit, že v něm spatřovali někoho, kdo má celkový zájem o italskou kulturu, což u nich vzbudilo značnou pozornost.³⁹⁸ Jeho zdravotní stav se zlepšil³⁹⁹ a ani MŠK mu ve vycestování nebránilo.⁴⁰⁰ Badatelovo nadšení muselo být nedozírné. Také podle výpovědi paní Jahelkové byla Itálie jeho vysněná destinace. Je to logické, protože

³⁹⁵ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v letech 1961–1967. Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v roce 1965.

³⁹⁶ TAMTÉŽ, kart. 7, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis Karla Janáčka Komisi vědeckých společností při ČSAV ze dne 28. 4. 1965.

³⁹⁷ TAMTÉŽ, Dopis od Miloslava Janíčka z ONV JH ze dne 13. 7. 1967.

³⁹⁸ TAMTÉŽ, Dopis od italského velvyslanectví ze dne 9. 2. 1966.

³⁹⁹ TAMTÉŽ, Dopis od neznámého adresáta ze dne 7. 11. 1966.

⁴⁰⁰ TAMTÉŽ, Dopis od MŠK ze dne 4. 4. 1966.

Apeninský poloostrov láká svým duchem antiky archeology z celého světa. Navíc práce, které se nejvíce věnoval, byla zaměřena především na římskou kulturu.⁴⁰¹

Účelem pobytu bylo studium římské reliéfní keramiky a mincovnictví. Propojování archeologie a numismatiky bylo jeho oblíbenou činností. Strávil v Itálii celkem dva měsíce. Nejprve byl pět týdnů v Římě a zbylé tři týdny cestoval po nejruznějších muzeích a výkopech. Za zmínku stojí alespoň nejvíce známá města, která navštívil, jednalo se například o Syrakusy, Catanii, Palermo, Neapol, Pompeje, Capri, Arezzo, Bolognu, Padovu a Benátky. Největší pozornost věnoval počátkům římského mincovnictví, což bylo jeho největším koníčkem. Dále arretské a pozdně italské terre sigillatě. V neposlední řadě se zaměřil na studium reliéfních římských lamp a jejich první fázi z přechodu republiky do císařství. Také se seznámil s královskou sbírkou italských mincí.⁴⁰²

Navštívil přední severoitalská muzea, ale i ta ve střední a jižní Itálii a na Sicílii. Nejvíce přínosné pro jeho keramickou studii bylo Národní muzeum v Římě, Národní archeologické muzeum ve Florencii a Národní archeologické muzeum v Arezzu. Dokonce mu bylo dovoleno poznat depozitáře Vatikánských muzeí. Na základě těchto výzkumů začal připravovat novou publikaci zaměřenou na větší počet římských reliéfních lamp.⁴⁰³

Tento studijní pobyt nebyl prospěšný pouze pro F. Křížka, ale i pro samotnou československou vědu. Podařilo se mu získat od tamních městských muzeí dokumentační materiál o historii vztahů našeho území s římským Impériem v římské době. Stáž lze označit za velmi úspěšnou zejména pro užší zapojení do mezinárodního bádání.⁴⁰⁴

Seznámil se zde také s různými osobnostmi, které ho přijaly velmi laskavě a přívětivě. Za zmínku stojí alespoň profesorka Clelia Laviosa.⁴⁰⁵ Navázal nejenom nová

⁴⁰¹ Rozhovor s Nadějí Jahelkovou vedený 8. 2. 2022.

⁴⁰² Jednalo se o sbírku aeris gravis zvláště uloženou v Národním římském muzeu v Římě. MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 7, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis od neznámého adresáta ze dne 7. 11. 1966.

⁴⁰³ TAMTÉŽ, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v letech 1961–1967. Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v roce 1966.

⁴⁰⁴ TAMTÉŽ.

⁴⁰⁵ Clelia Laviosa (1928–1999) byla italskou archeoložkou a etruskoložkou. Clelia Laviosa [online], dostupné na https://it.wikipedia.org/wiki/Clelia_Laviosa, [cit. 23. 2. 2022].

přátelství, ale také získal nové publikační možnosti pro informování široké veřejnosti o výsledcích československé archeologie v uceleném přehledu.⁴⁰⁶

Do Itálie se mohl znovu vrátit i následujícího roku. Dostal pozvání od italského historika umění Maria Salmi na Mezinárodní numismatický kongres konaný v Pistoji.⁴⁰⁷ S povolením neměl žádné problémy, neboť mu cestu do zahraničí hradil sjezd. S italským historikem se znal přes Mezinárodní společnost.⁴⁰⁸ Konference měla jasně stanovené téma zaměřené na problémy středověkého mincovnictví v Toskáne, speciálně k činnosti menších toskánských mincoven ve 13. a 14. století.⁴⁰⁹ Při této příležitosti navštívil i muzea v Římě, Arezzu, Florencii a Benátkách.⁴¹⁰

Po těchto úspěšných výpravách mu byla roku 1968 na doporučení Městského národního výboru v Dačicích vydána trvalá dlouhodobá výjezdní doložka. Ta platila pro Rakousko, Itálii a Německou spolkovou republiku, a to z vědeckých důvodů. František Křížek se tak mohl účastnit vědeckých mezinárodních kongresů ve zmíněných zemích. Navíc mohl podnikat badatelské cesty po muzeích a výkopech, a to pro jeho činnost znamenalo velký převrat po dlouholetém zamítání všech zahraničních výjezdů.⁴¹¹

Po ukončení pražského jara a nástupu neblahého normalizačního procesu došlo k opětovnému upevnění totalitního režimu.⁴¹² Dveře do západních zemí se mu postupně uzavřely. Ovšem podle slov paní Jahelkové se ještě několikrát podařilo vyjet do sousedního Rakouska a Itálie.⁴¹³

Nelze opomenout jejich společný zahraniční výlet, který se konal v roce 1972 do Říma. Paní Jahelková odjela po boku svého manžela za památkami antického světa.

⁴⁰⁶ Přípravoval československou část archeologické bibliografie pro *Fasti archaeologici*, vycházející jako mezinárodní publikace v Římě. MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v letech 1961–1967. Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v roce 1966.; Zda připravovaná práce v časopise opravdu vyšla se nepodařilo ověřit.

⁴⁰⁷ TAMTÉŽ, kart. 7, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Dopis od Maria Salmi ze dne 30. 6. 1967.

⁴⁰⁸ TAMTÉŽ, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v letech 1961–1967. Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v roce 1967.

⁴⁰⁹ Lubomír NEMEŠKAL, *Mezinárodní numismatická konference v Pistoii (Itálie)*, NL 22, 1967, s. 184–185.

⁴¹⁰ MMG Dačice, fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, kart. 11, složka Muzeum Dačice – Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v letech 1961–1967. Zprávy o činnosti Městského muzea v Dačicích v roce 1967.

⁴¹¹ TAMTÉŽ, kart. 7, složka Korespondence Dr. Křížka (vědecká, soukromá). Doporučení Městský národní výbor v Dačicích 1968.

⁴¹² V. MENCL, *Křížovatky*, s. 314–316.

⁴¹³ Rozhovor s Nadějí Jahelkovou vedený 8. 2. 2022.

Ráda vzpomíná na setkání s F. Křížkem, který tam byl již dříve na tamějším numismatickém kongresu.⁴¹⁴ Nikdy nezklamal svým všeobecným přehledem a doslova vklouznul do role průvodce. Nezapřel v sobě vysokou odbornost vědce, a proto taky patřičně předával svému blízkému okolí edukativní informace. Díky jeho vědeckým konexím se podívali i tam, kam by se zřejmě běžní turisté nedostali. Na druhou stranu také paní Jahelková s úsměvem nastínila Dr. Křížka jako perfekcionista a pedanta, jenž jim dokázal vytknout i čtvrt hodinové zpoždění v rušném velkoměstě. Doktor neměl pochopení pro řidiče pohybujícího se ve větším provozu, jelikož nikdy nebyl vlastníkem řidičského průkazu. Své setkání si domluvili u Olympijského stadionu, kde na ně již netrpělivě čekal ustrojený v černém obleku, ač venku panovalo červencové horko.⁴¹⁵

Kam jeho kroky směřovaly v dalších letech normalizace již nelze dopátrat, neboť chybí patřičné archivní materiály, které by mohly osvětlit tuto dobu. I když definitivně odešel z muzea a odstěhoval se do Brna, nepřestal se vědě věnovat. Dá se konstatovat, že na ni měl ještě více času. I přes vysoký věk se v posledních letech svého života zapojil do dění České numismatické společnosti v Brně. Vedl zde přednášky na téma *Počátek ražby římských denárů, Zlaté ražby Římské republiky, Komoři z Wormsu – Dalbergové a jejich ražby*.⁴¹⁶

Vědecká práce Dr. Křížka byla velmi obsáhlá. I přes skutečnost, že mu nebylo umožněno pracovat tak jak by chtěl, vynaložil veškerou svou snahu a obětoval jí veškerý svůj čas. Jeho publikační činnost byla také bohatá, ale často se jednalo pouze o krátké články v odborných časopisech.

⁴¹⁴ Zdali byl v tomto čase v Římě opravdu numismatický kongres se nepodařilo dohledat.

⁴¹⁵ Rozhovor s Nadějí Jahelkovou vedený 8. 2. 2022.

⁴¹⁶ Miroslav HRADIL, *Numismatik František Křížek*, NL 49, 1994, s. 123.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo v několika kapitolách rozpracovat životní příběh Františka Křížka po nástupu komunistického režimu v Československu a jeho odchodu do rodného městečka jako určité zrcadlo vývoje vědecké komunity v socialistické společnosti. Jednalo se o archiváře, ředitele městského muzea, klasického archeologa, numismatika, ale také obyčejného člověka, který s plným vědomím a rozumem prožil neklidné 20. století. Doba, ve které žil, mu byla osudná, a nakonec ho opět přivedla do Dačic, ze kterých v mládí odešel na studia do moravské metropole. Nejspíše doplatil na svoji křesťanskou víru, kvůli které byl krajně nepohodlný totalitnímu režimu.

V době svržení demokracie a nástupu totalitní vlády v Československu se Křížkova profesní i vědecká kariéra dostala do značného útlumu, ať už z osobních či politických důvodů. Z pracovní pozice přednosta numismatického oddělení a ředitele Moravského zemského muzea v Brně se stal okresním archivářem v Dačicích. Pro Františka Křížka to znamenal krok zpět, ale pro město byl jeho příchod cenným přínosem, neboť dal veškeré archiválie do pořádku.

On sám byl se svojí pracovní náplní poměrně nespokojený a cítil, že je třeba se kariérně posunout. V roce 1960 využil situace, když z tamějšího muzea odcházel ředitel, a tak se začal ucházet o vedoucí místo. Od té doby působil v čele Městského muzea v Dačicích. Tuto činnost vykonával až do roku 1975, kdy odešel do důchodu. I zde se setkal s určitými nesnázemi, které dokázal překonat. Ačkoli muzejnictví nebylo jeho vysněné povolání, postupem času se vypracoval na velmi úspěšného ředitele, jehož práce byla značně hodnotná. To dokládá i fakt, že v roce 1972 bylo Městské muzeum v Dačicích vyhlášeno jako nejlepší v rámci Jihočeského kraje. Na celém pracovišti působil pouze on a jeho spolupracovnice na zkrácený úvazek paní Věra Tomšů. I přesto započala bohatá výstavní činnost, která přetrvává dosud. V muzejnictví se realizoval také proto, že v připravovaných krátkodobých výstavách často promítal své zájmy, čímž byla archeologie a numismatika. V uměleckých dílech se navíc vyznal, neboť na vysoké škole docházel na přednášky z dějin umění, což se mu nyní v této profesi velice hodilo. Přínosné pro rozvoj dačického muzea bylo i to, že navázal vztah se školami. Vytvářel nejen výukové programy a vlastivědné vycházky, ale také podporoval výzkumnou činnost žáků.

Muzejní činnost Františka Křížka sice živila, ale úplně ho nenaplňovala. Věda pro něj v životě zůstala na prvním místě. Hlavní akademické centrum v období komunistického režimu tvořila Československá akademie věd. Další významná střediska archeologie byly vysoké školy a velká muzea. Na vědeckou činnost v regionálních muzeích tudíž nebyl brán takový zřetel. Na tomto základě se Křížek celoživotně snažil najít takové pracoviště, které by mu umožňovalo více se věnovat svému vystudovanému oboru a následně vycestovat do zemí, kde je dostatek zázemí pro jeho milovanou archeologii.

Mnohokrát usiloval o změnu svého dosavadního povolání. Lze konstatovat, že k tomu využíval špatnou strategii. Pracovní pozici si většinou snažil získat přes své známosti. Pravděpodobně vycházel z tradičních prvorepublikových způsobů, ale v době svržení demokracie se situace změnila. Křížek zřejmě nepochopil, že už nestačila pouze vědecká autorita, ale určitou roli zde hrály politické předpoklady, jenž on sám neměl.

Křížek se po celou dobu svého působení, ať už jako archivář či ředitel muzea, věnoval i publikační činnosti. Vycházely mu popularizační články, ale i vědecká pojednání z oboru archeologie a numismatiky, které se objevovaly jak v domácích, tak v zahraničních časopisech. Mezi jeho nejdůležitější práce lze s jistotou zařadit *K počátkům římského mincovnictví*, neboť za ní obdržel vědeckou hodnost kandidáta věd.

Nelze opomenout, že patřil mezi zakládající členy Mezinárodní společnosti badatelů o římské keramice, která pořádala na toto téma kongresy. Následně byl také zvolen jejím sekretářem za Československo. Nutno podotknout, že pro jeho vědeckou činnost byly důležité zahraniční cesty, což byla v této těžké době velmi složitá záležitost. Důvod, proč byl zrovna Křížek zván na různé věhlasné archeologické i numismatické konference, lze spatřit jak v osobní známosti, kterou patrně získal ještě v období před 2. světovou válkou, ale také v tom, že byl dobrý znalec terry sigillaty. Příčinou zamítání jeho cest byly nejčastěji devizové potíže, které tvořily v tehdejší Československu značný problém. Doktor Křížek se po celá léta domníval, že tato překážka není zcela věrohodná.

Postupem času začínal být poměrně skeptický, ať už to bylo tím, že nedosáhl lepší profesní pozice či nemohl vycestovat na vysněné kongresy. S Dačicemi byl vždy spokojen, ale k vykonávání jeho oboru bylo zapotřebí místa na vyšším pracovišti. V období postupného uvolňování, které směřovalo k pražskému jaru, dostal nové

možnosti a povolení vycestovat do zahraničních zemí, čímž se mu alespoň částečně splnilo to, o co celý život usiloval.

Diplomová práce je ukončena obdobím normalizace, neboť pro další Křížkovi kroky po jeho odchodu z dačického muzea chybí patřičné archivní materiály, které by mohly osvětlit tuto dobu. V budoucnu by ještě bylo možné rozpracovat Křížkův neustálý zájem o vědu, na kterou nezanevřel ani v posledních letech svého života, neboť mu stále vycházely drobné odborné a popularizační články. Zároveň se také zaměřit na postavení Křížka v rámci stranického systému a prověřit principy povolování zahraničních výjezdů či zjistit, jak velkou roli zde sehrály tehdejší národní výbory.

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny:

MMG Dačice

fond Dr. František Křížek – Pozůstalost, karton 1–7 a 11.

Osobní archiv autorky Dačice

Zvukový záznam rozhovoru s paní Nadějí Jahelkovou, pořízený dne 8. února 2022.

Zvukový záznam rozhovoru s paní Věrou Tomšů, pořízený dne 11. února 2022.

SOkA Jindřichův Hradec

Archiv města Dačice, 1933–1945 (1948), Pamětní kniha města Dačic II. díl, bez inv. č.

Knihovní a muzejní spolek Dačice, Kniha č. 1–3.

Periodika:

Jihočeská pravda 1966, 1967.

Lidová demokracie 1969, 1973, 1986.

Svobodné slovo 1966.

Literatura:

BÍLEK, Josef, *PhDr. František Křížek, CSc., - 65 let*, Historický klub 11, 1974, č. 1, s. 18.

BÍNOVÁ, Kristýna, *Komunikační strategie v Městské knihovně a Městském muzeu a galerii v Dačicích*, Brno 2005 (Vyšší odborná škola a Střední odborná škola informační a knihovnických služeb, absolventská práce).

BISOVÁ, Jana, *Dalbergové v českých zemích*, Dačický vlastivědný sborník 3, 2005, s. 25–55.

BISTRICKÝ, Jan – BLÁHA, Josef – CHLÁDKOVÁ, Michaela a kol., *Dějiny Dačic*, Dačice 2016.

BOROVSKÝ, Tomáš – NĚMEC, Jiří, *Pod ochranou Kleiό: Historické obory na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity*, Brno 2019.

BRYCHTOVÁ, Lenka, *Dačické muzejnictví po roce 1945 se zaměřením na konfiskáty*, Brno 2007 (Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, bakalářská práce).

DVOŘÁČKOVÁ, Věra a kol., *Dějiny Československé akademie věd I (1952–1962)*, Praha 2020.

FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří, *Filozofická fakulta Masarykovy univerzity: Pohledy na dějiny a současnost*, Brno 2010.

FILIP, Jan, *Mezinárodní konference Limes Romanus na Slovensku*, Archeologické rozhledy 10, 1958, s. 121.

FILIP, Jan, *Mezinárodní kongres prehistoriků v Hamburku*, Archeologické rozhledy 11, 1959, s. 263–273.

HALAMA, Jakub, *Terra sigillata z Čech v kontextu evropského barbarika*, Praha 2018.

HAVELKOVÁ, Miroslava, *Biografie Jana Bouzka*, Praha 2017 (Karlova univerzita, Fakulta humanitních studií, diplomová práce).

- HEJZLAR, Gabriel, *VII. mezinárodní kongres klasických archeologů*, Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Řada archeologicko-klasická (E) 9, 1960, č. 5, s. 155–157.
- HRADIL, Miroslav, *Numismatik František Křížek*, Numismatické listy 49, 1994, s. 123.
- KUBÍČEK, Jaromír, *Bibliografie Dačicka a Slavonicka*, Brno 2013
- KUČEROVÁ, Marie, *František Křížek, první ředitel Městského muzea a galerie v Dačicích*, Dačický vlastivědný sborník 2, 2003, s. 216–217.
- KUČEROVÁ, Marie, *Stoleté jubileum Michaela Floriana*, Dačický vlastivědný sborník 6, 2011, s. 215–218.
- KUČEROVÁ, Marie, *Z historie Dačického muzea*, Dačický vlastivědný sborník 2, 2003, s. 149–159.
- KUČEROVÁ, Miroslava, *Příspěvek ke spolkovému životu v Dačicích v letech 1868–1914*, Dačický vlastivědný sborník 4, 2007, s. 17–81.
- KURZ, Karel, *Mince starověkého Řecka a Říma. Antická numismatika*, Praha 2006.
- LEBR, Martin, *Moravský národní buditel Matěj Mikšíček na pozadí doby*, Brno 2021 (Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, bakalářská diplomová práce).
- Konferencia Limes Romanus v Nitre*, Slovenská archeológia 6, 1958, s. 235.
- KUŠNÍŘIK, Michal, *Protižidovská propaganda NSDAP na přelomu 20. a 30. let 20. století v Německu*, České Budějovice 2014 (Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Filozofická fakulta, bakalářská práce).
- MAŠEK, Petr, *Zámecké knihovny hrabat Wallisů z Karighmainu*, Sborník Národního muzea v Praze. Řada C – Literární historie 59, 2014, č. 3–4, s. 5–14.
- MENCL, Vojtěch, *Křižovatky 20. století: světlo na bílá místa v nejnovějších dějinách*, Praha 1990.

- MRÁZ, Jakub, *Vývoj bádání o římských památkách na Moravě (1918–1976)*, Olomouc 2013 (Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, bakalářská diplomová práce).
- NEMEŠKAL, Lubomír, *Mezinárodní numismatická konference v Pistoii (Itálie)*, Numismatické listy 22, 1967, s. 184–185.
- NOHEJLOVÁ–PRÁTOVÁ, Emanuela, *Základy numismatiky*, Praha 1986.
- NOHEJLOVÁ–PRÁTOVÁ, Emanuela – ŠIMEK, Eduard, *Dvě století vědecké numismatiky v českých zemích (1771–1971)*, Praha 1971.
- OBROVSKÁ, Pavla, *Moravské zemské muzeum v letech 1945–1948*, Brno 2007 (Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, diplomová práce).
- ONDROUCH, Vojtěch, *Historische Voraussetzungen für die Limesforschung in der Tschechoslowakei*, in: Anton Točík (ed.), *Limes Romanus Konferenz Nitra*, Bratislava 1959, s. 63–106.
- PELIKÁN, Oldřich, *Limes Romanus Konferenz Nitra*, Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Řada archeologicko-klasická (E) 10, 1961, č. 6, s. 254–255.
- PELIKÁN, Oldřich, *Za Vojtěchem Ondrouchem*, Listy filologické 87, 1964, č. 1, s. 145–147.
- PETRÁŇ, Josef, *Královská česká společnost nauk. Místo České učené společnosti v dějinách a v proudu vědy*, Vesmír 74, 1995, č. 11, s. 632–652.
- PETRÁŇ, Zdeněk – RADOMĚŘSKÝ, Pavel, *Encyklopedie české numismatiky*, Praha 1996.
- POULÍK, Josef, *VI. mezinárodní kongres věd prehistorických a protohistorických v Římě*, Věstník Československé akademie věd 71, 1962, č. 5, s. 609–611.

- PUBAL, Václav, *Národní muzeum a regionální muzejnictví*, in: Jiří Špét – Miroslav Burian (edd.), *150 let Národního muzea v Praze*. Sborník příspěvků k jeho dějinám a významu, Praha 1968, s. 45–53.
- RACEK, Miloslav – BULIONOVÁ, Taťána – ŠVABINSKÁ, Zuzana a kol., *Max Švabinský 1873–1962*, Praha 1973.
- ROTREKL, Jan, *Šlechtický mecenáš v 2. polovině 19. století (Šlechta v Krasoumné jednotě a Společnosti vlasteneckých přátel umění)*, České Budějovice 2007 (Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, diplomová práce).
- RYCHLÍK, Jan, *Devizové přísliby a cestování do zahraničí v období normalizace*, Praha 2012.
- SAKAŘ, Vladimír, *Terra sigillata v českých nálezech*, Památky archeologické 47, 1956, s. 52–67.
- SCHNEIDER, Evžen, *Společenskovoední expozice muzeí a památníků Jihočeského kraje*, České Budějovice 1974.
- SKLENÁŘ, Karel, *Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů*, Praha 2005.
- SMUTNÝ, Bohumír, *Kdo byl kdo na jihozápadní Moravě*, Dačice 2000.
- STEHLÍK, Michal, *Zapomenuté dějiny. Dačice ve 20. století*, Dačice 2000.
- ŠÍMOVÁ, Alice, *Časopis Národního muzea, kulturně-historické periodikum a jeho přínos*, Praha 2014 (Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, bakalářská práce).
- ŠPÉT, Jiří, *Přehled vývoje českého muzejnictví I (do roku 1945)*, Brno 2003.
- VAŠEK, Bohuslav (ed.), *Dačice 1183–1983*, Dačice 1983.
- VAŠEK, Bohuslav, *František Bílkovský*, Dačice 1989.
- VLČEK, Václav, *K vývoji českého muzejnictví*, Praha 1970.

Internetové odkazy:

Akademie věd České republiky, <https://www.avcr.cz/cs/>

Archeologický ústav AV ČR, Praha, <https://www.arup.cas.cz/>

Archiv bezpečnostních složek, <https://www.abscr.cz/jmenne-evidence/>

ArtBohemia: Největší grafická galerie v ČR, <https://www.artbohemia.cz/cs/>

Český statistický úřad, <https://www.czso.cz/csu/czso/domov>

Dačice, oficiální webová prezentace státního zámku, <https://www.zamek-dacice.cz/cs>

Dům umění, <https://www.dum-umeni.cz/en/>

Google maps, <https://www.google.cz/maps/preview>

Internetová encyklopedie dějiny Brna, <https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/>

Karmel Matky Boží, klášter bosých karmelitek v Dačicích, <https://www.karmelitky.cz/>

Městské muzeum a galerie Dačice, <https://muzeumdacice.cz/>

Místopisný průvodce po České republice, <https://www.mistopisy.cz/>

Moderní dějiny, <https://www.moderni-dejiny.cz/>

Moravské zemské muzeum, <http://www.mzm.cz/>

Národní muzeum, <https://www.nm.cz/>

Paměť národa, <https://www.pametnaroda.cz/cs>

Rei cretariae romanae fautores, <https://www.fautores.org/>

Slezské zemské muzeum, <http://www.szm.cz/>

Wikipedie, otevřená encyklopedie, <https://cs.wikipedia.org/wiki/>

Seznam zkratek

AR	Archeologické rozhledy
ARÚ	Archeologický ústav
ČSAV	Československá akademie věd
ČAVU	Česká akademie věd a umění
DVS	Dačický vlastivědný sborník
DZ	Dačický zpravodaj
JKF	Jednota klasických filologů
KČSN	Království české společnosti nauk
MMG	Městské muzeum a galerie
MNV	Městský národní výbor
MŠK	Ministerstvo školství a kultury
MZM	Moravské zemské muzeum
NKK	Národní kulturní komise
NL	Numismatické listy
NM	Národní muzeum
NO	Národopisný odbor
NS	Numismatický sborník
ONV	Okresní národní výbor
SAV	Slovenská akademie věd
SČM	Svaz české mládeže
SlA	Slovenská archeológia
SOkA	Státní okresní archiv
StAÚ	Státní archeologický ústav

StB	Státní bezpečnost
TS	Terra sigillata
RCRF	Rei Cretariae Romanae Fautorum

Přílohy

Příloha č. 1. – Přehled krátkodobých výstav z let 1960–1975

Příloha č. 2. – Bibliografie prací Františka Křížka z let 1933–1993

Příloha č. 3. – Osobní fotografie Františka Křížka

Příloha č. 4. – Diplom kandidáta věd

Příloha č. 1. – Přehled krátkodobých výstav z let 1960–1975

Rok	Číslo	Název výstavy
1960	1.	Od Mnichova k dnešku
	2.	Z nových zisků galerie
	3.	Ze sbírek muzea
	4.	Dačice v obrazech čtyř staletí
1961	5.	40. výročí KSČ
	6.	Lidoví výtvarníci z Dačic
	7.	Mince z Dačic
	8.	Život a dílo Doc. Dr. Gustava Skalského
1962	9.	Kresby dačických dětí
	10.	Život a dílo Matěje Mikšíčka
	11.	SSSR očima jihočeských výtvarníků
	12.	Z díla sochaře Josefa Kubička
	13.	Malířské dílo Antonína Slavička
	14.	Kresby Dobroslavy Bilovské
	15.	Krajina z Dačicka – tvorba Evžena Trunečky Prostějovského
	16.	Malířské dílo Františka Bílkovského
1963	17.	Česká knižní značka
	18.	Dílo Karla Čapka
	19.	Grafické dílo Emila Kotrby
	20.	Grafické dílo Jiřího Švengsbíra
	21.	Max Švabinský – grafické dílo
	22.	Malířské dílo Mileny Šimkové–Elgrové
	23.	Výtvarné práce žáků
	24.	Sovětská grafika
1964	25.	Staroříšské krásné tisky
	26.	Česká kresba
	27.	Michelangelo Buonarroti
	28.	Dětská kresba žáků LŠU
	29.	Umělecké fotografie Karla Otty Hrubého

	30.	Malířské dílo Františka Šindeláře
	31.	Obrazy a kresby Romana Havelky
	32.	Vysočina v dílech výtvarných umělců
	33.	Dačice v životě a budování – fotosoutěž
	34.	Ze skicáře sibiřského a z Dačicka – Evžen Trunečka
1965	35.	Dvacet let života Dačic v osvobozené vlasti
	36.	Oto Janeček – ilustrace dětské knihy
	37.	Dětské kresby žáků dačických škol
	38.	Alois Moravec – oleje a kresby
	39.	Dante Alighieri 1265–1965
	40.	Přemysl Janíček a Libuše Pilarová – z malířského díla
	41.	Alois Holub – z malířského díla
	42.	Práce členů výtvarného kroužku v Dačicích
	43.	Reprodukce děl ruských malířů 19. století
	44.	Československá platidla a výtvarná díla
1966	45.	Mistrovská díla starých tiskařů
	46.	Krásná minci a historická medaile
	47.	Žena v české kresbě XX. Století
	48.	Dětské kresby z Dačic
	49.	Michael Florian – grafické dílo
	50.	Obrazy, kresby, knihy Josefa Hodka
	51.	Malířské dílo Františka Srpa
	52.	Význační rodáci z Dačicka
	53.	Obrazy, kresby, grafika Františka Bíkovského
	54.	Architektura jižních Čech 1945–65
1967	55.	Dačice v pohlednici a historické fotografii
	56.	Obrazy, kresby a grafika Jiřího Mádl
	57.	Kresby dačických dětí
	58.	Cyril Bouda – grafické dílo
	59.	Kronika válek markomanských

	60.	Umění a kultura na řeckých mincích
	61.	Mladé umění
	62.	Kresby starých mistrů I.
	63.	Strom uprostřed Rusi – fotografie Marie Šechtlové
	64.	Kresby starých mistrů II.
1968	65.	Exlibris a dr. grafika členů „Hollar“
	66.	Mědirytiny Václava Hollara
	67.	Výtvarný projev dačických dětí
	68.	Umění a historie na římských mincích I.
	69.	Grafika Ludmily Jiřincové
	70.	Kresby a grafika Jana Hally a vazby Ladislava Hodného
	71.	Autografy významných osob 17.–20. století
	72.	Moderní česká grafika
	73.	Dačice v letech 1918–1968
1969	74.	Stavitel chrámu – Otokar Březina
	75.	Výtvarník Jiří Müller
	76.	Umění a historie na římských mincích II.
	77.	Výtvarný projev dačických dětí
	78.	František Bílek
	79.	Obrazy, kresby, grafika – Františkovi Bílkovskému k 60. narozeninám
	80.	Umělecké dědictví Pistoje
	81.	Karel Štěch
	82.	Obrazy okresního sdružení učitelů – výtvarníků
	83.	Obrazy Jana Kojana
1970	84.	Práce dačických škol – k jubileu Jana Amose Komenského
	85.	25 let rozvoje města – k 25. výročí osvobození
	86.	Kresby dětí

	87.	Historie na evropských mincích a medailí
	88.	Turistické plakáty
	89.	Sochař Josef Kubíček – k 80. narozeninám
	90.	František Bílkovský – obrazy, kresby
	91.	Obrazy Josefa Kubíčka
	92.	Jihočeská krajina
1971	93.	Kresby Albrechta Dürera – k 500. výročí narození
	94.	Napoleonské a korunovaní medaile
	95.	Dětské kresby
	96.	Grafika Michaela Floriana k 60. narozeninám
	97.	František Bílkovský – obrazy, grafika
	98.	50 let KSČ
	99.	Grafické dílo Ladislava Ruska
	100.	Jiří Bouda – grafika
	101.	Ze sbírek muzea a galerie
1972	102.	České secesní umění
	103.	Dětský výtvarný projev
	104.	Jana Boudová – obrazy, grafika, kresby
	105.	Mince českého státu
	106.	Karel Oberthor – kresby, grafika
	107.	Bohuslav Reynek – kresby, grafika
	108.	Krajina v grafickém díle
	109.	Obrazy Tret'jakovské galerie
1973	110.	Dačice od Února k dnešku
	111.	Výtvarné dílo Aloise Moravce
	112.	Výtvarné práce z Domu pionýrů a mládeže v Dačicích
	113.	František Bílkovský – obrazy, kresby, grafika
	114.	Max Švabinský – grafické dílo – k 100. výročí narození

	115.	Umělecké fotografie Václava Poppeho
	116.	Olympijský plakát
	117.	Plastiky Františka Mrázka ve fotografiích manželů Šechtlových
1974	118.	Otto Striczko – obrazy, grafiky
	119.	25 let Pionýrské organizace
	120.	Kresby Mikoláše Alše
	121.	Jan Halla – kresby, grafika/ Ladislav Hodný – vazby
	122.	Jana a Jiří Boudovi – obrazy, kresby, grafika
	123.	Slovenská grafika a SNP v literárních dokladech
	124.	Husitské revoluční hnutí v obrazech a grafice
	125.	Rozvoj města Dačice 1945–75: k 30. výročí osvobození
	126.	František Peterka – obrazy, kresby
1975	127.	Dačice ve výtvarných dílech
	128.	Obrazy, kresby, grafika Františka Bílkovského
	129.	Michelangelo Buonarroti – k 500. výročí narození
	130.	Variace – fotografie B. Bíny
	131.	Jihočeská grafika 1945–1975
	132.	Česká sociální grafika

Příloha č. 2. – Bibliografie prací Františka Křížka z let 1933–1993

1933

- *Příspěvky k soupisu antických mincí nalezených na Moravě*, Numismatický časopis československý 9, 1933, s. 32–44.
- *Nález římských mincí na mušovském Burgstallu*, Numismatický časopis československý 9, 1933, s. 89–91.
- *Římská lampa z Orosky*, Časopis Muzeálnej slovenskej spoločnosti 25, 1933, s. 45–49.
- *Merovejský hrob z Mistřína u Kyjova*, Památky archeologické 39, 1933, s. 75–77.

1934

- *Pannonia*, Bulletino Comunale 62, 1934, s. 81–82.
- *De monumentis Romanis, quae in Rei publicae Bohemoslavicae terris reperta sint*, Bulletino Comunale 62, 1934, s. 83–83 a 85.

1935

- *K datování římské stanice na mušovském Burgstallu*, Příroda 28, 1935, s. 295–302.
- *K římskému mílníku z Biskupíc*, Sborník matice slovenskej 13, 1935, 341–346.

1936

- *Limes Romanus na Žitném ostrově*, Bratislava 10, 1936, s. 418–432.

1939

- *Terra sigillata in der Slowakei*, Brno 1939.

1941

- *Dačický listinář*, Dačice 1941.
- *Nové římské mince z Moravy*, Numismatický časopis 16–17, 1941, s. 5–12.
- *Několik římských mincí z Trenčína*, Numismatický časopis 16–17, 1941, s. 17–19.
- *Římské mince z Mušova*, Numismatický časopis 16–17, 1941, s. 13–16.

- *Oprava starého zámku v Dačicích*, Umění 13, 1941, s. 327–328.

1943

- *Dačice* (společně s Věrou Černou), Praha 1943.

1946

- *Poznámky k soupisu a k zpracování nálezů římských mincí na Moravě*, Časopis zemského muzea v Brně 33, 1946, s. 158–170.
- *Sbírka antik (Zemského muzea v Brně)*, Časopis zemského muzea v Brně 33, 1946, s. 21–22.

1947

- *Římská lampa z Děvína*, Historica Slovaca 5, 1947 (Eisnerův sborník), s. 79–83.

1948

- *Počátky kroměřížského mincování za biskupa Karla z Lichtenštejna*, NL 3, 1948, s. 26–30.

1950

- *Mincovní úředníci biskupů olomouckých*, NL 5, 1950, s. 73–77.
- *Nález ve Slavonicích, okres Dačice*, Numismatický časopis 19, 1950, s. 220–222.
- *Studie o mincovnictví biskupů a arcibiskupů olomouckých. Karel III. vévoda lotrinský (1695–1710)*, Časopis Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci 59, 1950, s. 27–37.
- *Studie o mincovnictví biskupů a arcibiskupů olomouckých. 3. arcibiskup Antonín Theodor hrabě Colloredo-Waldsee (1777–1811)*, Vlastivědný věstník moravský 5, 1950, s. 116–128.

1955

- *Italské aes grave*, NL 10, 1955, s. 13–20.

1956

- *K počátkům římského mincovnictví*, NS 3, 1956, s. 5–63.
- *Nález grošů v Brandlíně, okres Dačice*, NS 3, 1956, s. 208.
- *Nález v Budči, okres Dačice*, NS 3, 1956, s. 212–213.
- *Nález v Českém Rudolci, okres Dačice*, NS 3, 1956, s. 215–220.
- *Nález v Dačicích*, NS 3, 1956, s. 229.

- *Nález ve Slavonicích*, NS 3, 1956, s. 229.
- *Nález ve Velkém Jeníkově, okres Dačice*, NS 3, 1956, s. 214.

1958

- *Das Problem der römischen Grenzen am nordpannonischen Limes*, in: Anton Točík (ed.), *Limes Romanus Konferenz Nitra*, Bratislava 1959, s. 49–61.
- *Ke carnuntskému reliéfu v Městském muzeu v Bratislavě*, SlA 6, 1958, s. 239–240.
- *Mezinárodní společnost badatelů o římské keramice*, AR 10, 1958, s. 434.
- *Römische Keramik in der Tschechoslowakei*, RCRF Acta 1, 1958, s. 18–23.
- *Über die anfänge des römischen münzwesens*, Hamburg 1958.

1959

- *Bibliografie zur römischen Keramik in Czechoslovakia (sic)*, RCRF Acta 2, 1959, s. 21.
- *Das Problem der römischen Grenzen am nordpannonischen Limes*, in: Anton Točík (ed.), *Limes Romanus Konferenz Nitra*, Bratislava 1959, s. 49–61.
- *Zur Publikation der keramischen Inventarien*, RCRF Acta 2, 1959, s. 17–19.

1960

- *Dačice, Lidé a země* 9, 1960, č. 3, s. 99–101.

1961

- *Nové nálezy terra sigillatay na Slovensku*, SlA 9, 1961, s. 301–324.
- *Terra sigillata ze Žďánic* (společně s Věrou Šikulovou), *Pravěk východní Moravy* 2, 1961, s. 127–129.
- *Vasa Arretina*, RCRF Acta 3, 1961, s. 35–43.

1962

- *Nález dukátu v Dačicích*, NS 7, 1962, s. 325.
- *Nález ve Slavonicích*, NS 7, 1962, s. 325.

1965

- *VI. mezinárodní limitní kongres*, SlA 13, 1965, s. 465–467.

1966

- *Nové nálezy terra sigillatay na Slovensku II*, SlA 14, 1966, s. 97–145.

1967

- *Die römischen Stationen im Vorland des norisch-pannonischen Limes bis zu den Markomannenkriegen*, in: *Studien zu den Militargrenzen Roms*, Vorträge des 6. internationalen Limes-Kongresses, Köln – Graz 1967, s. 131–137.

1968

- *Der Erfinder des Wurfelzuckers Jacob Christoph Rad – ein Rheinfelder (Vynálezce kostkového cukru)*, Rheinfelder Neujahrsblätter, 1968, s. 29–38.
- *KSČ na Dačicku v období protifašistického a národně osvobozenického boje 1938–1941*, in: *Z dějiny jižních Čech za okupace*, České Budějovice 1968, s. 61–87.

1981

- *Na památku Gustava Skalského*, DZ, 1981, č. 54, s. 6.

1982

- *List z historie dačických domů*, DZ, 1982, č. 62, s. 6–8.

1983

- *Dva listy o konfiskaci Dačic po Bílé hoře*, DZ, 1983, č. 65, s. 14–15.
- *Noc hrůzy (Požár města roku 1964)*, DZ, 1983, č. 68, s. 5.

1984

- *Na paměť Gustava Skalského*, DZ, 1984, č. 70, s. 6.
- *Dačické památky. Ke stavební historii dačického kláštera*, DZ, 1984, č. 73, s. 13.

1986

- *Jubileum dačické věže*, DZ, 1986, č. 89, s. 10.
- *Limitní paralipomena. Mušov, Děvín, Staré město*, Dačice 1986.

1987

- *200. výročí první reorganizace městské správy v Dačicích*, DZ, 1987, č. 4, s. 8.
- *Čtyři sta let dačického graduálu*, DZ, 1987, č. 6, s. 11.

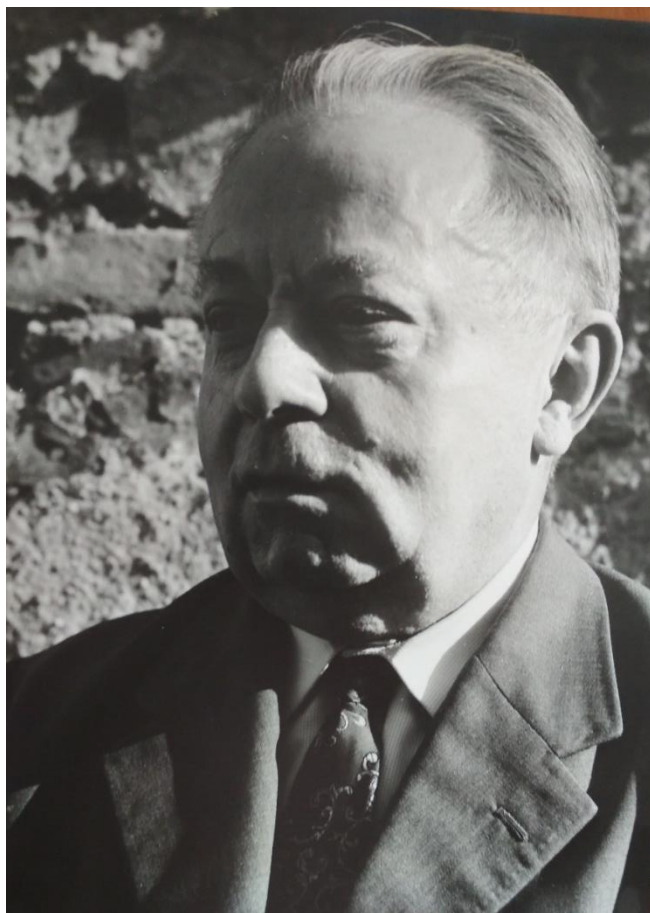
1989

- *In memoriam Francesca Borrominiho (Architekt města 16. století)*, DZ, 1989, č. 5, s. 13.
- *Z dějin majitelů panství dačického, Komoří z Wormsu říšští svobodní páni z Dalbergu*, DZ, 1989, č. 5, s. 12–13.

1991

- *Dvoji výročí Gustava Skalského*, Listy jihozápadní Moravy 1, 1991, č. 12, s. 3.

Příloha č. 3. – Osobní fotografie Františka Křížka

Příloha č. 4. – Diplom kandidáta věd

